

Czike László

***A magyar államadósság és privatizáció
összefüggései a rendszerváltás tükrében***

Írta:

Czike László
közgazdász-író

Vác, 2002. június 30.

Tartalomjegyzék

1. A fogalomkör meghatározása

1. 1. Gazdasági és politikai rendszerváltás
1. 2. A társadalmi tulajdon, mint „gordiuszi csomó”
1. 3. Magyarország globalizációs eladósítása

2. Az államadósság növekedése

2. 1. A fogalmak, adatok és információk értelmezési problémái
2. 2. Külső és belső államadósság, valamint tőkeadósság
2. 3. Külföldi tőkebefektetések és a valutatartalék
2. 4. Bruttó és nettó külső államadósság; a nemzetgazdaság adóssága
2. 5. Az adósság növekedésének okai és trendje

3. A privatizáció fajtái, módszerei és története

3. 1. Kezelői jog, tulajdonjog, vállalati tanács, vagyonjegyek
3. 2. A törvények és a spontán (menedzsment-) privatizáció
3. 3. Az „állami” vagyon privatizációja, - az ÁVÜ és az ÁPV Rt.
3. 4. Külföldi tanácsadók és privatizációs technikák
3. 5. A privatizációs versenypályázatok feltételrendszere
3. 6. Népi részvény, vagyonjegy, M.R.P. és M.B.O.
3. 7. Vagyonkezelés, E-hitel és privatizációs lízing
3. 8. Titkos adatok, eltűnt akták, kétes gazdasági eredmények
3. 9. Körkörös bank-konzolidációk
- 3.10. Költségvetési és önkormányzati privatizáció

4. Tájékp privatizáció után

4. 1. Hová lett a privatizációs bevétel (ellentmondások)?
4. 2. Fokozódó kamatterhek, a kamatrabszolgaság lényege
4. 3. Marginalizálódó állam - túlterhelt költségvetéssel
4. 4. A nemzetállam végnapjai

1. A fogalomkör meghatározása

1.1. Gazdasági és politikai rendszerváltás

A tárgyban készített első (ezt megelőző) tanulmányom (2002. május 20.) „*A rendszerváltás 12 évének politikai gazdaságtana*” címet viseli, vagyis tágabb, kiterjedtebb, kvázi-gazdaságtörténeti témakört ölel fel, mint ez a mostani tanulmány, amely már konkrétebben, ***a magyar államadósság és a privatizáció összefüggéseire*** hívja fel a figyelmet, oly értelemben, hogy a kettő - *mint ok és okozat között* - „a megoldást” a politikai rendszerváltás adja. Előző, átfogó tanulmányomban történeti összefüggésében tárgyaltam azokat az eseményeket, amelyek végül is a rendszerváltáshoz vezettek, - a jelen tanulmányomban azt igyekszem bemutatni, hogy ***mi változott meg, miért, milyen mértékben, és mi is történt (velünk) valójában...***

Az előző tanulmányomban *a gazdasági, a politikai - a történelmi - kereteket* határoztam meg, amelyek között Magyarország legújabb kori (1988-1990.) „felszabadítása” végbement; ebben a tanulmányban pedig megvizsgáljuk: *miért, és miért éppen így* történt mindaz, amit rendszerváltásnak nevezünk.

Tekintettel arra, hogy a jelentősebb *fogalmi és egyéb meghatározásokat* az előző elemzésben már elvégeztük; lehetőségünk nyílik az ok-okozati összefüggések részletesebb kifejtésére, közelebbi megvilágítására is. Ez azt is jelenti - mivel alapfogalmakat már nem kell taglalnunk -, hogy sokkal szabadabb, kötetlenebb formában tárhatjuk fel a valóságot, mert már csak a lényegre kell koncentrálnunk, a részletkérdések kifejtése helyett. Ezáltal kifejezetten arra törekszem, hogy ez az elemzésem még olvasmányosabb legyen; ami persze feltételezi, hogy olvasóim az előtanulmányt is ismerjék... Drámai korszakot éltünk és élünk át; és a cselekménynek két párhuzamos vonulata van: *egy látszólagos, és egy valódi*. Az a határozott véleményem, hogy ez a kettősség egyre kevésbé tartható fenn, - az elmúlt 12 évet egész másként élte meg az ún. „rendszerváltó elit”, mint a széles néptömegek.

Magyarország jövője épp attól függ, hogy milyen gyorsan, milyen léptékben sikerül a társadalom „tudathasadását” felszámolni, és a nemzet maradék erőit egyesítve, koncentráltan a valódi megoldások keresésére fordítani.

Ehhez azonban meg kell értenünk a múltat, amely a jelenért felelős.

Ha sosem akarunk felnőtté, *felnőtt nemzetté* válni; ne csodálkozzunk azon, ha továbbra is gyermekként kezelnek bennünket, mert akkor a

jövőnk is - mint eddig mindig - helyettünk fogják eldönteni, s a jövőnk sem lesz a miénk.

Vágjunk a közepébe!

Kezdetben vala az államadósság...

Pozsgay Imre, a rendszerváltás egyik legkarizmatikusabb alakja, aki a Kádár János halála utáni belpolitikai „zűrzavarban” (természetesen ez csak a csúcson volt érzékelhető, a nép nyugalomban végezte a mindennapi munkáját) külföldről nem áttalotta a Pártnak hazaüzenni, hogy: „1956-ban népfelkelés történt!”; Pozsgay Imre, aki korábban a Hazafias Népfront elnöke volt, majd az 1980-as évek végéig az MDF megalakulásakor annak egyik alapító tagja volt; Pozsgay Imre, aki a rendszerváltásban szerzett érdemei alapján méltán lehetett volna a Magyar Köztársaság elnöke is; Pozsgay Imre, aki ma politológiát és politikát oktat, mint egyetemi tanár, - a rendszerváltó Pozsgay Imre néhány nappal ezelőtt egy közszolgálati televíziós interjújában azt találta mondani, hogy: „Nem volt helyes állami döntés az, miszerint a kommunizmus időszakában felgyülemlett külső államadósságot a társadalmi tulajdon privatizációjával akarták visszafizetni.”

Senki semmilyen kommentárt nem fűzött ehhez a kijelentéshez!

Márpedig ebben a mondatban a valós gondolkodás szállt szembe azzal a képmutató látszattal, az erőszakkal befestett világgal, amelyben ma élünk...

Pozsgay Imrének a rendszerváltásra vonatkozó idézett kritikájában ugyan-az az őszinte igazmondás, a lényeg egymondatos kimondása nyilvánul meg, mint az 1956-ra vonatkozó kitételben. Gondoljuk csak végig! Ha 1956-ban **népfelkelés** volt, akkor a Párt *igen súlyos „hibát” követett el* a forradalom idegen erőkkkel kollaboráló leverésével, hiszen magával **a néppel** szállt szembe, a nép akaratát verte le, majd a népen követte el a megtorlást is. Vagyis ami történt, az a demokrácia lábbal tiprása; hiszen a népfelkelés vérbefojtásából, a nép leveréséből, a megtorlás (a bosszú) talaján sehogy nem születhet „népi demokrácia” a későbbiek (1960-1989.) folyamán sem. De *a Rendszerváltó Pártállam is* (újból) igen nagy hibát követett el, amikor (1988.) eldöntötte, hogy a kezelésében „örzött” társadalmi tulajdont állítja a kiegyenlítés forrásaként szembe *az új gazdasági mechanizmus kezdetétől (1968.) egészen a rendszerváltásig (1990.) felhalmozott* államadóssággal, vagyis **feláldozza a nép vagyonát, hogy kifizethesse a lejárt hiteleit!** Ez a hiba különösen abban a tekintetben esik „visszaeső jellege miatt” igen súlyos megítélés alá, mivel ismét csak tetten érhető a külfölddel folytatott kollaboráció. Sőt, a két időpont - 1956. és 1990. - történései

között komoly hasonlóságok fedezhetők fel, ami analógiák felállítását is lehetővé teszi.

Ennek részletesebb kifejtése előtt rövid elméleti kitérőt kell tennünk!

A marxizmus azt állította, hogy a történelem osztályharcok története, mert a termelőerők, a termelőeszközök, a technika és a technológia fejlődése az idők során *mintegy kikényszeríti* az idejétmúlt termelési viszonyok ugrás-szerű megváltozását, - ami mindig erőszakos úton, forradalommal történik, mert a feltörekvő „új osztály” (pl. a polgárság a kapitalizmusért) harcba viszi a legszélesebb néptömegeket a társadalmi rend megváltoztatására. Ennek a folyamatos és diszkrét szakaszokból (evolúció - revolúció) álló fejlődési trendnek a filozófiai alapja a hegeli dialektika egyik fő törvénye, miszerint ***a mennyiségi változások egy ponton minőségi változásba csapnak át.*** A tétel szerint a forradalmak spontán törnek ki - fizikai példát véve alapul: ha a benzin-levegő (oxigén) keveréket (a gyúelegyet) meghatározott mértéken túl komprimáljuk; felrobban, ami a robbanómotor működésének alapelve -, vagyis a nép fegyvert ragad az aktuális hatalom megdöntésére, ámde csak akkor, amikor már nem tud a régi módon élni, a regnáló hatalom pedig már nem tud a régi módon kormányozni. Ezt a kritikus, a forradalmat közvetlenül megelőző közállapotot a marxista terminológia ***gazdasági, politikai és társadalmi válságnak*** nevezte, amelynek egyetlen megoldása mindig - a forradalom... Hangsúlyozni szeretném, hogy jómagam 1977-ben a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen szereztem diplomát, ám hogy mégsem váltam megrögzött marxistává, annak egyrészt ez a mechanikus társadalom-felfogás volt az oka, másrészt az a tarthatatlanul voluntarista és apologetikus áltudományosság, amely épp Marx Károly tanaival igyekezett megalapozni *a létező szocializmus* tudománytalan diktatórikus rendszerét. Más kérdés, hogy Marx a kapitalizmus politikai gazdaságtanát mélyreható „gyakorlati” (apja nagytőkés volt) tapasztalatok elemzésével alkotta meg, és nem lehet elvitatni, hogy az a történelemfelfogás, amelyet Engels Frigyesselel együtt *történelmi materializmus* elnevezéssel (ennek része a fent említett forradalmi elmélet is) hívtak életre; tetszetős eszme-rendszer, amelynek ***az „egyetlen” (de perdöntő) súlyos tévedése, amikor el akarja hitetni az emberekkel, hogy a forradalmak spontán, mintegy „önmaguktól”, tömegnyomásra jönnek létre.*** A marxizmus „gyengéje”, hogy sohasem tudott igazán mit kezdeni az ún. nagy történelmi személyiségek történelem-formáló tevékenységével, hiszen ha elismeri a befolyásukat, akkor a saját dugájába dőlt, s a visszajára fordulhatott volna az egész elmélet. Ugyanis a spontán keletkező forradalom teóriája nem egyszerű tévedés, hanem olyan tendenciózus hazugság, amely éppen ***a spontán tömeg-akarat látszatát volt***

hivatott kelteni mindazokban az esetekben, amikor elit-klikkek (pl. „bolsevikok”) döntöttek a nép feje felett a nép sorsáról, de a népfelségre, a demokráciára való hivatkozással, a nép demonstratív és harcoss tömeg-erejének szükség szerinti felhasználásával...

Forradalmak ugyanis önmaguktól soha nem keletkeznek, nem törnek ki. A forradalmakat - mint bármi más társadalmi jelenséget is - emberek, emberi érdekcsoportok szervezik meg, előre kitervelt célokért, az eszközök tudatos megválasztásával. De a legcinikusabb - talán nem is árt egy kicsit előbbre szaladni! - retorikára vall, kvázi számon kérni a népet: *„Tetszettek volna forradalmat csinálni!”* (Antall József), amikor ha valaki, hát a köztársaság első rendszerváltó miniszterelnöke pontosan tudta, hogy a rendszerváltást, a nép feje felett döntve a sorsáról, ellentétes érdekcsoportok kiegyezése-képpen hajtották végre, s csak azért vér nélkül, mert a nép fellázítása most senkinek nem állt érdekében, nem úgy, mint 1956-ban. Akkor az állampárt liberális szárnya szinte belekergette *a népieket és a népet* az öngyilkos szabadságharcba, mert érdekében állt volna, hogy kikaparják a számára a gesztenyét, a Szovjetuniótól való elszakadást, merthiszen a függetlenség kivívása azonnal a liberális Nyugathoz való csatlakozást jelentette volna. A rendszerváltáskor nem volt értelme „spontán népfelkelést szervezni”, ez semmilyen érdekcsoportnak nem állt érdekében; ismeretes, hogy a szovjet hadsereg nem sokkal a rendszerváltás után magától kivonult az országból. De a népfelkelés ezúttal nemcsak ezért maradt el; külön „kontraindikációja” is volt! Tudniillik az, hogy amennyiben a nép még idejében feleszmél, vagy még idejében felvilágosítják; holtbiztosan „gondoskodott” volna az évtizedek alatt felépített társadalmi tulajdona maradéktalan megőrzéséről...

Folytatva az analógiát: ***1956-ban a magyar nép önrendelkezési jogot, vagyis politikai függetlenséget*** akart, amelynek a kivívását a Nyugat „még korainak” tartotta - mellesleg „éppen közbejött” a szuezi válság, ahol *szintén fennállt a veszélye*, hogy az USA és a Szovjetunió szembekerülnek egymással -, ezért eleinte látszólag még buzdította a magyar népfelkelést, majd amikor már az oroszokkal való katonai konfrontáció lett a tét; magára hagyta a forradalmat, s hagyta, hogy az orosz hadigépezet leverje, tehát visszaterelje „az átmenetileg elbitangolt” Magyarországot a kommunista karámba. ***1990-ben a magyar nép polgárosodást, vagyoni s jövedelmi függetlenséget akart*** (volna); amennyiben bárki egyáltalán megkérdezi a népet, mit is akart (volna) valójában a 45 éves kommunizmus és szovjet megszállás után, illetve helyett. A rendszerváltás - 34 év késéssel ugyan, de - megteremtette a politikai függetlenséget, amely kivívásának a reményét a magyar nép 1956-ban már elveszítette; ám helyette (cserében?) elvette a nép

társadalmi tulajdonát, a felhalmozott külső államadósság kvázi-jelzálog fedezeteként... Mindenünket tehát nem kaphatjuk vissza - egyszerre!

A létező szocializmus 1960. és 1990. között szerény megélhetést, de anyagi biztonságot adott a legtöbb magyar családnak, amiért viszont le kellett mondanunk a politikai függetlenségről, - a rendszerváltás 1990-ben visszaadta az önálló, szabad gondolkodás lehetőségét és a politikai függetlenségünket, azonban elvette egyetlen felhalmozott vagyónkat, a társadalmi tulajdont, miáltal megszűnt a létbiztonság.

Talán erre célzott idézett megállapításával Pozsgay Imre, talán nem. Mindenesetre így történt.

Említettem azt is, hogy a történelmi analógia sajátos fintorát a kollaboráció megítélésében látom. Orbán Viktor, a magyar köztársaság most leköszönt miniszterelnöke - akkor még csak mint a Fidesz elnöke - mondta valamikor 1996-1997. körül az uralkodó (első) MSZP-SZDSZ koalíciós kormányról: **„A kormányt a kádári megtorlások szellemisége tartja egyben.”** (Ezt egy korábbi mondása vezette be: **„Ami összetartozik, most összenő.”** Kétségtelen tény, hogy 1956-ban a Párt népi szárnya harcolt a liberális szárny ellen (amely azután behajszolta a népet a szabadságharcba), de amikor eljött az igazság pillanata, a Nagy Imre miniszterelnököt befolyásoló liberálisok elárulták őt, s vele a forradalmat is. Az a tény, hogy Kádárral se' a népiek jutottak hatalomra, - megmutatja, hogy a megtorlást nagyjából azok vezényelték, akik „behívták” a szovjet csapatokat, vagyis elárulták a népet. A kádári megtorlások szellemisége tehát nyilvánvalóan egybeforrott azzal a kollaborációval, amely egy nagy tál lencséért eladta a függetlenségünket...

A rendszerváltás történelmi mozzanatában (1990.), illetve annak fontosabb motívumaiban is rendre tetten érhető „a rendszerváltó elit” kollaborációja; csak hát kicsit bonyolultabb mechanizmusok formájában... Említettem, hogy a történelmi materializmus **gazdasági, politikai és társadalmi válsághoz kötötte a forradalmak kirobbanását**, - mármint „a spontán-forradalmi” elmélet keretében. Tekintettel arra, hogy 1989-1990-ben *a magyar népnek nem tetszett forradalmat csinálni*, - az elit inkább rendszerváltást csinált..., a nép nélkül, a nép feje felett; sok tekintetben a nép akarata ellenére. (Ha ugyanis a magyar nép tudta volna előre, hogy a rendszerváltás a társadalmi tulajdon és a létbiztonság elvesztését hozza, továbbá tartós szegénységet az ország lakosságának legalább a fele számára, - akkor szinte bizonyosan továbbra is inkább a politikai függetlenség hiányát választotta volna, s nem az életszínvonal drasztikus, 30-40 %-os visszaesését, vagyis a nyomort.) A népet megfosztani a társadalmi

tulajdonától csakis egy grandiózus kísérlet révén és keretében lehetett, - egy, ismét a Nyugat által sugalmazott „ötlet”, a vér nélküli, polgárok nélküli polgári forradalom, a rendszerváltás által...

Magyarországon 1989-ben egyáltalán nem volt forradalmi helyzet; az ún. „válság” is leginkább csak az uralkodó reform-kommunista elitet jellemezte, tudniillik **nem tudtak már a korábbi, megszokott módszerekkel tovább uralkodni**. A nép akkoriban még „viszonylag jól” élt, - sem rendszerváltást, sem privatizációt nem követeltek széles néptömegek, tüntetések az utcán. Amennyiben pl. népszavazás keretében megkérdezték volna a népet, akar-e általános privatizációt, hogy elveszíthesse a társadalmi tulajdonát; akarja-e a multinacionális cégek túlsúlyát és uralmát a reklámokban, mindenfajta szponzorációban, a piaci árak felhajtásában, a televíziós műsorokban és általában a médiában, továbbá a teljes munkaerő-piacon, s Magyarország gazdasági növekedésében, gazdaságpolitikájában, sőt, a politikában is (!); akarja-e a rendszerváltást, hogy szabad legyen, de ne legyen semmije; és akarja-e a szocializmus helyett a monopolisztikus vadkapitalizmust, - akkor a többség egyértelmű *nemmel* válaszolt volna. Ezért nem volt népszavazás!

Nem mondom, hogy a marxizmusnak igaza volt, amikor bármely forradalom kitörését *általános válság-helyezethez* kötötte. Azt viszont mondom, hogy a rendszer átalakítását lényegesen nehezebb lehet megvalósítani forradalom nélkül, mint forradalom útján. De a legnehezebb *egy teljes rendszerváltást* levezényelni, - általános válsághelyzet, forradalom és nép nélkül...

Ez csak és kizárólag *a rendszerváltó elit és a külföld kollaborációja révén* valósulhatott meg. *Egy nagy tál lencséért* most a társadalmi tulajdont adták el. „Ráadásként” egy időre visszakaphattuk a nemzeti függetlenségünket.

Ha végigtekintünk a rendszerváltás óta eltelt 12 év politikai történetén, s az elemzés során körültekintően feltárjuk a legfontosabb tendenciákat, akkor megállapíthatjuk, hogy **ez a történet is a népiek teljes vereségével, sőt, a politikai hatalomból való „végső” (netán végleges) kiszorításáról szól**. Jól megfigyelhető, hogy fokozatosan megszűnt a rendszerváltó MDF néppárt-jellege; mindamellett, hogy már Antall József pártelnök (1990.) is inkább *nemzeti-liberális politikus* volt, mintsem néppárti... De mára sorban eltűntek a Parlamentből az összes „néppártszerű” pártok: a Keresztény-demokrata Néppárt, a Magyar Demokrata Néppárt, a Független Kisgazda-párt és a Magyar Igazság és Élet Pártja is. (A MIÉP 1992-ben, miután az MDF alelnökét, Csurka Istvánt kizárták a pártból, - tulajdonképpen „népies pártot ütött” az inkább liberális „anyapárton”.) Az 1990. évi rendszerváltás „nagy népi

politikusai” egytől-egyig - ilyen vagy olyan okból, de - megváltak a Parlamenttől, *hol vannak ma már Für Lajos, Raffay Ernő, Csoóri Sándor, Csengey Dénes, Csurka István, Pozsgay Imre, Giczy György formátumú, „népies beállítódású” politikusok?!* A mai országgyűlésben egy sincsen...! Az elmúlt 12 év tulajdonképpen a *liberálisok, a liberalizmus nagy győzelmi menetelése*; nemcsak hogy ma is, változatlanul bent ülnek a Parlamentben, hanem kivívták a tisztelt házban a liberális világ-, nemzet-és életfelfogás egyedüli uralmát. A 2002. évi Országgyűlésben már *szinte kizárólag csak ilyen vagy olyan (nemzeti vagy kozmopolita) liberálisok* ülnek.

A parlamenti hatalmat *négy liberális párt* (az MSZP, az SZDSZ, a Fidesz és az MDF) gyakorolja, - hívassák bár magukat szocialistának, szabadnak, polgárinak vagy demokratának, ez a lényegen mit sem változtat. Az első nemzeti liberális miniszterelnök, Antall József híres mondása - *„Keresztény Magyarországot akartam, mert csak ennek van értelme!”* - éppúgy idejét múlta, mint a „népiesség”, hiszen a kereszténység és a liberalizmus sehogy sem férnek össze... A liberalizmus lényege a kozmopolita világpolgárság - szemben a keresztény „népnemzetiséggel” -, az, hogy minden eladható...

Előbb a nemzeti függetlenség (1956.), majd a nemzeti működőtőke (1990.: privatizáció), s végül a magyar termőföld (?). Hiába mondta Orbán Viktor - még mint miniszterelnök -, hogy **„Brüsszel nem Moszkva!”**; sajnos az, még ha „nyugati irányban” fekszik is Magyarországtól, mert a komprádor burzsoáziánk (a liberális rendszerváltó elit) kiárúsító viselkedése az irány-váltástól mit sem változott. Teljesen mindegy a számukra, hogy a KGST-ből már az Európai Unióba tartunk, - csak legyen még értékesíthető portfólió...

Mostanában Orbán Viktor - már csak mint a Polgári Öntevékeny Csoportok (lásd még: *„Hajrá Magyarország, hajrá magyarok!”*) önjelölt vezetője - azt nyilatkozta, hogy Magyarország *már nem más, mint részvénytársaság!*

Büszkén állíthatom, ezt elsőnek írtam, - 2001. június 29-ikén kelt kiadatlan cikkemben, amelynek a címe: *„Magyar Köztársaság Rt.”*. Igen, így lettünk: **Népköztársaságból - Köztársaság; majd Magyar Köztársaság Rt.**

Nép nélküli rendszerváltás, majd minden magyar vagyon privatizációja után.

1.2. A társadalmi tulajdon, mint „gordiuszi csomó”

Az átlagember ma is azt hiszi, hogy a történelem spontán események és véletlenszerű folyamatok egymásutánja, összessége - minden tudatosság, vagy pláne *tudatos tervezés* nélkül. Lehetséges - bár korántsem biztos -, hogy ez hosszú-hosszú évszázadokon át így volt;

viszont biztos, hogy cca. 200 éve, de legfőképpen a II. világháború vége óta nincs így. Az emberiség - miután benépesítette - *túlnépesítette* a Földet; felvilágosodott, öntudatára ébredt és szinte rögtön **ökológiai és ökonómiai szükségszerűségekkel, kényszerekkel** találta szemben magát. A közeledő világháborúval való ösztönös félelem mintegy kikényszerítette a *politika tudatos tervezését* is. Felmerülhet a kérdés: miért jó, s kinek hasznos, amikor a hatalom fogal- körömmel igyekszik a „spontán történés-elmélet” érvényességét igazolni, vagy legalább a látszatát fenntartani? Két lehetséges válasz van: (1) Gyáva a hatalom; fél beismerni és nyilvánosságra hozni az igazságot, fél a pánik erejétől, a spontán forradalom veszélyétől, ami valójában indokolatlan, mert - mint tudjuk - *ad hoc forradalmak, népfelkelések* nincsenek. (2) Ostoba a hatalom, mert az egyetlen igazán nagy veszély a széles néptömegek félre-vezetése, dezinformálása, tudatlanságban tartása, megfosztása a valóság, az igazság megismerésétől, - hiszen minden esetben az ismeretek hiánya, a hosszabb időn át fennálló tudatlanság a létező legnagyobb kockázat. Egy bizonyos időtartam elteltével már szinte lehetetlenné válhat a felvilágosítás, és a társadalom végképp kettészakadhat: *a bennfentesek és a profánok* természetes alapon szembenálló táborára, ami önmagában végveszély...

Miről is van szó? Arról, hogy legalábbis az elmúlt 20 év magyar történelme - *gazdasági és politikai történelme* - olyannyira „tendenciózusnak” látszik, amiért is alapos okkal feltételezhetjük az események tudatos alakítását. No persze nem a tudatlan néptömegek, hanem egy aktív politikai elit részéről...

Észre kell vennünk - elég erősnek kell lennünk, hogy vegyük a bátorságot ehhez! -, hogy **Magyarországot** kb. 1982. óta, tehát **20 éve ugyanaz a „reform-kommunista elit” (pénzügyi, sőt, bankár-elit) irányítja, még azokban a (rövid) szakaszokban is, amikor nem a politikai hatalom első soraiból, hanem „a háttérből”, a pénz hatalom útján teszik ezt. Épp azóta, amióta az állam rohamos eladósodása elkezdődött!**

Név szerint is felsorolhatnánk, kik azok, akik 20 éve folyamatosan, *néhány nüansznyi eltéréstől eltekintve*, változatlanul ugyanazt a gazdaságpolitikát valósítják meg; függetlenül attól, hogy ki, és milyen rendszer kormányoz, - de ez, gondolom, felesleges. A lényeg nem a személyekben van; a jelenség a fontos! Hangsúlyozom, hogy a figyelmünket a tárgyi gazdaságpolitika és a közgazdasági valóság lényegi elemeire kell összpontosítanunk, vagyis hát most el kell vonatkoztatnunk holmi „figyelem-elterelő” részletkérdésektől!

Kizárt dolog, hogyha valami 20 éven át stabilan nem működik, s mégis végig tovább erőltetik, - az ösztönös tévedés legyen, ennyi időn át!

A lényegi, változatlan elemek a következők:

- Állami költségvetési túlköltekezés, növekvő halmozott deficit
- Fiskális (kézi vezérléses) gazdaságirányítás és monetáris restrikción
- A külkereskedelmi és a fizetési mérleg halmozódó hiánya
- A mindenfajta hiányok külföldi hitelekkel történő kitöltése
- Az államadósság értelemszerűen halmozódó növekedése
- Az adósságszolgálat (törlesztés + kamatok) elviselhetetlen mértéke
- Az állami terhek „áttérhelése” a népre, növekvő adók formájában
- A külföldi tőke becsalogatása a fizetési mérleghiány ellentételezésére
- Növekvő kamatszolgálat + bérmunkás bedolgozás = kamatrabszolgaság
- Legvégső megoldásként *a társadalmi tulajdon* gyorsított privatizációja
- S mindez zárt (bűvös) körben folyik tovább, amíg minden elfogy.

Láthatjuk, hogy a szisztéma lényege átível a létező kommunizmusból a még „nem egészen kiforrott” kapitalizmusba, - a rendszerváltáson keresztül mai napjainkig. Hogy közben (1990-től) „létrejött az ún. demokratikus intézmény-rendszer”, hogy megvalósultak és ciklikusan (4 évenként) megtörténnek a demokratikus parlamenti és helyhatósági választások, hogy vetésforgóként *hol a régi kommunisták, hol pedig demokratikusnak álcázott, ám egyre kevésbé népnemzeti, de egyre liberálisabb pártok* regnálnak; **ki figyel oda: az államadósság nő, az adóterhek egyre elviselhetlenebbek, jelentős vagyonnal pedig kizárólag csak a komprádor burzsoáziánk képviselői rendelkeznek**, mintha csak jutalékot kapnának szolgálataikért. Hozzá kell tenni, hogy a magyar nép életszínvonal, polgárosodás, illetve az általános életkilátások (életminőség, vagyonszerzés, nyugellátás, életkor, stb.) tekintetében rosszabb helyzetben van, mint az első (keletről érkezett) felszabadításunk (1945.) óta valaha. A második (immár nyugatról érkezett) felszabadításunk (1990.) *a politikai és gazdasági rendszerváltás lehetett volna*; már tudniillik azért, hogy ne csak az átmeneti szovjet megszállás alól, hanem *a reform-kommunizmus áldásaitól* is fel-, illetve megszabadítson mindannyiunkat. Nem így történt! Nyilvánvalónak látszik, hogy az 1982-ben megkezdett reform-kommunista *gazdasági és politikai* folyamatok minden más demokratikus átalakulásnál erősebbnek bizonyultak, amennyiben ma is sokkal mélyrehatóbban meghatározzák mindennapi életünket, mint a 12 éve lezajlott rendszerváltás bármilyen demokratikus átalakulása, változása. Ne tévesszen meg bennünket semmilyen látszat, - a folyamatosság erősebb...

Említettem, szinte teljesen kizárható, hogy egy 20 éve tartó folyamat, amely legfontosabb, meghatározó momentumait a fenti pontokban *mintegy ok-okozati összefüggés-láncba fűztem*, - fatális véletlen műve legyen! Sokkal valószínűbb ennél, hogy a folyamatot tudatosan

eltervezték, folyamatosan alakítják és irányítják; ugyanazok, akik 20 éve a pénzfolyamatok stabil őrői. Ha van merszünk élni ezzel a munkahipotézissel; mindjárt egyszerűvé válik a „20 éve fokozódó valóság” megértése, sokkal egyszerűbbé, mintha még tovább ragaszkodnánk a történet véletlenszerűségéhez, ami nonszensz...

A világegyetem nem magától alakult ki, az élet megjelenése sem a véletlen műve, az ember sem magától született a majomtól; s az emberi társadalom sem vakvéletlenek folytán fejlődik, halad semmiből a végtelenbe. Az ember tudatos lény, s mint ilyen - ha teheti -, igyekszik maga irányítani a sorsát.

De ha nem teheti, akkor mások fogják irányítani - helyette.

Ha végig elemezzük a fentebb felvázolt ok-okozati összefüggés-lánc főbb motívumait és vonzatait; láthatjuk, hogy az elmúlt 20 év során a népünknek egyetlen olyan sorsdöntő, „legitim pillanata” sem akadt, amikor ténylegesen a saját kezébe vehette volna *gazdasági és politikai élete* irányítását!

A kapitalizmus a XIX. században megteremtette az *egyetemes részvény-tulajdon jogintézményét*, ami biztosítja **egyrészt a tőketulajdon polgári demokratikus (!) centralizációját, másrészt a pénzhatalom személy-telenségét**. Kollektív tőketulajdon + hatalmi centralizáció = kommunizmus. Napnál világosabb, hogy az egyetemes részvénytulajdon viláгурalma szem-pontjából **a kommunizmus zsákutca volt**, - mert egyfelől nem biztosította a pénzhatalom személytelenségét, másfelől a kommunista országok tőke-tulajdonát „kivonta” a világpiacon és a világtőzsde elvileg szabad forgalmából, vagyis egyfajta lebonthatatlan vagyoni tömb (értsd: kommunista tábor) létét konzerválta, ami önmagában növekvő veszélyt jelentett a tőkés világ, más szóval a Nyugat számára. A politikai és katonai veszélyt az USA vezette NATO az 1980-as években *drasztikus huszárvágással, csillagháborús fenyegetéssel és fegyverkezéssel* úgy számolta fel, hogy a Szovjetuniót olymértékű katonai kiadásokba hajszolta bele, amiktől az önkényuralmi rend gazdasága *lényegében magától* összeroskadt. Tekintve, hogy a mentorát veszített keleti tömb (a KGST, a Varsói Szerződés) többi országa sem volt sokkal jobb gazdasági helyzetben (a legtöbbjük már növekvő eladósodás fenyegette), - a kommunista blokk mind gazdasági, mind politikai „erejét” elveszítve alkotó elemeire esett szét. Am ettől még nem lett kapitalista...

A kommunizmus lebontásában a világtőke számára a legnagyobb gyakorlati problémát az jelentette, hogy ezekben a keleti országokban *deklarálták a termelőeszközök, a nemzeti működőtőke kollektív, társadalmi tulajdonát*, - ami az egyetemes, személytelen

részvénytulajdonon alapuló, a tőzsdén már régóta a pénz derivatíváival spekuláló, a részvény-és valutaárfolyamokat manipuláló szupranacionális pénztőke terjeszkedését, koncentrációját és centralizációját effektíve akadályozta. A volt keleti tömb országainak eltérő gazdasági, politikai viszonyai nagy körültekintést, s persze minden esetben egyedi, speciális megoldások alkalmazását tették szükségessé; mégis volt két olyan alapvető szempont, amelynek mindenütt egyformán érvényesülnie kellett: (1) A változás semmiképpen nem történhetett „véres forradalmak” útján, mert egyrészt minél „spontánabb” egy forradalom, egy népfelkelés, - a végeredmény annál kiszámíthatatlanabb (lásd: az erre irányuló „kísérlet” teljes kudarcát Romániában, ahol a Ceausescu-rezsim eltörlése még nem járhatott együtt az azonnali kapitalizációval, s különösen nem az ország nemzetközi integrációjával. Igaz: Romániának nem volt államadóssága!), - másrészt: (2) A rendszerváltásnak a politikai rendszer megváltoztatása mellett *minden országban* „egy füst alatt” rendeznie kellett azt a problémát is, hogy tudniillik: ***miként lesz a nép társadalmi tulajdonából a világtőke számára könnyedén és olcsón megszerezhető egyetlen részvény-tulajdon?!*** A társadalmi tulajdon a tőke számára „gordiuszi csomó” volt...

Ennek kapcsán tennem kell még egy rövid, magyarázó kitétel is, ami aztán messzemenő következményekkel, következtetésekkel jár majd, a további, részletes mondanivalóm kifejtése szempontjából is. A kapitalista és az ún. szocialista nemzetgazdaságok között az alapvető termelőeszközök eltérő tulajdonlása *csak az egyik* döntő különbség, - a másik a piac, az árképzés (a profit) mechanizmusában rejlik. Míg a szocializmusban az árak, illetve az árakban foglalt „nyereség” csupán a kereskedelmi árucseré, a forgalom lebonyolításának, továbbá az állami preferencia-rendszer működtetésének egyszerű eszköze volt, - addig a kapitalizmusban a piac a tőkés verseny, a konkurencia-harc valóságos küzdőtere, ahol minden a profitért történik. Ez az a lényegi különbség, ami a szocializmusban rendkívül olcsóvá tette (más szóval a világpiachoz képest leértékelte!) *mind a termelőeszközök, a föld, a termelési tényezők, - mind a termékek, áruk, szolgáltatások, stb. árait*; hiszen a gazdasági tevékenység, a termelés alapvető célja itt nem a profit, hanem az effektív szükségletek mind teljesebb kielégítése volt. Ez az oka annak, hogy a világtőke elsősorban nem is a társadalmi tulajdon, a nemzeti működtetőke megszerzéséért „integrálta” (értsd: a vagyonok kampányszerű privatizációja révén) a volt szocialista gazdaságokat, hanem legfőképpen azért, hogy a 100 %-ban állami megrendelésekből felépülő belső piacokat meghódítsa! Mert a piac a profit forrása, és a sáskahadként érkező tőkés befektetők pontosan tudták, hogy a piac hosszú távon *többszörösen többet* ér, mint maga a portfólió, melynek a

„megvásárlása” szükséges előfeltétele a piacok megszerzésének. Ez megpecsételte a volt szocialista országok nemzetgazdaságainak sorsát, hisz *nem egyenértékek* cseréltek gazdát...

A legrosszabbul természetesen azok az országok jártak, amelyekben az államadósság *abszolút és relatív mértékben is* - a legnagyobb volt.

Mindezek miatt *Magyarország* járt a legrosszabbul, - mert a privatizáció az eredeti bekerülési tőkeértékek átlag 20 %-os árbevételét hozta; ami pedig a valóságos piaci értékarányokat (ti.: az elérhető tőkésített hozadék alapján mérve) illeti: a kapott ár az adott ellenértékek csupán elenyésző, tört része.

Ami mármost az alapprobléma „rendezését” - a nemzeti működtető, a társadalmi tulajdon egyetemes részvénytulajdonná alakítását - illeti; sajátos módszerrel történt meg „a gordiuszi csomó” átvágása...

Mint mondtam, Magyarországon (is) az alapvető termelőeszközök 1990-ig hivatalosan deklaráltan *össznépi, társadalmi tulajdonban* voltak, hiszen a kollektív tulajdonlás elve és gyakorlata volt a szocializmus fundamentuma. Ez egyrészt azt jelentette, hogy minden dolgozó alapvetően alacsonyabb munkabért kapott, s így alacsonyabb életszínvonalon élt, mint amekkora a munkájáért valójában megillette volna - s mint amennyit azonos munkáért a kapitalista országokban fizettek! -, hiszen mindenki „kollektív feladatként” a társadalmi tulajdon építésén, gyarapításán dolgozott, hogy minél előbb utol-érhessük a legfejlettebb kapitalista országokat. Másrészt azt, hogy az egy-szerűbb és takarékosabb gazdálkodás lehetőségének a megteremtéséért *a dolgozó nép társadalmi tulajdonát képező alapvető termelőeszközöket* a szocialista állam kezelte. Tehát kezelési joga volt, s nem tulajdonjoga...

Említettem már, hogy az 1990-ben lezajlott *gazdasági és politikai rendszer-váltás* valójában többoldalú egyezség (kompromisszum) volt, - a nép feje felett, illetve a nép nélkül. Tekintve, hogy a volt szocialista tábor széthullása megindította „a szűzföldek” (a szűz-országok) egyfajta globalizációs újra-felosztását is, - az egyezkedő „erők” a következők lehettek:

- Az Atlanti Szövetség (NATO), az Európai Unió, illetve a szupranacionális társaságok politikai és civil szervezetei (azok tanácsai és ajánlásai);
- A hazai reform-kommunista „rendszer-váltók”, a nómenklatúra tagjai;
- A rendszer-váltás tényét utóbb „saját rendszer-változtató tevékenységük” eredményeként feltüntető „új” pártok (MDF, SZDSZ, FIDESZ, KDNP, FKgP) képviselői, az Ellenzéki Kerekasztal, tagjai, stb. Ezek a pártok önhatalmúlag képviselték az egész „népet”, valódi legitimitáció nélkül.

A kommunista blokk *gazdasági, politikai, katonai és társadalmi fellazítása, majd végül ellehetetlenítése és kvázi felosztatása*

nyilvánvalóan a NATO, az USA, az Európai Unió, a vezető tőkés országok (euro-atlanti hatalmak) effektív politikai, gazdasági és egyéb tevékenységének „érdeme” volt; ebbe beleértve a legkülönbözőbb *multinacionális, transznacionális és szupra-nacionális társaságok* politikai, gazdasági, és kulturális tevékenységét is.

A fellazítás „aknamunkáján” gazdasági értelemben mindenekelőtt **a hitel-nyújtások révén elért eladósítást** értjük, melyről a következő fejezetben lesz szó. A politikai demoralizálás tulajdonképpen „mindvégig” működött, de az 1980-as években - parallel a hitelnyújtással - olymértékben felerősödött, ami politikai, szellemi és kulturális téren egyaránt gyorsan megteremtette a rendszerváltás ideológiai alaptónusát, közhangulatát. Mint már említettem, - a végső lökést a kommunizmus egyidejű összeomlásához a csillagháborús fegyverkezés miatti általános gazdasági csőd adta.

Teljességgel érthető, ha a vezető tőkés nagyhatalmak és azok különféle nemzetközi szervezetei „részét kérték” a magyar rendszerváltás alapvető körülményeinek, feltételeinek a meghatározásában, - amiben elsősorban *gazdasági, pénzügyi, politikai és katonai stratégiai érdekeik* játszhattak döntő szerepet. Nyilvánvalóan ajánlásokat, feltételeket fogalmaztak meg, amelyeket a magyar rendszerváltó erők respektáltak, olyannyira, hogy fel-vállalták azok képviselőjét is. **Ilyen ajánlások lehettek: békés (vérmentes) rendszerváltás, a külföldi államadósság-szolgálat jogfolytonos fel-vállalása, az 1989. előtti hitelekkel (szerintük) „eljelzőlogosított” társadalmi tulajdonunk (!) multinacionális privatizációja, plurális-liberális parlamentáris demokrácia gyors bevezetése, csatlakozási kérelem benyújtása a NATO-hoz, majd az Európai Unióhoz, stb.**

Mivel a rendszerváltás nem forradalom vagy népfelkelés útján ment végbe - ami önmagában a váltás természetes legitimitációját adhatta volna -, hanem külső, nemzetközi nyomásra, illetve sajátos belpolitikai egyeztetések (lásd: Ellenzéki Kerekasztal tárgyalások) „eredményeként”; nyilvánvaló, hogy *két ellentétes érdekű fél közötti kompromisszum* születéséről volt szó...

A hatalom birtokosa 1989-ben formálisan még az MSZMP volt, az egyetlen olyan párt, amelyik - sok évtizedes egypárti, állampárti jellegéből adódóan - rendkívül széles körű társadalmi beágyazottsággal, sokszázvezres pártoló tagsággal, s az egész országra kiterjedő infrastruktúrával rendelkezett. Az állam összes funkciói, a döntések mechanizmusai - még közvetlenül a rendszerváltást megelőzően is - szinte szétválaszthatatlanul összefonódtak az állampárt működésével, apparátusával, korifeusainak tevékenységével. Az MSZMP-t persze a nemzetközi erők elvárásai „kötelezték” a hatalom önként történő „átadására” - ez a rendszerváltás politikai alapfeltétele volt -, de ahhoz,

hogy ez gördülékenyen menjen (mindkét fél pontosan tudta, hogy *sem az átadó, sem az átvevő „szervezet”, sem az átadás-átvétel módja* nem felel meg a szigorú értelemben vett népfelség elve szerinti legitimitás feltételeinek!), teljesíteni kellett az MSZMP által támasztott feltételeket is...

Ilyen feltételek lehettek: **a hatalom korábbi birtokosai megtarthatják minden vagyonukat, s felelősségre vonástól sem kell tartaniuk; a nomenklátúra kiemelkedő tagjai, személyiségei résztvehetnek az ún. „spontán privatizációban”, ami afféle elő-osztozkodás a társadalmi tulajdonból, a rendszerváltás előtt, 1988-ban megkezdett folyamatok szerves folytatásaként, szintén a felelősségrevonás veszélye nélkül.**

Az ún. „rendszerváltó elitnek” - effektív rendszerváltó tevékenysége során - *mind a külpolitikai, mind a belpolitikai* követelményekhez igazodnia kellett, hogy beteljesítse „küldetését”. Csak a népfelséget nem képviselte senki...

Könnyen megérthető - még utólag is -, hogy megkerülhetetlenül jelentkezett az alapprobléma: valamilyen módszerrel át kellett hidalni azt a szakadékot, ami **az 1989. előtt felvett, nem legitim kommunista államadósság és a „jelzalog-fedezetül kiszemelt” társadalmi (össznépi) tulajdon között** tátongott, - hogy minden külső és belső „fizetési kötelezettségnek” eleget lehessen tenni. Mert a társadalmi tulajdon *állami kezelésben volt ugyan*, mégsem volt az állam tulajdona, tehát semmiképpen nem felelhetett meg a személytelen (de mégis magán-) *egyetemes részvénytulajdon* nemzetközi követelményeinek. Az egész rendszerváltásnak ez a látszólag „jogelméleti” pont a leghomályosabb pontja, ahol igazán tetten érhető a külföld befolyása és a rendszerváltó elit (beleértve most az „új pártok” és az MSZMP-ből lett utódpart, az MSZP közötti „együttműködést” is!) kifelé és befelé egyaránt megnyilvánult kollaborációja. Ugyanis megengedhetetlen dolog történt!

A rendszerváltók - nyilván a külföldi tanácsadók sugallatára - úgy tettek; úgy döntöttek és úgy cselekedtek, mintha az előző 45 év *úgy, ahogy volt*, nem-csak hogy nem lett volna legitim (demokratikus értelemben nem is volt az), de meg sem történt volna; **állami tulajdonná államosították az össznépi társadalmi tulajdont, tehát elvették a néptől a tulajdonát, miközben ráterhelték a nem legitim rendszer összes külföldi hiteltartozását!**

Az állam kezelői jogából tulajdonjogot „keletkeztettek”, - minden alap nélkül...

Lássuk tisztán az ellentmondást, a maga teljességében!

Egyértelmű, hogy a demokratikus parlament (mint a népképviselőlet legfőbb fóruma) nem elsősorban piszlicsáré ügyek megtárgyalását,

megvitatását szolgálja - mint amilyen például a képviselők illetményének rendszeres fel-emelése -, hanem **az egész ország érdeklődésére számot tartó, a nép alapvető érdekeit kifejező kérdések** eldöntését. Már pedig sem az előző, sem a rendszerváltás utáni, megválasztott új parlament soha nem döntött az alábbi, eminens érdekeinket kifejező, főbenjáró kérdésekben:

- Átvállaljuk-e a bukott rezsim államadósságának jogfolytonos szolgálatát?
- Tulajdonjogra váltjuk-e a letűnt állam kezelői jogát?
- Elfogadjuk-e a társadalmi tulajdonunk államosítását?
- Elfogadjuk-e a külföldi hitelezők kvázi „jelzálog-igényét”?
- Szembeállítjuk-e a népvagyont a kommunista államadóssággal?
- Akarjuk-e az össznépi tulajdon kampányszerű privatizációját?
- Elfogadjuk-e legitimnek a spontán privatizációt?
- Akarjuk-e, hogy a nemzeti működőtőke multinacionális cégeké legyen?

A legdurvább jogi hiba volt, amikor a rendszerváltó állam felvállalta a nem legitim államadósság jogfolytonos visszafizetését. Erre nem rendelkezett legitimitással; s mivel az új országgyűléssel a kérdést meg sem szavaztatta, felmerül „a rosszhiszeműség”, a kollaboráció gyanúja. Kényszerhelyzet ide, kényszerhelyzet oda; még durvább hiba volt a *társadalmi tulajdon állami tulajdonkénti „kezelése”*, ami lényegében a nemzeti működőtőke teljes körű „államosítását” jelentette, - ismét csak legitim államosítási aktus nélkül. Nem túlzás azt állítani, hogy a magyar nép kedden még álmra hajtotta a fejét, mint a társadalmi tulajdon egyenrangú (és egyenlő résznyi) tulajdonosa, - de szerdán már arra ébredt, hogy semminek nem a tulajdonosa; minden vagyon az új, „polgári” államé, anélkül, hogy ezt bárki bejelentette volna...

Az a koncepció pedig - származzon is akárkitől, belföldi vagy külföldi, jogi vagy természetes személytől -, amelyik célul tűzte ki, hogy a *társadalmi tulajdonunk államosítás nélküli, de multinacionális cégek számára történő „átjátszásával” (a nép kisemmizésével) fogja visszafizetni a diktatúra által, a saját „meghosszabbított” létfenntartása érdekében felvett kölcsönöket*; az nem egyszerűen hibás, vagy téves, hanem tudva és akarva - bűnös...!

És ami egészen átlátszó, jogtalan és a rendszerváltó elit külfölddel folytatott kollaborációjának egyértelmű bizonyítéka az az, hogy a legitimitáció, vagyis a népfelség elve szerinti jogi felhatalmazás teljes hiányát a *rendszerváltás tényével, a régi rendszer letűnése és az új rendszer felállítása közötti idő-beli hézaggal és jogi interregnummal, sőt, „a lázas sietséggel”* igyekeztek igazolni. Ilyen amatőrség nem létezik; vagy ha igen, az már profizmus...

1.3. Magyarország globalizációs eladósítása

Dr. Drábik János a következőket írja a „Leleplező” könyvében 2002. IV/3. számában, a 173. oldalon. **„Az érdemi demokrácia hiányát jelzi az is hazánkban, hogy a mai napig nem magyarították meg a magyaroknak, miként lehet az, hogy az ország az 1973. és 1989. között felvett 1 Mrd USD nyugati kölcsönért 11 Mrd USD kamatot kellett, hogy 1989-ig visszafizessen. Ugyanakkor a magyar társadalom egészét terhelő külső adósság 20 Mrd USD-ra növekedett.** (V.ö.: Külső eladósodás és adósságkezelés Magyarországon - MNB Műhelytanulmányok II. - 1993. 02. /56 p.) **Nem magyarították meg azt sem, hogy miután a rendszerváltó kormányok eladták a nemzeti vagyont 90 %-át, s a befolyt ellenértéket kizárólag adósságtörlesztésre fordították, mégis miért haladja meg a magyar társadalom egészét terhelő össztartozás - külső és belső, állami és nem állami, bruttó és nettó - 2002-ben a 80 milliárd eurót? A magyar társadalomnak ezen összeg adósságterheit (8 milliárd eurót) kell évről-évre kitermelnie és átadnia a nemzetközi pénzügyvilágnak minden ellenszolgáltatás nélkül. A magyar demokrácia nagyobb dicsőségére az integrált hatalmi elit a mai napig nem számolt el a magyar népnek a munkája eredményeként létrejött és 1989. után eladott vagyonával. A hivatalba lépett kormánynak sürgősen pótolnia kellene ezt a mulasztást. Meg kellene végre mondani a népnek, hogy kinek és mennyiért adták el a közös vagyont, s mire fordították a kapott ellenértéket? És ha csak adósságcsökkentésre fordították, akkor miért nőtt mégis négyszeresére a magyar társadalom egészét terhelő össztartozás?”**

Mit lehet hozzátenni ehhez?!

Talán nem kell túl nagy merészség hozzá, hogy azt állítsuk; amennyiben a magyar rendszerváltó elit - az előző pontban leírtak szerint - *mint afféle leendő komprádor burzsoázia, kollaboránsként* követte el az elképesztő „jogi tévedéseit” (adósság-átvállalás, kezelői és tulajdonjog összekeverése, privatizáció államosítás és legitimáció nélkül, stb.), akkor nyilván külföldi „tanácsadók” ajánlásai vagy sugalmazásai hatására cselekedett, azokra a multinacionális tanácsadókra hallgatott, akik már 1988-tól itt kószáltak, „a magyar kertek alatt”, privatizációs prédára kiéhezve. Ettől a feltételezéstől már igazán csak egyetlen lépés annak az ok-okozati logikai láncnak a fel-állítása, miszerint az egész rendszerváltás - mint egy grandiózus politikai performansz - azt a „gazdasági-pénzügyi trükköt” volt hivatott fedezni, hogy a demokrácia hajnalának leple alatt egyetemes, multinacionális részvény-tulajdonná lehessen konvertálni a magyar nép társadalmi tulajdonát, de

legfőképpen a magyar nemzetgazdaság komplett belföldi piacát! A békés rendszerváltás, a demokrácia véres forradalom nélküli, „adminisztratív” be-vezetése leplezte, fedezte a valódi célt, a magyar társadalmi tulajdon el-privatizálását. Ez volt a huszárvágás, mellyel átvágták „a gordiuszi csomót”! Így már végképp nem állunk messze a feltételezéstől, hogy Magyarország 1982-től fokozódó (és még ma is folytatódó) eladósodása nem egyszerűen a regnáló kommunista rendszer mohóságának, önzésének, pazarlásának, dilettáns gazdálkodásának, gazdaságirányításának a következménye volt, hanem sokkal inkább egy külföldről, globális stratégiai érdekek által vezérelt és a belső kollaboráns elit „felhasználásával” véghezvitt tudatos folyamat, amelynek a neve: **Magyarország eladósítása...**

A liberális közgazdászok - tudom! - ezen a ponton felkiáltanak, hogy „Lám csak, megint eljutottunk a jó öreg összeesküvés-elmélethez!”, hiszen elveik szerint a társadalomban, miként a természetben - minden történés spontán, véletlenszerű folyamatok eredménye, amelyeket emberi ésszel utólag még át lehet látni; de nem lehet azokat előre megtervezni, s főleg irányítani. Ez a „strucc-politikus” nézetrendszer, amely a liberális demokrácia világméretű győzelmébe, tökéletességébe, spontaneitásába és tévedhetetlenségébe vetett idealisztikus vakhit csupán, - akkor is tévedés, amennyiben őszinte naivitáson alapul; ha pedig szándékos elhallgatás és félrevezetés a célja, akkor a széles néptömegek, a nemzetek ellen elkövetett legnagyobb bűn. A világ és a történelem ugyanis egyáltalán nem spontán fejlődés eredménye; különösen azóta nem, amióta - a francia felvilágosodás és a Nagy Francia Forradalom után - megtörtént az egyház és az állam különválasztása, és az ember elhitette magával, hogy *istenként már minden csodára képes*, tehát a kezébe vette saját sorsa és az emberi történelem tudatos irányítását. A mindennapok, a hétköznapi tapasztalatai - szemben a liberális „kényszer-képzetekkel” - éppen azt mutatják, hogy a világ az egyre tudatosabb, terv-szerűbb cselekvés felé halad; olyannyira, hogy apránként az élet legkisebb mozzanataiból is szinte teljesen „sikerült kiiktatni” a véletlen szerepét... Ha ezentúl minden tudatos, tervszerű, összehangolt és ésszerű cselekvésről feltételeznénk, hogy az „összeesküvés”, - szimplán örültek házává kellene nyilvánítani a Földet; egyszerre „kiderülne”: a világ egy nagy összeesküvés! Természetesen nincs szó erről; viszont számot kell adnunk arról, meg kell magyaráznunk, hogy *mi is a globalizmus?!* A globalizmus, ellentétben a naív idealista liberális szemlélettel, - nem természeti kataklizmaszerű, spontán világméretű folyamat, hanem a multinacionális nagytőke olymértékű, újszerű koncentrációja és centralizációja, ami minőségi változást jelent a korábbi állapotokhoz képest. Az már legalább 20 éve ismeretes, hogy a nagytőke a

legfejlettebb országokban a kezében tartja, ellenőrzi és irányítja a kormány politikáját; tekintve, hogy ma már minden szabad választás mindenekelőtt *pénz, reklám és politikai marketing* kérdése. A tőke önszerveződése nem állt meg az országhatároknál; a fejlett világ elmúlt 15-20 éves története épp arról szól, hogy **a multinacionális tőke ún. „szupranacionális” tőkévé, nemzetek fölötti erővé, globális pénzhatalommá fejlődött, amelynek ugyan semmi köze nincsen semmilyen „világ-összeesküvéshez”, viszont túllépve az országhatárokon - és így a nemzetállamok külön érdekein -, beleszól a világpolitikába, sőt, globális világpolitikát hoz létre, alakít ki, és érvényesít, ami 1985. előtt ismeretlen jelenség volt.** Magyarország abban a speciális helyzetben van (volt), hogy *a rendszerváltás után még ki sem alakult a belpolitika belföldi nagytőkétől függése; azonnal a globális-integrációs függés alakult ki, - ami nem független attól, hogy Magyarországon a privatizáció során a nemzeti működtető 80 %-a szinte azonnal multinacionális részvénytulajdonná vált.* Kérdés, - melyik volt az ok, s melyik az okozat? A függés miatt jött létre a jelzett *„privatizációs végeredmény”, - vagy a szupranacionális tulajdonlástól váltunk függővé?!*

Amennyiben a globalizáció nem vak folyamat, hanem a tőkés pénzhatalom világméretű terjeszkedésének tudatos, tervszerű és újszerű, már nemzetek felett is átívelő formája, - akkor *ne féljünk kimondani: a globalizáció a kor adekvát „gyarmatosítási” formája, módszere, ami a világ egységessé válásának egyetlen útja, s ami ellen nem tiltakozni, küzdeni, és nem elhallgatni kell, hanem felvilágosítani a nemzeteket a valóságról, és megteremteni azokat az egyezményes feltételeket, amelyek mellett a globális integráció zökkenőmentesen és igazságosan megtörténhet.* Magyarország ennek a folyamatnak a rendszerváltás során azért vált az „áldozatává”, mert a rendszerváltó elit *nem a népfelség elvét, hanem csak a saját önző érdekeit képviselte és érvényesítette, s emiatt indokolatlanul nagy árat fizettünk mindenért, - a társadalmi tulajdonunk pedig igen olcsón, és mindenfajta ésszerű szelekció nélkül került multinacionális kézbe.*

A rendszerváltó elit viszont *minden mértéken felül* meggazdagodott.

Ma, amikor néhány hete csak, hogy az ún. „polgári kormány” leköszönt, és átadta a hatalmat a „szociál-liberális” kormánynak, - jól láthatjuk, hogy a rendszerváltó elit „A” és „B” csapata a lényeges kérdésekben egymásra mutogat, megkérdőjelezi a másik deklarált identitását. Orbán Viktor például kijelentette, hogy a Medgyessy-kormány nem szocialista elkötelezettségű, hanem *a nemzetközi nagytőke* kormánya, - miközben nyilvánvaló, hogy az ún. polgári kormány sem sokat tett a multinacionális tőke hazai túlsúlyának csökkentéséért; jobban támogatta a multikat, mint a kisvállalkozásokat...

Csak ismételni lehet: Magyarországon 20 éve ugyanaz a pénzügyi (bankár) elit irányítja a globális gazdasági és politikai folyamatokat, s az eredmény, amelynek ma a szemtanúi, és a szenvedő alanyai vagyunk, **a gátlástalan kollaboráció következménye**, amely nélkül a rendszerváltás és annak minden folyamánya egészen másként is alakulhatott volna.

Amiről beszélünk, az a legitim népképviselő és a szolgálat hiánya.

Nem a globalizáció, és nem a nemzetközi pénztőke és pénzhatalom, s nem is valamiféle „összeesküvés” felelős Magyarország sanyarú viszonyaiért, hanem a maroknyi újburzsoázia megmagyarázhatatlan felelőtlensége.

Azt kell megérteni, hogy a globalizáció során lassanként a világ mindegyik nemzetállama a globális pénzhatalom „újgyarmatává” válik - ezzé lett mára Magyarország is -, de hogy milyen feltételek mellett, milyen kondíciókkal, az a nemzetállam szellemi erőinek, politikai vezetőinek bölcsességétől függ.

Korábban kellett volna kialakítani a megfelelő alkupozíciókat...

Ott tartottunk, hogy Magyarország eladósítása - amely végül is a rendszer-váltáshoz, a nemzeti működőtőkének privatizációs elvesztéséhez vezetett - tervszerű és tudatos folyamat volt; *de kinek a részéről?* A nemzetközi tőke és a pénzhatalom globalizációja 1980-1982. körül folyamatában „még nem tartott ott”, hogy „kitervelte volna” Magyarország gyarmatosítását. Végül is ez történt; de teljesen valószínűtlen, hogy a mai állapotot 20-25 évvel ezelőtt *Brüsszelben vagy New Yorkban* eszelték volna ki.

Sokkal valószínűbb, hogy volt Magyarországon egy reform-kommunista elit, egy önmagát kiválasztottnak hívő réteg, amely egyrészt beavatott volt, tehát előre látta a majdan bekövetkező globális pénzügyi és politikai globalizációs tendenciákat, másrészt úgy döntött, hogy exkluzív pozíció-előnyét a maga javára aknázza ki. Az ok-okozati lánc mentén a történet visszamenőleg fel-göngyölíthető, a 10. oldalon feltárt *lényegi, változatlan elemek* alapján:

- Magyarország eladósítása 20 éves öngerjesztő folyamat, ami addig tart, ameddig a termőföldet is kiszervezik alólunk, vagyis mindenünk elfogy.
- Az adós mindig „zsarolható”; a fokozódóan adós növekvő mértékben, - gyakorlatilag a végtelenségig. Ha nincs a minden „ésszerű” határon túli eladósodás; nem lett volna „szükséges” a minden józan mértéket túllépő, kampányszerű privatizáció sem. A társadalmi tulajdon ma is meg lenne.
- Mivel a nemzeti működőtőke gyakorlatilag minden fontos eleme (80 %-a) multinacionális társaságok kezébe került; a magyar nemzet

számára az egyetlen „megélhetési” lehetőségként a *bérmunkás bedolgozás* maradt. A növekvő kamatszolgálat öngerjesztően tovább fokozza az eladósodást és annak terheit; egyrészt rögzíti a status quo-t (továbbra is bedolgozók maradunk, multinacionális uralom alatt!), másrészt lehetetlenné teszi azt, hogy valaha is újra a saját kezünkbe vehessük sorsunk irányítását. Az igazi „cserearány-romlást” (ami messze meghaladja az 1970-1980-as években elszenvedett külkereskedelmi veszteségeket) az jelenti, hogy miközben a magyar munkavállalók európai színvonalú munkát végeznek, 1/5-nyi reálbérért, - a nemzetgazdaság növekvő adóssága 10 %-ának megfelelő összegű euro vagy USD minden évben elhagyja az országot, ami kb. 10 év óta a 4-5-szöröse a beáramló külföldi tőkének. Mivel már nincsen privatizálható „állami” vagyon, könnyen belátható: a tőkeimport rohamosan csökkeni fog, lassanként minimálisra csökken, - az elvonás pedig tovább fokozódik. Végül már nem lesz miből kiegyenlíteni!

- Nem kellene (nem kellett volna) a multinacionális tőkét rendkívüli mértékű adókedvezményekkel becsalogatni, és szinte a teljes nemzeti működő-tőkét (a társadalmi tulajdont) - válogatás nélkül - a részükre értékesíteni. Az, hogy a szocialista állam (mint a társadalmi tulajdon kezelője) 45 évig rossz tőketulajdonosnak bizonyult, nem jelent(h)ette azt, hogy kizárólag a külföldiek, a multinacionális tőkebefektetők képesek a magyar tőkét kellő hatékonysággal működtetni. Amíg a létező szocializmus időszakában a fizetési mérleg hiánya (és így a növekvő eladósodás) nagyobb részben a termelés alacsony hatékonyságából származott, - addig a rendszerváltás óta már épp az okozza a mérleghiányt, hogy *csak bedolgozók vagyunk, s így a késztermék-értékesítés és a privatizált működőtőkénk minden profitját, hozadékát a multik „aratják le”*; ami a privatizáció öröksége. Az 1980-as évektől nem azon kellett volna „a pénzügyi lobbynak” dolgoznia, hogy a Nemzetközi Valutaalapba és a Világbankba belépve mindig újabb, növekvő kölcsönöket kaphassunk, *már a felvett adósság kamatainak a rendezésére*; hanem azon, hogy a magyar működőtőke hatékonysága megnövekedjék, s elérje a fejlett nyugati országok színvonalát, - ha kell, akár részleges privatizáció útján is, belföldi tőkésréteg megteremtésével.
- A magyar nép már akkor is szinte az adóterhelés lehetséges maximumán élt, amikor 1988-ban - a későbbi eurokompatibilitás céljából - *Medgyessy Péter, Békesi László és Kupa Mihály vezetésével* bevezették a meglévő „albán” bérrendszer mellé a „svéd” adórendszert. A helyzet azóta sokat romlott; a rendszerváltáskor 30-40 %-ot zuhant a GDP, a reálbér pedig az 1969-es szintre esett vissza. Az elmúlt 1-2 évben sikerült újra vissza-kapaszkodnunk az

1989-es szintre, - ám ez az átlag már egyáltalán nem az akkori „bér-egyenlődsi” talaján, hanem egy szélvész-gyorsasággal le-zajlott, rendkívül szélsőséges mértékű jövedelmi és vagyoni polarizáció után és révén alakult ki. Az adóterhelés is évről-évre csak fokozódott; s ez annak a következménye, hogy az állam tovább növeli a jövedelem-elvonás és az állami koncentráció mértékét, mert a túlköltekezését és a növekvő kamatterhek (ma már a költségvetés 40 %-a) finanszírozását ezzel igyekeznek kompenzálni, biztosítani.

- Mindez a növekvő teher nem lenne (nem kellene az adó-koncentrációt is folyamatosan növelni), amennyiben nincs örökölt adósság, amely még a négyszeresére is nőtt a rendszerváltás (1990.) óta; annak ellenére, hogy a társadalmi tulajdonunk szinte teljes egészében multi tulajdonba ment át.
- Az államadósság azért nő, mert az eredendően reform-kommunista elit, a pénzügyi lobby már 1982. óta folyamatosan arra rendezkedett be, hogy az állami költségvetés deficitjét s a fizetési mérleg hiányát kizárólag újabb és újabb külföldi és belföldi bankhitelek felvételével egyenlítse ki. Ezzel a „tarthatatlan módszerrel” tulajdonképpen már 20 évvel ezelőtt - és azóta is újra meg újra - mintegy beledólták a magyar gazdaság fejlődésébe a folyamatos elfogyás, az önsorvasztás, az önfelélés és az önfelszámolás kényszerét. Már akkor kiszámítható lett volna (volt) a folyamat vége.
- Az 1970-1980-as években - mint már említettem - döntő mértékben abból eredt a külkereskedelmi és a fizetési mérleg halmozódó hiánya, hogy a külkereskedelmi cserearányaink folyamatosan romlottak, ami mögött a nem megfelelő mértékben javuló, illetve az 1980-as évektől a csökkenő termelékenység, az abszolút és relatív értelemben is romló hatékonyság húzódott meg. Az öngerjesztő problémák alapvetően abból eredtek, hogy a szocialista állam a nyugati - főként a világbanki - hiteleket deklarálta *a gazdaság technikai modernizálása céljából* vette fel, s nem arra költötte.
- A fentiekben felsoroltak mellett van még egy rendkívül árulkodó tényező, ami szintén kb. 20 éve működik, és tulajdonképpen *1982. óta napjainkig* teljesen irracionális fékező hatást fejt ki. Mintha a magyar gazdaságba szándékosan beépítettek volna egy mesterséges féket, ami korlátozza a mindig megújulni igyekvő növekedést, mert a reform-kommunizmus kőbe vésett dogmává szilárdította, hogy Magyarország nemzetgazdasága az export-bevételre épül, amelynek a túlzott növekedése gyorsabb import-növekedéssel párosul, ami miatt a fizetési mérleg előbb-utóbb, újra meg újra „szükségszerűen” felborul. Ez vulgáris megfogalmazásban valami olyasmit jelent, hogy amennyiben a reform-kommunistáknak nem sikerült (már pedig nem sikerült) megfelelő hatékonysággal működtetni a nemzeti vagyont,

akkor az másnak sem sikerülhet; vagyis vigyázó szemekkel még akkor is óvni kell a nemzetgazdaságot a „túlzott” növekedéstől, amikor a működőtőke 80 %-a már multinacionális tulajdonban van, mert a „gyors” növekedés „beteges” folyamatokat indukál. Ezek a reformkommunista reflexek még ma is élnek és működnek; az állam fiskális kézi vezérléssel igyekszik „irányítani” a nemzetgazdaság azon részét, amelyre még képes hatást gyakorolni. A Magyar Nemzeti Bank pedig zavartalanul folytatja a monetáris restriktió, a pénzkivonás politikáját; akkor is, ha az állam épp a gazdaság, a konjunktúra élénkítésén munkálkodik. A magyar gazdaság már régóta *nem a túl sok, hanem a túl kevés* pénztől, a krónikus pénz-hiánytól szenved. Ami „plusz” keletkezik, azt rögvest kivonják...

Az állam 20 év óta „vígan” túlköltekezik, növekvő halmozott deficitet termel; és mivel a hiányzó pénzeszközöket már nem képes a túladóztatott, mégis - ennek ellenére - mesterségesen lefojtott gazdaságból kipasszírozni, ezért a hiányok pótlására mindig újabb kölcsönöket vesz fel, amelyekért növekvő adósságszolgálatot fizet, s fel sem merül a gazdaságpolitika alakítóiban, hogy a nemzetgazdaság önfinanszírozóvá tételén dolgozzanak! Ki érti ezt?

Mindez csak úgy „érthető”, ha éppen az eladósítás (volt) a végső cél...

2. Az államadósság növekedése

2.1. A fogalmak, adatok és információk értelmezési problémái

Az államadósság legfontosabb összevont adatai a rendszerváltás óta már publikusak ugyan, csak hogy egy rendkívül sajátos „módszertan” szerint. Az állam rendszertelen időpontokban, valamelyik nyomtatott sajtóorgánumban „közli” azt az adatot - *általában a nettó külső államadósságot, és/vagy az eltelt időszakban beáramlott tőkebefektetések-, vagy a valutatartalékok összegét* -, amelyik a politikai marketing szempontjai alapján a számára a legkedvezőbb propaganda. A mindenkori parlamenti ellenzéki pártok viszont többnyire a bruttó külső és belső államadósság növekményét emlegetik fel; tekintve, hogy ***minden folyó kiadásként megjelenő kamatot a bruttó adósság összegei után kell fizetni***, ami a kormánypárt számára terhelő.

Aki mélyebb pénzügyi és közgazdasági elemzés céljából kutatni akarja az államadósság összefüggéseit, az az 1990. előtti időszak adatait tekintve *szinte reménytelen (teljesíthetetlen) feladatra* vállalkozik. Az 1990., tehát a rendszerváltás utáni információk már többségében maradéktalanul hozzá-férhetőek, - a Magyar Nemzeti Bank havi gyorsjelentéseiből, a költségvetési és zárszámadási dokumentációkból,

valamint a KSH kiadványaiból a tények jobbra feltárhatók, bár nem minden számszerű ellentmondástól mentesen.

Hozzá kell tennem mindazonáltal, hogy **legalábbis magas rangú állami-hivatali (PM, MNB, APEH, stb.), pénzügyi alkalmazottnak, ország-gyűlési képviselőnek, „bennfentes” pártszakértőnek, tanácsadónak kell lenni ahhoz, hogy valaki a szükséges dokumentumokhoz hozzá-férhessen.** Megjegyzem, hogy ezen a szinten „az apologetikus viselkedés” teljes mértékben kötelező; szinte kizárt, hogy aki munkaanyagként dolgozik ezekkel a kiadványokkal, az ne legyen lojális a beszámolóknak foglaltakhoz.

Jómagam is ezekből az anyagokból vettem az adatokat elemzéseimhez. Talán nem okozok túl nagy meglepetést, ha megemlítem, hogy a maximális lojalitás a beszámolóknak olymértékben jellemző, hogy az *MNB kiadványai mindig a Nemzeti Bank monetáris; az állami költségvetés kiadványai a Pénzügyminisztérium fiskális tevékenységének eredményességét mérik, méltatják*, - nem olvastam még olyan beszámolót, amely akár az állam, akár a bank bármelyik tranzakcióját kritika tárgyává tette volna; olyasmi viszont sűrűn előfordul, hogy az állam a bankot, a bank az államot okolja valamilyen „hibáért”, tévedésért. A másik probléma, hogy minden a tárggyal foglalkozó beszámoló *vagy fiskális, vagy monetáris szemléletet* tükröz; nem készül olyan integrált beszámoló, amely egységes és kritikus szemlélettel, politikai és állami függéstől mentesen elemezné a központi állami gazdaságpolitika, illetve a legkülönbébb (költségvetési és banki) pénzfolyamatok egymásra hatását, illetve együttes, közös végeredményét.

Mint említettem; sűrűn előfordulnak adat-értelmezési és fogalmi problémák, amelyek egyfelől a mindenkori kormánypártok és a mindenkori ellenzék el-térő, gyakran homlokegyenest ellentétes álláspontjából, szemléletmódjából erednek, - másfelől viszont abból, hogy a fiskális és a monetáris szaknyelv még ma is, változatlanul *a reform-kommunizmusból ránk maradt exkluzív, elitista zsargont* használja, amelynek terminológiája alapvetően az apológiát és a ködösítést szolgálta, ami a mai megértést is jelentősen megnehezíti.

Az Új Magyarország napilap - akkor éppen se nem kormánypárti, se nem egyértelműen ellenzéki (ezért bukott meg, számolták fel, illetve „alakították át” Napi Magyarországgá!) - 1997-ben interjút közölt *Plenter Jánossal, a közgazdaságtudományok kandidátusával*, Németh Zsolt újságíró tollából.

A cikk arról szól; miért tér el egymástól gyökeresen a pénzügyek értékelése a kormányzati és jegybanki elemzésekben az ellenzéki közgazdászok meg-állapításaitól, - illetve vajon jó megoldásokat

alkalmaz-e az ország pénzügyi vezetése az állandósult fizetésimérleg-hiány kezelésére? A továbbiakban idézek a „*Gondúzó illúziókat kelt a pénzügyi politika*” című, illetve „*Magyar elmeszülemény a nettó adósság*” alcímű igen jelentős írásból, majd közben megjegyzéseket és magyarázatokat is fűzök egyes fontosabb kitételeihez:

„A Nemzetközi Valutaalap hivatalos kiadványa nem ismeri a bruttó-nettó külföldi adósság-megkülönböztetést. Ez valójában egy magyar találmány, minek célja az lehet, hogy elterelje a figyelmet a tényleges adósságtömegről. A Magyar Nemzeti Bank meghatározása szerint a nettó külföldi adósság a külföldi bruttó tartozásokból levont hazai követeléseket jelenti. (?) (Ország-adósságon a kormány, az MNB, a bankrendszer és az itteni vállalatok összadósságát kell érteni.) Ez azt sugallja, hogy az eladósodás nem veszedelmes, hiszen csökkenő mértéket mutat. Hangsúlyoznunk kell azt is, hogy ország-adósságról beszélünk, amibe beletartozik a vállalatok hitelfelvétele is, ami ma már 30 százalékot tesz ki. Természetesen Magyarországon működő külföldi vállalatról is szó lehet, amelynek a külföldön felvett hitele is a hazai (!) fizetési mérleget terheli.” Csak helyesbítésként említem meg, hogy: (1) A nettó államadósság „helyesen” a tartozások és a követelések különbsége. (2) Mint láthatjuk, - a Magyarországon működő multinacionális részvénytársaságok külföldi hitelfelvételei is fokozhatják eladósodásunkat... **„A különböző hivatalos pénzügyi jelentésekből az tűnik ki, hogy ez a nettó adósságállomány (?) többé-kevésbé megegyezik a deviza-tartalékokkal.** (Megjegyzésem: az előbbi értelmezési hiba - folytatódik. A magyar „találmánynak” éppen az a „terminológiai furcsasága”, hogy nettó adósság-összegként a bruttó adósság és a deviza-tartalékok különbségét értelmezi, illetve tartja nyilván. Ez a módszer - részletesebben majd később! - nyilvánvalóan sajátos „konyhaszabály”, amolyan pénzügyi nonszensz. Ez az oka melleleg annak is, hogy a mindenkori kormányok mindennekfelett a külföldi tőkebeáramlás növelését szorgalmazzák, ami a deviza-tartalékok növekedését is eredményezi, s ez „csökkenti” a nettó államadósságot.)

„S most jutottunk el a leglényegesebb kérdéshez: vajon a tartalékok miből állnak? Amennyiben ezek az összegek az ország növekedését szolgáló aktívák, terhelések nélkül, - akkor ez valóban pozitív kép. Félő, hogy nem ez a helyzet. Legalábbis erre következtethetünk, hiszen az MNB még soha nem hozta nyilvánosságra a tartalékok összetételét. Így viszont a bruttó-nettó szójáték könnyen veszélyes lehet.” (Megjegyzésem: tekintve, hogy az ország fizetési mérlege már év-tizedek óta tartósan passzív - s az

államadósság a halmozódó hitelek miatt folyamatosan nő -, aligha rendelkezhetünk „valóságosan” saját tulajdonú, szabad rendelkezésű deviza-felesleggel. Sokkal valószínűbb, hogy ez egy olyan „vegyes könyvelési tétel”, ami túlnyomó részben a külföldről beáramló készpénz-befektetésekből és a felvett kölcsönökből származik.)

„Valószínű, hogy megkérdőjelezhető a pénzügyi biztonság. A deviza-tartalékoknak négy-öt lényeges összetevője mutatható ki a nemzet-közi pénzügyi gyakorlatban. Az egyik a beáramló működőtőke, ami devizában érkezik be az országba; ezt forintra váltva használják fel, s ezért általában nem támasztanak további devizaigényt az országgal szemben. A következő elem a magánszektor külföldön felvett hitele. Az előbbihez hasonló módon ez a deviza is tartalék lesz, de egy idő múltán ezt vissza kell fizetni. Ez már jövőbeni terhet jelent. A tartalék következő összetevője a jegybank által felvett külföldi hitelek összessége. Ismeretes, hitelfelvételhez gyakran folyamodik az MNB; ez is jövőbeni tehertétel. A tartalékok közé kell sorolni az ún. csúszó forintleértékelés előnyeit élvező spekulatív tőke beáramlását is. Ez általában fél évre jön be, távozik, ismét megjelenik, évente egy-, más-fél milliárd dollárt mozgat meg. Végezetül, átmenetileg, de jelentős szerepet játszik a privatizációs bevétel. Valójában (csak) ez lehetne az igazi tartalék, mert nem jár semmi kötöttséggel. Természetesen ez a forrás véges: 1995. óta csökken, és hamarosan meg is szűnik. Mint látható, a tartalékok összetevői közül a három leglényegesebb - a magánszektor s az MNB által felvett hitel, és a spekulatív tőke - való-jában hitel. Tehát a tartalékok mintegy 70-80 %-a az. Amikor a pénzügyi vezetés azzal dicsekszik, hogy nyolc-tíz milliárd dollár deviza-tartalékkal rendelkezünk, ezen valójában jórészt hitelt kell érteni, ami után ráadásul kamatot fizetünk. Mikor tehát 1996-ban arról beszéltek, hogy a nettó adósság 16 milliárd dollár volt, ehhez hozzá kell adni még további 7-8 milliárd dollárt az ún. tartalékból, ami után szintén kamatot kell fizetni. Összességében az állapítható meg, hogy mindig a bruttó adósságállományból kell kiindulni, amiből 1-2 milliárd dollár levonható a működőtőke, illetve a privatizációs bevétel jelenléteként, de a kamatterheink alapja mindenképpen a bruttó adósság.”

Megállapíthatjuk tehát, hogy „a bruttó-nettó” államadósság csak szójáték, lényegileg nem egyéb nyelvi bűvészmutatványnál, mint erre már utaltam a reform-kommunista „pénzügyi tolvajnyelv”, a ködösítő zsargon említésekor. Sajnálatos, hogy a rendszerváltás utáni (polgári) kormányok és a pénzügyi menedzsment változatlan formában átvette

ezt a nyelvezetet, ám ez is arra utal, hogy a nép felvilágosítása helyett továbbra is a ködösítés, a lényeges információk elhallgatása, a valós tények elkenése a főcél. Adósság-ügyben mintha mindegyik kormány fején egyformán vaj lenne, jobbnak látják a bevált dezinformációs taktika folytatólagos alkalmazását, - pedig hát a probléma gyökere, az eredeti (máig tovagörgetett) adósság 1990. előtt keletkezett...

Mellesleg szólván: ez is - mármint a társadalom dezinformálása adósság-ügyben - ugyanarról a töről fakad, mint a *társadalmi tulajdon elprivatizálása körüli általános ködösítés*; az a cél, hogy semmilyen módon ne lehessen ezeket az adatokat összesíteni, összevetni, egymásnak megfeleltetni, be-azonosítani, elemzésre kész állapotba hozni, - ki tudja, mit hoz a jövő...?!

Az a tény, hogy az államadóssággal és a privatizációval (és különösen a kettő összevetésével) kapcsolatosan *a polgári és a szocialista kormányok tömegtájékoztatása semmiben nem különbözik egymástól, de együtt sem különböznek a reform-kommunista felfogástól*; szintén kollaborációra utal.

„Minthogy a tartalékok zöme adósság, csak tűzoltó munkával lehet egyfajta egyensúlyt fenntartani. Ennek egyik jele, hogy az MNB nem tesz mást, mint újabb hitelekkel tömi be a lyukakat. Lejár egy hitel, gyorsan felveszi a következőt. Hasonlóan jár el e kormány a költség-vetési hitelek esetében. Ennek az a veszélye, hogy ha a magyar gazdaság külföldi megítélése romlik, az MNB nem kap, vagy csak nehezebben kaphat újabb hitelt. Ezek az összegek 3-4 hónap alatt eltűnhetnek, és pótlásuk elakadása miatt a forint külföldön össze-omolhat. A thaiföldi események szomorúan példázzák, hogy szembe kell nézni bizonyos veszélyekkel. Az ottani pénz összeomlott, egész pontosan húsz százalékot veszített értékéből, annak ellenére, hogy hivatalos deviza-tartalékként az ottani jegybank 50 milliárd dollárt jelölt meg. Elemzők ezt a nagyságrendet kétségbe vonták, különös tekintettel előre megkötött határidős swap-ügyletekre. Ez bonyolult pénzügyi tranzakciót jelent; a mi szempontukból a lényeg az, hogy a magyar deviza-tartalékok nyújtotta biztonság ebben az értelemben szintén megkérdőjelezhető.” (A helyzet máig semmit nem változott.)

„Érdekes, hogy az állítólagosan egyre csak javuló ‘nettó-eladósodás’ ellenére a fizetésimérleg-hiány érdemben nem csökken. Sőt, az el-adósodás mértéke minden egyes év deficitjével értelemszerűen nő. Ha a fizetési mérleg hiányának megszüntetésére nem találunk meg-oldást, a bruttó adósság mindig növekedni fog. Ne felejtjük el, hogy hazánk az egy főre jutó adósságban a világ ‘élvonalába’ tartozik! A krónikus fizetésimérleg-

hiány ideiglenes kezelésére találták ki a kül-földi spekulatív tőke behozását az országba. Ehhez a kamatlábat magasan kell tartani, úgy, hogy a nyugati kamatszínvonalhoz és az árfolyamkülönbséghez képest további 4 százalékkal (!!) magasabb hozamot biztosítsanak. Ez nagyon vonzó nyereség a spekulatív tőke számára! Az MNB ezért szán kulcsszerepet a csúszó-árfolyamnak, mert ideiglenes megoldással így jut forráshoz. Valójában olyanhoz, mely a bruttó adósságot tovább növeli. Bár nem a jegybank feladata, de mindenkinek minden eszközzel azon kellene lennie, hogy a kül-kereskedelmi mérleget javítsa. De ehhez már velejéig új gazdaság-politikára van szükség, aminek megalkotására a jelenlegi kormány-koalíció nem képes.” (Az Orbán-kormány 1998-tól valóban több olyan rész-intézkedést is hozott, ami ideig-óráig az „új gazdaságpolitika” látszatát kellett. Az MNB például megszüntette a forint csúszó leértékelését...)

2.2. Külső és belső államadósság, valamint tőkeadósság

Vulgáris megközelítésben a magyar állam adóssága, eladósodása abból keletkezett, hogy az állam rendszeresen többet költött, mint amennyi pénz (forint vagy valuta) a különféle pénzforrásai alapján a rendelkezésére állt. A keletkezés forrása, a visszafizetés feltételei szempontjából **belső, külső és tőkeadósságot** különböztetünk meg.

2.2.1. Belső államadósság

Az állam belső eladósodásának *klasszikus módszere, példája*, amikor az állami költségvetés rendszeresen túlköltekezik; többet költ, mint amennyit a bevételei lehetővé tennének, s emiatt deficittel zárja a költségvetési évet, - a hiányt pedig belföldi vagy külföldi hitelek felvételével, *praktikusan állam-kötvények kibocsátásával* pótolja. Magyarországon a rendszerváltás után az államnak még nem volt jelentős összegű felhalmozott belső adóssága, - a belső eladósodás folyamata az 1990-es években bontakozott ki. Miután a költségvetést immár tizenkét éve, minden évben *tervszerűen, eleve hiányra apellálva* állítják össze; nem csodálható, amennyiben öngerjesztő folyamat indult be: az eladósodó állam a felvett, halmozódó kölcsönök után növekvő összegű éves kamatszolgálatot teljesít, ami a folyó kiadások egyre nagyobb hányadát emészti fel. Sok év elteltével kialakult az a „megalapozott” praxis, miszerint a büdzsét „már csak az adósságszolgálat kamat-kiadásai miatt is” növekvő hiányra tervezik. A dolog még magyarázható lenne, ha az állam a *túladoztatás elkerülése*

érdekében, elkerülhetetlen szociális, vagy egyéb, népjóléti kiadások fedezete céljából költekezne rendszeresen túl, - de nem így áll a helyzet. A magyar lakosság 1990. óta növekvő mértékben, túlzott arányban fizet adót; a költségvetés jövedelem-elvonó, koncentrálnó igénye egyfolytában fokozódik, mégis a bevételeit meghaladó kiadásokat eszközöl minden évben. Ennek alapvetően az *államapparátus abszolút és relatív túlméretezettsége* az oka, illetve az, hogy a letűnt társadalmi rendszertől örökölt bizonyos „nagy elosztási rendszerek” (pl. egészségügy, társadalom-biztosítás, szociális rendszer, stb.) reformja a mai napig nem valósult meg. Az állam funkciói nem eléggé hatékonyak; a túlszervezettség mellett egyes területeken (lásd: a zárójelben) kifejezett szervezetlenség uralkodik. Mivel az állam „nemigen tudja eldönteni”, hogy mely területeket tekintse stratégiai távlatban „a saját portfóliójának”; egyes viszonylatokban feleslegesen kézi-vezérel, máshol viszont kifejezetten „elhanyagolja” a feladatait. Mindezek a körülmények jelentős többlet-kiadásokat tesznek látszólag „szükségessé”; évről-évre növekvő mértékben. A túlköltekezés, a hiány rossz beidegződés. Az állandósult deficitet az állam karcsúsításával, működésének racionális alapokra helyezésével szükséges lenne felszámolni, mert az adóterhelés tovább már nem fokozható, - csupán a multinacionális cégek irányában.

A vonatkozó nemzetközi normák (EU, Világbank, IMF, stb.) megtiltják, hogy a Magyar Nemzeti Bank, az ország jegybankja - amely deklaráltan független a mindenkori kormánytól - bármilyen formában finanszírozza a költségvetés hiányát, rendszeres túlköltekezését. Így az állam - főként kötvények révén - a gazdaság *szinte minden más szereplőjének* eladósodott, ami igen sokba kerül. Talán *épp az állam reménytelen eladósodása* a szabályok fő célja...

Az állam belső adóssága 2002-ben meghaladta a **9 ezer milliárd** forintot.

2.2.2. Külső államadósság

A magyar állam külső adóssága - 1970. és 1989. között, tehát még a bukott rendszer időszakában - úgy keletkezett, hogy a Magyar Nemzeti Bank kül-földi kölcsönöket vett fel; USA-dollárban, a magyar állam nevében. A hitelek eredeti ideológiája, célja a magyar gazdaság technikai modernizálása volt. Az 1970-es években (a IV. és az V. ötéves tervidőszakban) addig soha nem látott mértékű, összegű beruházásokra, gépbeszerzésekre került sor; mindenekelett az infrastruktúra (pl. a hírközlés, a távközlés, stb.) területén. A beruházások mindenekelett a kommunista állampárt-hatalom erősítését, stabilizációját és önvédelmét szolgálták; így az előkészítés során csupán csak

másodlagos szerepet kapott a gazdaságosság, a jövedelmezőség, a megtérülés követelménye, - jelentős volt az improduktív építések aránya is. Az 1970-es években felvett (IMF és világbanki) hitelek az MNB (az állam) nem tudta visszafizetni; sőt, a kamatok fizetésére sem volt önerőből képes. Erre részben a felvett hitelek rendkívül hátrányos kondíciói, részben pedig a külkereskedelmi mérlegünk, a cserearányok tragikus romlása (v.ö.: olajár-robbanás) ad magyarázatot. Az állam arra kényszerült, hogy **már 1982-től a kamatok fizethetősége érdekében vegyen fel egyre újabb hiteleket**. Ezzel beindult az ún. „adósságszpirál”, amelynek a mai napig nincsen vége. A magyar gazdaság csekély, és egyre csökkenő teljesítőképessége folytán az 1980-as évek végére a külső adósság 20 milliárd USA-dollár fölé nőtt...

Közvetlenül a rendszerváltást (1990.) megelőzően *Németh Miklós*, utolsó reform-kommunista kormányfő nyilvánosságra hozta, hogy a magyar állam bruttó külföldi adóssága *20,5 Mrd USD*, - ami döbbenetes meglepetés volt, hiszen az államadósság-adatok mindaddig titkosak voltak, másrészt a valós összegről „senki nem tudott”; legalábbis úgy tett, mintha nem tudna róla...

A rendszerváltó magyar állam (nevében az Antall-kormány) jogfolytonosan átvállalta a külső államadósság folytatólagos szolgálatát. Tette ezt annak ellenére, hogy egyfelől a nemzetgazdaság állapota 1990-1991-ben zuhant a mélypontra, - másfelől viszont „más körülmény” nem kényszerítette erre.

Fenn akarták tartani az ország hitelképességét - így szólt a magyarázat...

A korszak tényeivel, eseményeivel ennél részletesebben „*A rendszerváltás 12 évének politikai gazdaságtana*” című, megelőző tanulmányomban írtam.

Az ország hitelképességét „természetesen” csak úgy sikerült változatlanul fenntartani, hogy - *a fizetésimérleg-hiányunk kiegyenlítése, a kamatok fizetése, az aktuális adósságszolgálat teljesíthetősége érdekében* - újabb, sok milliárd dolláros hiteleket vettünk fel; annak ellenére, hogy az „állami” vagyon kampányszerű privatizációja már 1990-1991-ben is nagy összegű bevételeket hozott. Mindezek eredőjeként a bruttó külső adósság 1994-ben elérte **a 25 milliárd USD-t**; miközben a forint USA-dollárhoz viszonyított paritása a vágató infláció miatti sorozatos leértékelések következtében évi 15-20 %-kal romlott.

A Horn-kormány időszakában, 1994-1996-ban a külgazdasági mérleg mély válságot mutatott; **a fizetési mérleg hiánya** az 1993. évi 3,5 milliárd USD-ről **1994-ben 3,9 Mrd USD-re szökött fel, majd 1995-ben 2,5 Mrd USD-re mérséklődött**. (A mérleghiány 1991-1992-ben csak 0,3

Mrd Usd volt.) Az infláció ezekben az években - 25-30 %-os maximummal - tetőzött.

Mindezek következményeként a bruttó külső államadósság 1995-1996-ban megközelítette, majd meghaladta **a 33-35 milliárd USA-dollárt**. Történt ez mindannak ellenére, hogy a privatizáció nagy lendülettel folyt, és jelentős deviza-bevételeket is produkált. A Horn-kormány az ország fizető-és hitel-képességének megőrzése céljából alapvető feladatának tekintette az állam-adósság csökkentését, ezért rendkívüli privatizációs intézkedéseket hozott.

A komplett energia-szektor nagy sietséggel végrehajtott értékesítése közel **4 milliárd dolláros extra-bevételt** eredményezett, miáltal mind a bruttó, - mind a nettó külső államadósságot sikerült komoly mértékben mérsékelni.

A nettó adósság 1991. és 1993. között **14-15 Mrd USD között** mozgott, a tetőpontját 1994-ben érte el, **19 milliárd dolláros** csúccsal, - azóta pedig folyamatosan, fokozatosan „csökken”. A csökkenés egyrészt az említett rendkívüli privatizációs értékesítés (1996-1997.) „diszkrét” következménye; másrészt az Orbán-kormány időszakában, 1998. és 2002. között sikerült - különböző konverziókkal - „megállítani” a bruttó államadósság növekedését, miközben a devizatartalékok a külföldi tőke beáramlása révén folyamatosan növekedtek, s így „a nettó adósság csökkenését” eredményezték...

Az Orbán-kormány 1998-ban **23 Mrd USD bruttó külső államadósságot** (a nemzetgazdaság adóssága ennél nagyobb, 31 Mrd USD volt) „örökölt” a Horn-kormánytól; majd már 2002-ben **25 Mrd USD-vel** (a nemzetgazdaság adóssága 33 Mrd USD) „adta át a stafétabotot” a Medgyessy-kormányoknak.

Az állam „nettó” adóssága 2002. elején 2,1; a nemzetgazdaságé pedig 9,5 Mrd USD volt. A deviza-tartalék összege mintegy 23 milliárd USA-dollár.

2.2.3. Tőkeadósság

Államadósság azonban nem csupán *külső vagy belső, effektív készpénz (hitel-) tartozások* formájában értelmezhető (amelyért „kamat-szolgálatot” kell fizetni), hanem ún. „tőkeadósság” képében is (ennek költsége a „profit-szolgálat”). Előre bocsátom, hogy ebben a tekintetben nagymértékben saját becsléseimre vagyok utalva, - hiszen sem a privatizáció összevont deviza-bevételi adataival, sem a deviza-tartalék valós összetételének ismeretével nem rendelkezem. Ilyen statisztikai összesítések vagy nem készülnek, vagy nem publikusak. (Esetleg azért nem készülnek, mert nem publikusak.) Arról van szó, hogy a mai Magyarországon, a magyar állam földrajzi és államjogi területén

működő, az egyetemes részvénytulajdon fogalmi keretébe tartozó portfolió (működőtőke) mintegy 80 %-a *multinacionális tulajdon*; ami csak „helyileg” termeli nálunk a profitot, - a valós tulajdonjoga *sem értékben, sem természetben (naturáliában)* nem a miénk. A tárgyi működőtőke a magyar nemzetgazdaság szerves része; sőt, az ország gazdasági növekedésének fundamentuma. Munkahelyet, megélhetést biztosít több millió munkavállaló számára; akik pedig adó-és járulékbefizetéseket teljesítenek az állam felé, amelyekből az állami költségvetés működik. Magyarán: a nemzetgazdaság; az állam és a lakosság olyan tőketulajdonnak „köszönheti” a puszta létét is, amely nem az övé, - személytelen, egyetemes részvénytulajdont képez...

A külföldi multinacionális tőketulajdon kizárólag azért van Magyarországon, hogy a világ átlagprofitrátájának megfelelő mértékű profitot termeljen, és azt szabad rendelkezésre (felhasználásra) kivigye az országból. Az átlagprofit - a tőke általános tulajdonságaiból fakadóan - tendenciájában megegyezik a kamattal, ami a banki kölcsöntőke (mint befektetés) profitja, hozadéka. Ez azt is jelenti, hogy az országban működő mindenfajta *hitel vagy befektetés* teljesen egyformán viselkedik, - idegen tulajdon, portfolió, mely profitra vár. Így tehát nem csak az effektív hitelállomány állami (vagy nemzeti) adósság, hanem minden idegen részvénytulajdon is, ami az országban működik.

„Adósság” minden olyan külső tőke, amely a magyar munkából gazdagodik, hiszen ahhoz, hogy „megváltuk profittartozásunkat”, - meg kellene venni...

(1) Külföldi tőkebefektetések

Plenter János közgazdász már idézett interjújának - amelyhez hasonló nép-felvilágosító, ismeretterjesztő (és mégis közérthető) előadást a tárgyban azóta sem olvastam - nyomdokain haladva *alapos okkal feltételezhető*, hogy a devizatartalék már említett „titokzatos” tartalma döntő hányadában a külföldi tőkebefektetéseket, még hozzá azok rendszerváltás óta felhalmozott összegét tartalmazza. Még az is lehet, hogy ez a könyvelési tétel egyfajta „garanciális tartalékot” takar, - nem várt politikai események esetére... Arról van szó, hogy a magára valamit is adó külföldi tőke természetesen csupán akkor fektet be Magyarországon, ha állami garanciákat kap - a kormánytól. A garanciák arra vonatkozhatnak, hogy *vis major esetén* az állam köteles a befektetésnek megfelelő eredeti devizanemben visszafizetni „tartozását” a külföldi befektetőnek. A befektetett pénzüsszeget pedig - legalábbis papíron - „tartalékban tartják” (könyvelik) mindaddig, amíg a befektetés fennáll. *Vis major* lehet pl.: a „forradalmi” lázadás, a politikai anarchia, a katonai puccs, a totális államcsőd, „rendszer-visszaváltás” vagy visszaállamosítás. Ezen esetekben a befektetés „visszajár”, amire garanciális tartalékot képeznek...

Tekintve - s most Orbán Viktornak arra, a már hivatkozott tanulmányomban részletezett „teóriájára” gondolok, amely szerint „*elég, ha évente átlagosan akkora összegű külföldi tőkebefektetés áramlik be, amennyi átlagosan a fizetési mérleg hiánya*” -, hogy a fizetési mérleg a rendszerváltás (1990.) óta kb. ugyanannyi hiányt halmozott fel, mint amennyi ma a deviza-tartalék kimutatott összege (23,2 Mrd USD); indirekt módon ez a fentiek igazolása. (Nem lehet véletlen az sem, hogy a devizatartalékokat nem részletezik.)

Ez a halmozott befektetési összeg „profit-köteles”, tehát - tőkeadósság...

(2) Privatizációs befektetések

Mint mondtam, - ismeretlen a privatizációs deviza-bevételek (1990-2000.) halmozott valós összege. Ehhez csak nagyvonalú becslések, következtetés útján juthatunk el. „**A rendszerváltás 12 évének politikai gazdaságtana**” című tanulmányomban is említettem, hogy a kampányszerű privatizáció előtt kb. 60-100 Mrd USD-re volt becsülhető a nemzeti működőtőke összértéke. Ennek a *hivatalosan soha fel nem értékelt* működőtőkének mintegy 80 %-a került multinacionális tulajdonba 1990. és 2000. között a privatizáció során. Ez a (cca. 64 Mrd USD értékű) vagyon a külföldiek részére történt eladás során átlagosan 20 %-os áron kelt el, ami azt jelenti, hogy a privatizációs deviza-bevétel mindösszesen **szerey 13 milliárd dollárra** tehető. Ez is tőkeadósság, hiszen a vásárolt portfólió *profit-követelmény szempontjából* ugyanúgy viselkedik, mint a befektetés útján szerzett portfólió, - de nem ám a megvásárlási (privatizációs) árán számítva, hanem eredeti (64 Mrd USD) értékén! A sikeres alkuból származó haszon ugyanis a tőkés privatizátorok „árfolyam-nyeresége” volt, - bennünket azonban a portfólió valós értékének tőkeadóssága terhel...

Az elmondottak alapján úgy vélem, hogy **Magyarország tőkeadóssága** - amely után tőke-, illetve éves profit-garanciális „kötelezettségünk” áll fenn - $23 + 64 = 87$ **milliárd dollár**, ami az effektív hiteltartozáson túl jelentkezik.

2.4. Bruttó és nettó államadósság; a nemzetgazdaság adóssága

Mint az előzőekből világosan láthattuk: **az ún. „nettó-államadósság”** egy atavisztikus szemfényvesztés, amely csak arra szolgál, hogy a mindenkori kormány „megnyugtassa a lelkiismeretét” - *minden rendben van!* -; elterelje a saját és „a nemkívánatos kíváncsiskodók” figyelmét az államadósság valós alakulásáról, valós nagyságáról, ami után a terheket fizetjük...

Ha belegondolunk, azonnal megértjük: miért nincs valóságalapja az állami „hivatalos nettó-adósság” számításának! Normális esetben (így

van ez a vállalatok, társaságok kettős könyvvitelében is) **a tartozásokkal csakis a követelések vethetők egybe**, vagyis: ha én tartozom (mi tartozunk) vala-kinek - az *bruttó tartozás*; ha más tartozik nekem (vagy nekünk) - az nekem (vagy nekünk) *bruttó követelés*. A kettő különbségét - ha a tartozásunk a nagyobb! - elnevezhetjük „*nettó tartozás*”-nak; a bármilyen más módszerrel számított „nettó adósság” elnevezésnek nincs ismeretelméleti alapja...

Tudni kell: manapság már nem jellemző, hogy más országok jelentősebb dollár-összeggel tartoznának Magyarországnak, - viszont az 1990-es évek első felében egész más volt a helyzet: a volt szocialista országok egy része az utolsó KGST-évek dollár-elszámolásaiból adódóan nagy összegekkel - *százmillió dollárokkal is* - tartozott nekünk. **Az ún. „oroszállamadósság”** - amelynek a még mindig többszázmillió maradvány-összegét hónapokkal ezelőtt értékesítette az Orbán-kormány, egy bécsi cég közvetítésével - pl.: **1,7 milliárd USA-dollárra** rúgott. (Az összes bruttó követeléseink kiugró évi, legmagasabb összege is csak néhány milliárd dollárt tett ki, - szemben a húszegynéhány milliárd dolláros bruttó külső államadóssággal.)

Most vizsgáljuk meg, hogyan is számítja az állam pénzügyi menedzsmentje a „nettó államadósságot”? Úgy, hogy a bruttó külső államadósságból - ami után az összes kamatokat, terheket fizetjük - **levonja a devizatartalékok összegét, amely „devizatartalékok” nyilvántartott tételeit azonban nem hozza nyilvánosságra!** Plenter János konzervatív közgazdász be-mutatott levezetéséből nagyjából kiderül, miből is állnak a *devizatartalékok*; semmi olyanból, ami okkaljoggal levonható lenne az államadósságból, sőt, sokkal inkább olyan tételekből, amelyek valójában növelik, terhelik azt. De vajon mi lehetett az eredeti elgondolás alapja? Nyilván az, hogyha valóban „*készpénzes valuta-tartalékokkal*” rendelkezünk; akkor azok összegét le-vonva „megkapjuk az ún. nettó adósságot”, azt az összeget, amelynek a kifizetésére momentán nem rendelkezünk pénzeszközökkel. Körülbelül így: ha tartozom valakinek mondjuk *tízezer forinttal*, és a zsebemben, vagy a bankszámlámon van *háromezer forintom*, - akkor „a nettó adósságom” *hét-ezer forint*... Csakhogy „a devizatartalékok” tételei - amint korábban láttuk - egyáltalán nem valuta-készpénztartalékokról szólnak, hanem tartozásokról! Ezért a „nettó” államadósságnak a közvélemény hivatalos tájékoztatására szánt - előbb ismertetett - „eredményei” egyszerűen dezinformációk; csak az olvasók félrevezetésére szolgálnak, ami demokráciában szokatlan...

A valós helyzetről szóló tájékoztatás kizárólag a bruttó külső államadósság kozmetikázatlan közlése lehet, hiszen a büdzsét - és az adókon keresztül a lakosságot - effektíve terhelő kamatköltségeket a bruttó adósság után kell számítani, illetve fizetni.

Amióta az Orbán-kormány néhány évvel ezelőtt ténylegesen megteremtette *a forint konvertibilitását és megszűnt a Magyar Nemzeti Bank ún. deviza-monopóliuma*, azóta - mivel a gazdálkodó szervezetek önállóan, az MNB-től függetlenül is vehetnek fel külföldi hiteleket - a külső államadósság két részre bomlik: az állam és a gazdálkodó szervezetek külön adósságára; s a kettő együtt teszi ki **a nemzetgazdaság teljes adósság-állományát**.

A bruttó külső államadósság összege 2002. január 19-ikén 24,9 Mrd USD, a magyar nemzetgazdaság teljes külső adóssága pedig 32,7 Mrd USD volt, a Magyar Nemzet napilap közlése szerint.

2.5. Az adósság növekedésének okai és trendje

Az eddig elmondottak alapján megállapíthatjuk, hogy a magyar állam, illetve a magyar nemzetgazdaság összesített adóssága **belső és külső, effektív és látens, készpénzes és ún. tőke-adósságból** áll, az alábbiak szerint:

- Az állam belső adóssága (USA-dollárban kifejezve) = 32,5 Mrd USD
  - Az állam külső adóssága (USA-dollárban kifejezve) = 24,9 Mrd USD
  - A gazdálkodó szervezetek adóssága (USA-dollár) = 7,8 Mrd USD
-
- „Befektetések” devizatartaléka (USA-dollár) = 23,2 Mrd USD
  - Külföldi tőketulajdon („tőkeadósság”, USA-dollár) = 64,0 Mrd USD,

ami mindösszesen 65,2 milliárd USD *készpénz-adósságnak*, illetve 87,2 Mrd USD becsült *„tőke”-adósságnak* felel meg.

Az adósság halmozódó növekedésének *eredeti oka a kamatos kamattal történő visszafizetési mechanizmusban*, a rendszerváltás előtt vissza- fizethetlenné felduzzadt, eredeti adósságban (20,5 Mrd USD) rejlik.

Az okokat ennél részletesebben „*A rendszerváltás 12 évének politikai gazdaságtana*” című, előző tanulmányomban elemeztem. A növekedés trendjét a számok beszédesen szemléltetik. Ehhez még csak annyit lehet hozzátenni, hogy 1 USA-dollár kitermelése ma *több mint háromszor annyi* forintba kerül, mint az eredeti, 20,5 Mrd USD adósság „keletkezésének” időpontjában; vagyis 1990., a gazdasági és politikai rendszerváltás előtt... Vegyük hozzá ehhez még azt, hogy Magyarország gazdasági teljesítménye az elmúlt 12 év „kapitalista fejlődése” során *éppencsak, hogy újra elérte az 1989-es, a rendszerváltás előtti utolsó évi egy főre jutó GDP-t, valamint életszínvonalat*; fejlődési

vonatkozásban tehát nem történt szinte „semmi” („pénz az ablakba” - mondják erre a kártyában), - ámde a nemzetgazdaság mindeközben reménytelenül eladósodott: 1990-ben még 20,5 Mrd USD készpénz-adósságunk állt szemben a 60-100 Mrd USD becsült összértékű működő-tőkével; 2002-re mindez „megfordult”, 15-20 Mrd USD maradék saját tőkevagyon áll szemben 65,2 Mrd USD készpénz-adóssággal, illetve 87,2 Mrd USD „becsült” tőke-adóssággal... Érdeemes volt?!

3. A privatizáció fajtái, módszerei és története

3.1. Kezelői jog, tulajdonjog, vállalati tanács, vagyonjegyek

A rendszerváltás legnagyobb politikai és gazdasági csalárdsága abban állt, hogy miközben *politikai értelemben* hivatalosan kihirdette „a kommunizmus végét” (1991. nyarán végleg eltávoztak Magyarországról az utolsó szovjet megszálló csapatok is); a legfontosabb *gazdasági kérdésekben* a népnek csak csupa rosszat hozott:

- Mélypontra zuhanó nemzeti teljesítményt, növekvő munkanélküliséget
- Létebizonytalanságot, - és lezuhanó, majd zsugorodó életszínvonalat
- Viharosan növekvő árakat, vágató inflációt
- A növekvő államadósság-teher „jogfolytonos” átvállalását, szolgálatát
- Az össznépi társadalmi tulajdon „államosítás nélküli” privatizációját
- Végül pedig „örökös” bérmunkás-bedolgozó kamatrabszolgaságot.

Szinte valamennyi kérdéssel részletesen foglalkoztam „*A rendszerváltás 12 évének politikai gazdaságtana*” című előző tanulmányomban; itt és most ki szeretném fejteni: *miként lett a társadalmi tulajdonból állami portfolió?*

Nagyvonalú gazdasági elemzők - *keleten és nyugaton egyaránt* - elintézik a problémát azzal a felkiáltással, hogy Magyarországon 1990. előtt nem volt szocializmus egy pillanatig sem, csupán úgymond’ az *államkapitalizmus, sőt, az állammonopol-kapitalizmus egyfajta diktatórikus, keleti változatát* hazudták szocializmusnak a rend őrei, mintegy 45 éven át. Ez nem igaz!

Legalábbis Marx Károly tanai óta tudjuk, hogy a világgapitalizmus alapvető motivációja a profit, amely a tőke természetéből fakadó immanens fejlődés során függetlenedik a termeléstől, s tisztán *még több pénzt termelő pénzzé* alakul; majd később megteremtődik az egyetemes részvénytulajdon: a bank-tőke (kamat, váltó, kötvény, stb.) és a tőzsde segítségével alkuk köttetnek a jövőbeli profit adásvételére, fiktív „árfolyam-nyereségek” realizálására is. A pénz derivatíváival való üzérkedés (spekuláció) óriási fedezet nélküli, ún. „spekulatív tőkék” kialakulását és felhalmozódását idézi elő; akkora tőkét, amelynek a nagysága *több ezerszeresen meghaladja* a kereskedelmi áru-forgalom lebonyolításához szükséges pénzmennyiség értékét. Következik mindebből, hogy Marx kizsákmányolás-elmélete nemcsak hogy semmit nem veszített „aktualitásából”; hanem aktuálisabb, mint valaha, hiszen ma már a profit csak ezrekben mérhető csekély hányadában származik produktív termelésből, - vagyis a kizsákmányolás foka *több*

ezerszeresére nőtt, mert-hiszen mindenki kizsákmányolttá vált, akinek nincsen spekulatív tőkéje...

Ugyanis nem szabad elfelejteni, hogy eredendően minden felhasználható, valós érték a produktív termelésből származik!

Ebből következően *a szocializmusra vonatkoztatva* két kérdés is felmerül.

Amennyiben valójában a szocializmus is kapitalizmus volt, csak másképpen nevezték, - akkor a szocializmusban is működött a kizsákmányolás, tehát el lehet dönteni, hogy a mértéke miként viszonyult a valódi kapitalizmuséhoz. Vagy magasabb volt annál, vagy alacsonyabb...

■ Ha magasabb volt a kizsákmányolás, - hová lett az irdatlan profittömeg?

■ Ha alacsonyabb volt a kizsákmányolás, - végül miért „számolták fel”?

A kizsákmányolás a világon ugyanis a létező legnagyobb rossz!

Ezek csak látszólag filozófikus-okoskodó, valós tartalom nélküli, vagy épp költői kérdések; valójában nagyon is a lényegét feszegetik, egyáltalán nem könnyű rájuk „meggyőződéses” választ adni! Most mégsem erről lesz szó...

A szocializmus politikai értelemben *természetesen hazugságra* épült, ám a gazdasági szisztémája mégis legapróbb részletekig kidolgozott, „teoretikus rendszert” képezett, amely ugyan végül hosszú távon működésképtelennek bizonyult, ám néhány évtizedig sikerült „a virulencia”, a prosperitás eléggé kézzelfogható látszatát keltenie. A gazdasági élet minden területét „kerek” és zárt modellek fogták át, melyet sajátos kategóriák és definíciók tartottak egyben. Kétségtelenül, az egész rendszer nagymértékben elrugaszkodott a valós élettől, az emberi természet valós motivációitól, mégis - működött. Kategória-rendszere olyannyira belénk ivódott, hogy évtizedeken át elhittük, elfogadtuk olyan egyébként képtelen jogi fogalmak valóságos működését is, mint amilyenek pl.: ***a társadalmi tulajdon és állami kezelői joga*** voltak...

Mint ismeretes, a létező szocializmus időszakában (1945-1990.) minden alapvető termelőeszköz (termőföldek, ingatlanok, épületek, építmények, gépek, gépi berendezések, haszon-gépjárművek, infrastruktúra, hálózatok, stb.) ún. ***kollektív, vagy össznépi társadalmi tulajdonban*** voltak; s mivel minden egyes konkrét vagyontárgy esetében (meg általában is) lehetetlen lett volna „kollektív vagy társadalmi tulajdonlást” gyakorolni, - életre hívták az ún. „***állami kezelői jog***” furcsa jogintézményét, ami az állam számára kvázi-tulajdonjogot biztosított. Ilyenformán az állam jogot formálhatott az össznépi tulajdon minden hozadékának „***haszonélvezetére***”, illetve tulajdonképpen az összes

„kvázi-tulajdonjogot” gyakorolhatta, csak az elidegenítést nem. Ez a félig-meddig „ex-lex” jogállapot természetesen irdatlan mennyiségű zavaros jogi tartalmú irat, és még több hivatali adminisztratív tévedés forrása lett, de ez a gyakorlatban kevés problémát okozott, mindaddig, amíg a szocializmus mint rendszer fennállt. Az eszközök állami kezelésének jogosságát, illetve „a jó gazda gondosságát” többnyire senki nem vitatta; csak úgy az 1970-es évek közepétől-végétől helyezték a vezetői felelősség kvázi-középpontjába a gazdálkodás hatékonyságát, ám eleinte még csak pejoratív értelemben, - amikor egy felsővezetőt „amúgy is” le akartak váltani, indoklásként „jól jött” *a gazdálkodási fegyelem megsértése* általános kitétel, amely ellen aztán nem volt védekezés... A kezelői jog - mintha tulajdonjogként működött volna. Majd nemsokára - észrevétlenül - azzá is vált...

A szocializmus megszűnése nélkül ez soha nem történt volna meg.

Mint már többször hivatkoztam rá; a rendszerváltást (1990.) közvetlenül megelőző időpillanatban *még minden állami kezelésű vagyontárgy, eszköz társadalmi tulajdonban* volt, - a rendszerváltás után azonban az állam *a kezelői jogát önkényesen, azonnal tulajdonjogra változtatta*, mert csak így tehetette meg, hogy értékesíti, privatizálja a nép, a társadalom tulajdonát.

Vulgáris közgazdasági megközelítésben gyakran mondják/mondjuk, hogy az állam - *különösen annak szocialista változata* - igen rossz tulajdonos volt, nem működtette megfelelő hatékonysággal *a kezelésére bízott* népvagyont; így a tulajdonosváltás kényszerét (ti. a kampányszerű privatizációt) e tény idézte volna elő. Ez az „indoklás” eredendően hamis, már csupán amiatt is, mert az állam „csak kezelte” a társadalmi tulajdonú nemzeti működőtőkét... Amennyiben bárkit visszamenőleg „rossz tulajdonosként” aposztrofálunk, úgy ez a minősítés jog szerint az *egész magyar népet* illeti meg. Másrészt egyáltalában nem meggyőző az a közgazdasági érvelés, amely „önmagától” eleve jobb tulajdonosnak tekinti a magánszemélyt a közösségi tulajdonlást megszemélyesítő jogi személynél (állam, szövetkezet, „kommuna”, stb.). Az 1990-es évek „spontán privatizációja” számtalan kirívó példát produkált, és általános érvénnyel is megmutatta, hogy a dolgok különbözőségének - „jó és rossz” gazdálkodás, „jó és rossz” tulajdonos, stb. - valódi okát egészen máshol kell keresni! Mondom, sok ilyen példa van (lenne), de talán elég lesz *egyét* megemlítenem, amely aztán a továbbiakra is megfelelő analógia. Az állam (Pénzügyminisztérium + 17 állami szervezet) 1988-ban *gazdálkodási és pénzügyi tanácsadó részvénytársaságot* alapított, Co-Nexus Rt. néven. A céget (amely egész működése során kizárólag állami megrendelésekből élt) 1991-ben egy fúziós trükk alkalmazásával, bankhitelből megvette az Rt. elnök-vezérigazgatója, amely ettől kezdve magántársasággá vált. Az állam (az ÁVÜ) még ugyanez év végén ún.

„vagyonkezelési szerződést” kötött a társasággal *4 milliárd forint összértékű, állami tulajdonú portfólió* vagyon-kezelésére, 5 éves futamidővel. A szerződés lényege szerint a portfólió „feljavítása”, majd - árfolyamnyereséggel történő - értékesítése után vált volna esedékessé készpénzben kifizetni az ÁVÜ-nek a 4 milliárd forintos vételárat, legkésőbb 1996. december 31-ig. A történet eme kritikus pontján kötelességszerűen megjegyzem, hogy: **a kezelői jog - nem tulajdonjog...** A cég újdonsült magántulajdonosa azonban nagytőkés sikerei felett érzett őszinte, kapitalista hevületében - úgy érezhette, hogy a szerződés szerinti *vagyonkezelői joga* nem elégséges gazdálkodási és pénzügyi tanácsadói képességeinek maximális kibontakoztatásához, ezért a kezelői jogát legott önkényesen tulajdonjogra változtatta. Kvázi-tulajdonosi működésének végül az lett az eredménye, hogy a portfóliót feljavítás helyett „kibelezte”, majd az egész „maradványt” értékesítette, maradéktalanul készpénzzé tette, ami pedig eltűnt... (A történetet részleteiben feldolgozó könyvemet - „*Nexusban a Co-Nexussal*” - 2001. novemberében adta ki a Válasz Könyvkiadó.) Az ÁVÜ nagyon sokáig „büszke” volt erre a szerződésre; olyannyira, hogy a szaksajtóban úttörő megoldásnak, példaértékűnek nevezték. Amikor a csőd bekövetkezett és nyilvánvalóvá vált, hogy a 4 milliárd forint értékű részvény-csomagot, illetve annak pénzbeli ellenértékét a magyar állam, az ÁVÜ többé nem látja viszont (ez időpontilag Suchman Tamás, majd Csiha Judit szakminiszterségének korszakára esett), - azonnal bejelentették a Parlament plenáris ülésén, hogy a szerződéskötés negatív tapasztalatait leszűrve, a megfelelő változtatásokat már átvezették **a hasonló Dunaferr Rt. vagyon-kezelési szerződésen**, amelyben a 21 fős menedzsment volt a főszereplő.

Néhány év óta már ez a szerződés áll a vizsgálódások keresztüzében...

A rendszerváltást (1990.) követően sebtében született egy jogszabály, mely *bizonyos, meghatározott vállalati körben* az ún. „vállalati tanácsok” hatás-körébe utalta **a vállalat tulajdonjogának** gyakorlását is. A vállalati tanács tagjait a dolgozók küldöttgyűlése választotta. A „többi” vállalat tulajdonjoga közvetlenül a később létrehozott Állami Vagyonügynökségé lett; lényegében *jogi értelemben* ez volt az a konkrét aktus, amikor az össznépi társadalmi tulajdon megszűnt létezni, s a portfólió - hipp-hopp - állami tulajdonná lett...

A VT-irányítású vállalatok vezetőinek többsége - elég későn eszmélve! - megpróbálkozott azzal, hogy a vállalat (mint tőke) tulajdonjogát legalábbis részben „visszaszámazzassa” a dolgozó kollektívára; ezért **ún. ingyenes, illetve részletre megvásárolható (!) vagyonjegyeket bocsátottak ki** a menedzsment és a munkavállalók részére, amelyeket amolyan „különleges prémiumnak” szántak. (A részletes feltételeket

vállalati belső vagyonejy-szabályzatban deklarálták.) A lényeg az, hogy a vagyonejyek „közbülső tulajdonlási formát” valósítottak (volna) meg, - *a társadalmi tulajdon, illetve az egyetemes részvénytulajdon között*; amennyiben (igen hasonló módon a cseh *népi részvény* próbálkozásokhoz) a későbbi privatizációs kampány során a vagyonejyeket *részvénytulajdonná* lehetett volna konvertálni...

De nem lehetett! Nem lehetett, mert az ÁVÜ Igazgató Tanácsa hozott egy olyan „belső határozatot”, amely a megoldás alkalmazását letiltotta. Meg kell magyaráznom, hogy a véleményem szerint mi is történhetett. A társadalmi tulajdont *egyetlen tollvonással, mindenfajta kihirdetés nélkül* államosítani „kívánó” törekvéssel szemben az Antall-kormány regnálásának a kezdetén még létezett egy *gyenge ellenáramlat is*, amely részvénytulajdonhoz akarta juttatni a - társadalmi tulajdont 45 évig hivatalosan „birtokló” - nép tagjait, a munkavállaló tömegeket is. A törekvés azonban halvány kezdeményezések után elhalt, megbukott. Kiderült, hogy a kampányszerű privatizációból nem vonható ki (!) a nemzeti vagyon egyetlen eleme sem, továbbá nem osztható ki „a nép képviselői között” annak a legcsekélyebb hányada sem; ***minden forintnyi portfólióra szükség van (adta ki a kormány az utasítást!) ahhoz, hogy a privatizáció bevételeiből visszafizethessük a külföldi államadósságot.*** Ezek után a VT-tulajdonlású vállalatokat ugyanúgy adták el, mint a „többi”, - a dolgozói tulajdonlásból többségében nem lett semmi...

3.2. A törvények és a spontán (menedzsment-) privatizáció

Mint azt már „*A rendszerváltás 12 évének politikai gazdaságtana*” című tanulmányomban részletesen bemutattam; a reform-kommunizmus, amikor már átlátta a rendszer bukásának elkerülhetetlenségét, - az 1980-as évek végén meghozta azokat a legfontosabb törvényeket, amelyek a gazdasági rendszerváltást közvetlenül előkészítették, a következők szerint:

- Az általános forgalmi adó, a személyi jövedelemadó bevezetéséről szóló törvényeket, - az eurokompatibilis adózási rendszer megteremtéséért.
- Az ún. átalakulási törvényt, mely az egyetemes részvénytulajdonhoz való „csatlakozásunkat”, a társadalmi tulajdon mint gordiuszi csomó átvágását készítette elő, mert előírta az „állami vállalatok” átalakulását társasággá.
- Az ún. társasági törvényt, mely újból meghonosította Magyarországon az egyetemes részvénytulajdont, s ezzel mintegy „kinyitotta a zárt ajtókat” a személytelen pénzhatalom képviselői, a privatizációs hódítók előtt.

Ezek a törvények már 1986-1987-ben bevetésre készen álltak; megvárták, amíg a politikai erjedés utoléri az „előre dolgozó” gazdasági előkészítést; s 1988-1989-ben be is vezették őket, amikor rendszerváltásról még szó sem esett... Elsőnek tekintsük át az átmenet, s a spontán privatizáció időszakát!

Az átmenet (1986-1988.)

Az 1980-as évek második felétől felgyorsult a *gazdálkodási-pénzügyi-jogi erjedési folyamat*, amelynek - mint utóbb kiderült - a társadalmi (később: „állami”) tulajdon lebontása, majd magánosítása volt az elsőrendű célja. A nemzeti, össznépi tulajdont kezelő, működtető gazdasági vezetők észlelték a rendszer szétesését; kizárólag „magáncélból” kezdték kihasználni a *jogi-közgazdasági szabályozás növekvő korlátait, ellentmondásait, hézagait*. Elkezdtek hát a rájuk bízott ipari, kereskedelmi és szolgáltató vállalatokat, intézményeket, bankokat úgy irányítani, mintha az üzlet, a vállalkozás teljes egészében az ő magántulajdonuk lenne. S csodák csodája; a működőtökék elkezdtek valóban működni, pénzt termelni, - de persze *nem a tulajdonos állam javára...* A szocialista jogi-és pénzügyi (valamint adó-) szabályozás képtelen volt követni, kezelni és feldolgozni eme „pseudo-és prekapitalista felvirágzásnak” a közvetlen következményeit, - a mindenféle gazdálkodási és pénzügyi trükkök (vagy csalások) révén keletkezett *„értéktöbblet”* (mint vezetői prémium, nyereségrészesedés, reprezentáció, deviza-ellátmány, kül-és belföldi kiküldetési költség, árfolyam-nyereség, „lelizingelt” autó, vagyonjegy, osztalék, üzletszerzési és egyéb jutalék, fiktív megbízási díj, kenőpénz, ajándék, stb.) teljes egészében az ügyeskedő, *vállalkozó típusú állami vezetők* magánzsebeibe vándorolt. A *banki és más pénzügyi tranz-akciók* (váltó-és kötvény-ügyletek, stb.) beborították a teljes gazdasági-pénzügyi életet, - az állami jövedelmek (pl.: nyereség - nyereségadó) egyre nagyobb hányada tűnt el, illetve vált fél-legálisan vagy teljesen hivatalosan, de közvetlenül magánjövedelemmé. Kialakult a kapitalista átalakulás talaja; az eszközrendszer, a profithajszoló attitűd, az ún. szocialista menedzser, a vállalkozó vezető prototípusa; és az a pénzügyi infrastruktúra (pl. kettős bankrendszer), valamint azok a tőkés módszerek, amelyek működtetése már szinte visszavonhatatlanul követelte a politikai rendszerváltást, a közös tulajdon lebontását és magántulajdonba adását, a kapitalizmus bevezetését.

A spontán privatizáció (1988-1991.)

Az átmenet végére (1988.) zömében olyan - már csak formálisan, jogilag szocialista tulajdonú - vállalat-birodalmak alakultak ki, amelyek kizárólag az egyszemélyi, kvázi-tulajdonos vezető vezényszavaitól függtek, tehát a

telj-hatalmú úr személyes kénye-kedvének kiszolgáltatva működtek. A *legújabb vezényszavak* pedig már sem az állam, sem a társadalom, sem a dolgozó kollektíva érdekeit nem tükrözték; csak *a vagyon, a pénz, a piaci hatalom magánkézbe kimentését tűzték ki célul*, - mintha csak megérezték volna a közelgő privatizációs áradatot, amely mindent multinacionális tulajdonba ad.

Következett ugyanis a prekapitalista közállapotokat legitimáló formális-jogi tulajdonos-váltás: a termelőeszközök és a hitel-pénzek végső kiárusítása.

1988-ban megkezdődött *a spontán privatizáció*, ami azt jelentette, hogy a többéves előkészítő munka során lázas sietséggel megalkotott *átmeneti jogszabályok* talaján *a kedvezményezett helyzetben lévő poszt-szocialista vezető, a párt-nómenklatúra beavatott tagja* teljesen önállóan, szabadon választhatott, hogy a neki megtetsző vagyontárgyat, portfóliót mikor, milyen feltételekkel, mi módon és milyen áron teszi a saját magántulajdonává...

Ez főként abból állt, hogy *a még mindig igen jelentős pénzeszközökkel rendelkező* kereskedelmi bankok (pl.: a Demján Sándor vezette Magyar Hitelbank), egyes kereskedelmi nagyvállalatok (pl.: SKÁLA-COOP), sajtó-intézmények (pl.: Ifjúsági Lapkiadó Vállalat) és politikai szervezetek (pl.: DEMISZ, MSZMP majd MSZP, stb.) egyre másra alapították *leány-, illetve szatellit-vállalkozásaikat* (pl.: NEXT 2000, Ötlet és Únió Kft., Reform Rt., Co-Nexus Rt., stb.), - többnyire egyszemélyes társaságok formájában.

Azok az „állami” nagyvállalatok (pl.: Szerszámipari Művek, VIDEOTON, stb.) pedig, amelyek nemcsak készpénzzel, de kiterjedt üzleti kapcsolatrendszerrel, piaci vevőkörrel, továbbá hagyományosan jól jövedelmező tevékenység-szerkezettel is rendelkeztek; megkezdték a vállalat *fokozatos, belülről kifelé haladó kiürítését, "ön-privatizációját"*, - vagyis az értékes vagyonrészek kimentését a szatellit-kft.-kbe. Lassanként az anyavállalatok valamennyi használható eszközét, pénzét kimentették az állami tulajdonban megmaradt - és az adósságokat, hitel-tartozásokat, környezeti ártalmakat, elrontott és félbehagyott beruházásokat, hátrányos jogkövetkezményeket és kétes kimenetelű pereket jogfolytonosan "tovább cipelő" - cégből, amely értékeit veszítve általában ún. *kiürült holdinggá* roskadt össze. A vagyon, a működőtőke, a piacképes tevékenység pedig tovább élt a halódó vagyon-kezelő központ köré alapított *szatellit-társaságokban*, melyek részben vagy egészében már eleve, vagy előbb-utóbb vezetői magántulajdonba kerültek. A kiürült holding minden terhével együtt állami tulajdon maradt, és az évek során fokozatosan jutott *a felszámolás vagy a végelszámolás sorsára*, mely révén a maradék eszközök is - potom áron - magántulajdonná váltak.

3.3. Az „állami” vagyon privatizációja, - az ÁVÜ és az ÁPV Rt.

A politikai rendszerváltás után „gőzerővel” megindult az immár „állami” - és nem társadalmi, össznépi! - tulajdon, a nemzeti működőtőke kampányszerű privatizációja. Az Antall-kormány létrehozta az Állami Vagyonügynökséget (1990.), mely minden állami vagyon felelős vagyonkezelőjévé és a nemzet-közi privatizációs tranzakciók letéteményesévé, megvalósítójává vált. Az ÁVÜ magánosító tevékenységét alapvetően három momentum jellemezte: (1) a nemzetközi tanácsadók munkájának maximális igénybevétele, (2) a spontán privatizáció megvalósult „eredményeinek” a tiszteletben tartása, (3) maximális bevételre törekvés, amibe eleve nem fért bele semmilyen „népi konstrukció”. A Kormány előbb megvárta, amíg „a privatizációs réten” az összes virág kivirágzik, csak ezután vágott rendet a sorok között, s vezette be a Privatizációs Törvényt, 1992-től. Utóbb az ÁVÜ maga is megszűnt államhivatalként működni, és átalakult ÁPV Rt.-vé, 1993-ban.

Az intézményes magánosítás *Antall-érába* eső éveiben (1990-1993.):

- megszűnt, befejeződött a spontán privatizáció (1991.);
- közvetlen értékesítésre került (kb. háromnegyed részében külföldi vevők részére) a privatizálható állami vagyon 35-40 %-a;
- csődbe jutott, tönkrement, felszámolásra vagy végelszámolásra került az állami portfólió további 15-20 %-a (1994.);
- végszóra ugyan, de kialakultak a privatizáció intézményes és uniformizált jogszabályi keretei, standard módszerei és infrastruktúrája;
- *a kárpótlás, az MRP, az MBO, valamint az E-hitel* jogintézményének megteremtésén keresztül megszületett a lakosság, az egyszerű polgárok és/vagy a dolgozók tulajdonhoz jutásának elvi lehetősége is (1993.), ami azonban a portfólióhoz jutás jelentősebb volumenű, tömeges gyakorlati megoldásává sohasem válhatott, mert:

Az intézményes privatizáció a *Horn-korszak* éveiben (1994-1996.):

- alapvetően külföldi vevők számára értékesítette a legfontosabb közüzemi szolgáltatások több szektorát (pl. MVMT-Elmű), és így összességében magánosította az állami portfólió további 20-30 %-át (1995-1996.);
- az új privatizációs törvénnyel gyakorlatilag szinte kizárólagossá tette a készpénzes vásárlást (1995.);
- lényegében ellehetetlenítette a kárpótlást, az MRP-t, valamint az E-hitel konstrukció privatizációs alkalmazását, - ezáltal a széles

néprétegeket véglegesen kirekesztette az állami vagyon magánosításából, miáltal:

- a portfolióhoz-jutást a külföldiek, a multinacionális társaságok, valamint a velük összefonódott belföldi bank-és politikai arisztokrácia, a lobbyk privilégiumává tette.

Az „állami” vagyon kampányszerű privatizációja nagyjából 1996-1997-ben megszűnt, mert a még „viszonylag jó áron” magánosítható portfolió - és most tekintsünk el a Budapest Bank eladásához hasonló tranzakcióktól, melybe előbb 22 milliárd forintot kellett az államnak pótlólag „betennie”, hogy aztán 20 milliárd forintért értékesíthető legyen! - elfogyott. Amely vagyon a későbbiekben esetleg még privatizálható (Dunaferr Rt., Postabank, Posta, Antenna Hungária Rt., BKV Rt., MÁV Rt., stb.), - annak „konszolidációja” sokkal többbe kerülne, mint amennyi devizát hozna a konyhára...

A rendszerváltás utáni 8-10 éves időtartamot felölelő *spontán és „tervezett” privatizáció* összességében nem érte el a hivatalosan deklarált célját; az „állami” vagyon (eredetileg össznépi, társadalmi tulajdon) magánosításának árbevételéből nemhogy nem sikerült kiegyenlíteni, kifizetni Magyarország „örökölt” külső államadósságát, - hanem épp az ellenkezője történt: a bruttó adósság napi árfolyamon számítva is legalább a négyszeresére nőtt, míg a nemzeti működőtőke 80 százaléka multinacionális tulajdonná vált.

Az aránytalanul csekély privatizációs bevételek - mintha eltűntek volna... Nem tűnt el azonban a magyarországi magánosítás levezénylésére létre-hozott, és már 4-5 éve szinte csak „vagyonkezeléssel” foglalkozó vízfej-intézmény, az Állami Vagyonkezelő és Privatizációs Részvénytársaság.

3.4. Külföldi tanácsadók és privatizációs technikák

Induljunk ki abból, hogy „a Nyugat” fejlett nemzetgazdaságainak évtizedek óta *az integrált piac, a világpiacon szűkössége* okozza a legnagyobb gondot; s nem pedig bármiféle termelési kapacitáshiány, - felesleges ipari cégekből, üzemekből, kihasználatlan gyártó potenciálból *„tizenkettő egy tucat”*. Ami a mezőgazdasági termelést illeti; világszerte akkora a túlkínálat, hogy mind az Amerikai Egyesült Államokban, mind az Európai Unió országaiban annak érdekében dotálják (támogatják, ösztönzik) az árutermelőket, hogy minél kevesebbet (!) termeljenek... Magától értetődő tehát, hogy a nemzetközi tőke egyrészt ugrásra készen, „árgus szemekkel” figyelte a készülődő nagy eseményt, **a kelet-európai - s benne a magyar - rendszerváltást**; más-részt tudták, nekik nem az elavult, számukra amúgy is felesleges termelő-kapacitásainkra

van szükségük, viszont az állami vállalatok állami piacait csak úgy szerezhetik meg, ha megvásárolják az eladó magyar vállalatokat. A kecsesgató üzlet racionalitása a számukra abban rejlett, hogy hiába képviseltek a magyar vállalatok könyvi eszközei viszonylag magas bekerülési értéket; a csekély nyereségérdekeltség és a nyomott árszint következtében a magyar cégek üzletértéke - még a jobbak esetében is - közel állt nullához. Ezt az ellentmondást, érték-különbséget kellett kihasználniuk, hogy „révbe” érhessenek. Az előkészületeket megkezdték már 1988-tól...

A közvagyon kampányszerű privatizációját a *multinacionális nagytőke* már számtalan fejletlen országban „végigcsinálta” a múltban, - a mi számunkra azonban minden az újdonság erejével hatott. Tekintve, hogy ilyen esemény normális esetben *maximum egyszer* következik be minden ország életében - tapasztalatlanságunk folytán lehetőségünk nyílt *minden lehetséges hiba és tévedés, továbbá bűn* elkövetésére, s mindet el is követtük. Arról volt szó, hogy az országot a külkapcsolataiban képviselő ún. „rendszerváltó elit” történelmi lehetőséget „kapott” - igazi legitimitás hiányában: önmagától -, arra, hogy gyorsított eljárás keretében szezonvégi kiárusítást rendezzen a nép évtizedek szovjet elnyomása alatt verejtékkel felhalmozott *társadalmi tulajdonából*; dömping-áron, és közben látványosan meggazdagodjék...

Hangsúlyozom, hogy a „*challenger*” tőke már készen állt a nagy ünnepre, jóval a hivatalos rendszerváltás előtt. Nekik évszázadok praxisa folyamán kialakított, kifinomult módszereik voltak mindarra, miként is kell „az ilyesmit” zökkenőmentesen lebonyolítani, - mi, magyarok viszont most (1990-ben) „csináltuk”, illetve szenvedtük el először és utoljára, hiszen soha többé nem lesz még egyszer 60-100 Mrd USD becsült értékű nemzeti működő tőkénk, amelyet „egyszerre” privatizálhatnánk... A tranzakció-sorozat egyszeri, és megismételhetetlen voltából származott az a megkapó báj, amellyel a tőke megtanított bennünket hirtelenszerűen elszegényedni, ami nagymértékben hasonlít a történelmi idők mélységében lezajlott eredeti hódításokhoz, mikor a hajón érkező európaiak *üvegyöngyökkel* és *whiskyvel* vásárolták meg az indián főnököket, illetve a bennszülöttektől az aranyat és az ezüstöt...

Már 1988-ban megvetették a lábukat Magyarországon az ún. **privatizációs tanácsadó cégek**, amelyek a befektető nagytőke hírszerző, terepfelmérő és ismeretterjesztő előfutárai voltak. Tekintettel arra, hogy az alapvető feladatuk **az árak feltérképezése, leszorítása és képzésük „betanítása”** volt, - megtanították a magyar menedzsmentet arra, miként értékelje minél „alább” a saját tulajdonát. Minél alacsonyabb áron sikerült ugyanis később megvásárolni a

privatizálandó vállalatot, annál olcsóbban jutottak hozzá az állami piacaihoz. A vagyonértékelések újból és újból történő elvégzettetése a multi tanácsadók és befektetők számára kettős haszonnal is járt: (1) Az elvégzett vagyonértékelések során megbízási díjként *minden esetben* megkapták a vagyonérték 1-2 százalékát. Nem egy olyan cég is volt, amelyik 10-15 „felértékelésen” túlesett, mire végre elkelt. (2) A vagyonértékelések során a vállalat értéke természetesen „egyre lejjebb ment”, ami egyfelől összességében, másfelől pszichikailag is előkészítette a tranzakciót...

Az alábbiakban a vagyonértékelés fajtáit, módszereit, értékeit ismertetem:

- **Könyvi érték:** az az érték, amelyet a vállalat *saját tőkeértéke* képviselt, a szintetikus könyvvitel adatai alapján. Az aktívák és a külső tartozások különbsége. Tekintve, hogy a szocialista könyvvitel szerint az eszközöket ún. *bekerülési értéken* tartották nyilván, az érték (már csak az inflációs devalváció következtében is) messze alatta maradt az aktuális értéknek.
- **Leltári vagyonérték:** az eszközök és a források fel-, illetve leértékelése tételes leltár alapján. Tekintve, hogy a magyar vállalatok túlnyomórészt elavult eszközökkel, több évtizedes életkorú, csekély használhatóságú gépekkel és berendezésekkel termeltek, - az eszközérték így minimálisra adódott. Az újraelőállítási költségbecslések alapján vett magas értékeket persze egyáltalán nem lehetett érvényesíteni, mert többnyire felesleges kapacitásokról volt szó.
- **Felszámolási érték:** az az érték (összeg), mely a vállalat felszámolása során az eszközök értékesítésének várható bevételéből, a hitelezők ki-fizetése után megmarad. Igen gyakran előfordult, hogy a privatizációra aspiráló külföldi befektető „megvárta”, míg a csődhelyzet szélén tántorgó vállalat tönkrement, s a felszámolási eljárásból „kimentve” vásárolta meg, a lehetséges legalacsonyabb áron.
- **Üzleti érték (goodwill):** a tőkés vállalkozás-értékelő gyakorlatban a leg-általánosabban alkalmazott módszer; tekintettel arra, hogy a „normális” tőkés vállalkozás mindig bír valamekkora, pozitív összegű goodwill-lel. Az üzleti érték az auditált üzleti terv nyereség (profit-) várakozásaiból ered; a 6-8 évre számított, tőkésített profit jelenértékre diszkontált (leszámított) összege. Mivel a „kvázi-nullszaldós” magyar vállalatok pozitív goodwill-lel az esetek többségével nem rendelkeztek, - az árat a befektető diktálta.

A multinacionális tanácsadó cégek már eleve küldetéssel érkeztek Magyar-országra, a legbefolyásosabb európai és tengerentúli befektető csoportok megbízásából. Azt a feladatot kapták, hogy egyrészt mérjék

fel, másrészt értékeljék le a kiválasztott magyar portfoliót; harmad-, de nem utolsó sorban pedig készítsék elő a terepet az ÁVÜ-nél, és magánál a vállalatnál, a cég vezetőinél is. Így lett minden egyes tranzakció „a kollaboráció” melegágya...

A konkrét, megvalósult privatizációk 1989-1991. között a *spontán ügyletek mintájára* „kinézéses alapon” zajlottak; 1992-től már a privatizációs törvény „államilag szabályozott medrében”, versenypályázati kiírások keretében.

A tranzakciók mindegyik esetben *nemzetközi tanácsadó cégek* (Ernst & Young/Bonitas, Price Waterhouse, Cooper's & Lybrand, Arthur Andersen, Baker & Mackenzie, KPMG Reviconsult, Deloitte & Touche, stb.) felügyelő részvételével zajlottak, - külön tanácsadója volt a befektető cégnek, külön tanácsadója a privatizálandó magyar vállalatnak, és külön tanácsadója az államot képviselő ÁVÜ-nek, majd ÁPV Rt.-nek. (Utóbbi állandó tanácsadói a KPMG és a D&T voltak.) Egy-egy tranzakció így *háromszoros tanácsadói díjat* követelt, többnyire valutában kifizetve a vagyoneérték újabb 1-2 %-át. (A Videoton-vállalatcsoport felértékeléséért az ÁVÜ például 100 millió forintnak megfelelő dollárt fizetett ki a KPMG-nek.)

Az alkalmazott privatizációs technikák **(1) Joint venture (vegyesvállalat) létrehozása, alapítása magyar apporttal és külföldi készpénzzel. (2) Tőkeemelés működő, egyszemélyes állami részvénytársaságnál. (3) Részvénykivásárlás az ÁVÜ-tulajdonú társaság portfóliójából** - voltak.

3.5. A privatizációs versenypályázatok feltételrendszere

Mint már említettem: az „állami” vállalatokat előbb - az Átalakulási Törvény és a Társasági Törvény előírásai szerint - át kellett alakítani *társasággá* (részvénytársasággá vagy korlátolt felelősségű társasággá), hogy ezáltal megfeleljenek a világszerte egyetemes részvénytulajdon követelményeinek, tehát privatizálhatóvá váljanak. Az átalakuláshoz (s a cégbejegyzéshez) a vállalatoknak ún. „*Átalakulási Tervet*” kellett készíteniük és benyújtaniuk az Állami Vagyonügynökséghez, amely terv a következőket tartalmazta:

- Ügyvéddel ellenjegyeztetett alapító okirat
- Nemzetközi auditor céggel készítettett vagyon-és üzletértékelés
- Auditált nyitómérleg-tervezet az átalakulás napjára vonatkoztatva
- A működőképességet bizonyító 3-5 éves üzleti terv

A társasággá történt átalakulás révén a korábbi állami vállalatból az esetek nagy többségében olyan állami tulajdonú részvénytársaság alakult, melynek többségi tulajdonosa az Állami Vagyonügynökség, -

kisebbségi tulajdonosa pedig az ún. „*belterületi földek*” értékarányának megfelelő mértékben az a helyi önkormányzat lett, amelynek a területén a vállalkozás működött.

Tekintettel arra, hogy a nemzeti működőtöke körébe tartozó vállalati port-folió (mint részvény-, illetve üzletrész) teljes egészében az Állami Vagyon-ügynökség tulajdonába, hatáskörébe ment át, - a vállalatok (a társaságok) további sorsáról, privatizációjának időpontjáról és mikéntjéről is az Állami Vagyonügynökség, illetve annak Igazgató Tanácsa döntött; többnyire a cég által összeállított „privatizációs koncepció” elbírálása alapján. E tekintetben a vállalkozások lényegében három csoportot képeztek, az alábbiak szerint:

- Az azonnali privatizációra „érett” vállalkozások
- Reorganizációra, feljavításra, racionalizálásra szoruló vállalkozások
- Valamilyen okból (még) nem privatizálható vállalkozások.

A külföldi (szakmai vagy pénzügyi) befektetők, akik privatizációra, vételre „kinézték” a maguk számára az adott magyar vállalatot, - vagy közvetlenül a vállalat vezetőjénél, vagy az Állami Vagyonügynökség megfelelő szerveinél „jelentkeztek”; esetenként, még mielőtt az ÁVÜ versenypályázatot (tendert) írt volna ki a társaság privatizációjára. Amennyiben az ÁVÜ úgy látta, hogy a vállalkozás privatizációja „szép reményekkel” kecsegtet, mert számos neves aspiránst regisztráltak; zárt vagy nyílt nemzetközi versenypályázatot (tendert) hirdetett meg a cég megvásárlására.

A versenypályázathoz az alábbi anyagokat kellett kidolgozva benyújtani:

- Auditált könyvviteli mérleg
- A tenderkiírás tanácsadó céggel készítettett, javasolt szövege
- Tanácsadó céggel készítettett információs memorandum (cégismertető)

A beérkezett pályázatokat az ÁVÜ egy előre kidolgozott szempontrendszer alapján értékelte, mely kiterjedt a megoldás előnyeire és hátrányaira, tehát többoldalúan mérlegelte *valamennyi pályázat* esetleges megvalósításának összes várható következményeit. Az alapkövetelményeket minden pályázó köteles volt teljesíteni, - a speciális szempontok pedig egy preferencia sor- rend felállítására adtak lehetőséget a megfelelő pályázat kiválasztásához.

A legfontosabb szempontok (prioritások) a következők lehettek:

- A befektetés (készpénz) összege
- A befektetéssel megvalósítani kívánt tulajdoni hányad mértéke
- A modernizációs célú beruházások összege és ütemezése
- A tervezett létszámleépítések mértéke és ütemezése
- Marketing elképzelések és üzleti terv

- A szindikátusi szerződés tervezett szövege

3.6. Népi részvény, vagyonjegy, M.R.P. és M.B.O.

Tekintve, hogy az „állami vagyon” privatizációja **valójában az össznépi társadalmi tulajdon** magánosítását jelentette, - kézenfekvő lett volna, ha a rendelkezésre álló portfólió „elosztásában” a magyar nép is részt vesz, mint aspiráns a magántulajdonú termelőtőke megszerzésére...

Emlékezzünk csak! A baljós emlékű XX. század során például a magyar parasztságot több ízben *földosztással* hitegették; aminek az volt az eszmei célja, - legyen azé a termőföld, aki megműveli. Az 1945. utáni földosztás is csak illúziónak bizonyult, - a kapott földtulajdont be kellett vinni a téészbe...! És most időben ugorjunk egy nagyot! Ma, amikor az a tét, hogy az Európai Unióba történő belépésünk során (vagy még előtte) külföldi kézbe kerülhet az egész magyar termőföld; az napjaink megoldandó kérdése, hogy **miként tehető képpessé (pl. kedvezményes bankhitellel) a magyar kisgazda arra, hogy a családi gazdasága számára megvásárolja a termőföldet, amelynek a megművelésén évek, évtizedek óta dolgozik?!** Vagyis, ha szerencséje van, akkor kedvezményes kamatozású bankhitelből megveheti a munkahelyét, hogy azután munkája összes hasznát évekig elvigye a hitel-törlesztés...

A létező szocializmus nyíltan deklaráta, hogy a gyár, az üzem a dolgozóké, a társadalmi tulajdon a népé. Ennek a „kinyilatkoztatásnak” volt alárendelve évtizedekig: munkabér, árak, életszínvonal, növekedés, gazdagodás, jólét - vagyis minden. Aztán 1990-ben eljött a rendszerváltás, - és egy pillanat alatt kiderült, hogy semmi nem a népé, de nem is az államé, sőt, még csak nem is Állami Vagyonügynökségé! Néhány év leforgása alatt a nemzeti működő-tőke 80 %-a a multinacionális befektetőké lett, - állítólag azért, hogy a tranz-akciók bevételeiből visszafizessük a külső államadósságot. Ez döbbenetes!

- Mert 1989-ig csak a reform-kommunisták tudtak az államadósságról.
- Mert a rendszerváltást *tiszta lappal való indulásként* képzeltük el.
- Mert *nem fizettük vissza az adósságot*; a nemzeti vagyon viszont eltűnt.
- Mert az adósság négyszeresére nőtt, - minden privatizáció ellenére...

A kampányszerű privatizáció során csak a reformkommunista pénzügyi elit, a kollaboráns komprádor burzsoázia, a poszt-szocialista nómenklatúra jutott olyan komoly esélyhez, hogy a volt össznépi tulajdonból meggazdagodják, - a nép, a társadalom széles rétegei a legkisebb mértékben sem! Még olyan lehetőséget sem kaptak, amelyet talán majd most a kisgazdák - hogy bank-hitelből esetleg megvásárolhassák a termőföldjüket -; nemhogy ingyenes részvény-

tulajdonhoz nem jutottak a *saját társadalmi tulajdonukból*, hanem még abban is megakadályozták őket, hogy kedvezményesen portfólióhoz juthassanak!

Elvetélt kísérletek azért voltak, ha nem is túl nagy számban... Amerikából, Angliából hozták a pozitív példákat - mint analógiákat a magyarországi meg-valósításhoz -: ***hogyan vásárolták meg csődbement vállalatukat - s így munkahelyeiket - a munkavállalók, hogy azután sikerre vigyék azt!***

Mint mindig, ez esetben is *minden stimmel*, csak a kiindulási alap más... A magyar munkavállalóknak ugyanis ***nem kellett volna megvásárolniuk a saját vállalatukat, a munkahelyüket - hogy tovább dolgozhassanak -, mert az már amúgy is (v.ö.: „társadalmi tulajdon”!) az övék volt; és nem kellett volna megvárniuk a csődhelyzetet sem, hogy esetleg az övék lehessen, s bebizonyíthassák: ügyesebbek a menedzsmentnél; mert az esetek többségében (még) csődhelyzet sem volt, - a külföldi befektetők prosperáló, vagy szerényen, de jól működő vállalatokat vettek meg...***

Nyilvánvaló, hogy a legigazságosabb megoldás az lett volna, ha a rendszer-váltás után a dolgozók végre hozzájutnak a *társadalmi tulajdonukhoz*; úgy, hogy mindenki a saját nevére szóló ***népi részvényt*** kap ingyenesen, olyat, amelynek a névértéke kifejezi az adott munkavállaló hozzájárulását a közös tulajdon gyarapításához. Esetleg ugyanazokat az elosztási szempontokat s módszereket (technikákat, szorzókat, preferenciákat, koefficienseket, stb.) lehetett volna érvényesíteni, mint az *évi nyereségrészesedés* (munkabér, beosztás, ledolgozott évek száma) összegének kiszámításánál...

Ám erről szó sem lehetett: az Állami Vagyonügynökség *hivatalból gátolta* minden alulról jövő kezdeményezés érvényre jutását, amely vagyonjegyek kibocsátását, vagy a már kibocsátott vagyonjegyek részvénytulajdonra át-váltását (konverzióját) szorgalmazta. Vállalati viszonylatban ***az ingyenes vagyonjegyek kiosztása és részvényekre konvertálása jelenthette volna „a népi részvény” szisztéma következetes megvalósítását.***

Ilyesmire csak néhány elszigetelt esetben kerülhetett sor, mert az állam a társadalmi tulajdon privatizációjából származó *minden forintnyi árbevétel* inkasszállását saját magának tartotta fenn, - az utóbb hivatalosan deklarált „jóhiszemű célokat” pedig jól ismerjük, éppúgy, mint a végeredményt. Népi részvényeket nem osztottak, - a népre csak az államadósságot terhelték...

De éppígy elszigetelt esetek maradtak még azok a *legkevésbé sem siker-történetek is*, amelyek a megvalósult „*Munkavállalói Részvénytulajdonlási Programról*” szólnak. A dolgozók többéves hercehurca után kedvezményes bankhitel igénybevételével megvehették ugyan a munkahelyüket, ám a cég az esetek többségében rövid idő elteltével a *felszámolás sorsára* jutott...

Különleges privatizációs technikát jelentett a szintén angolszász praxisból „importált” „*management buy out*”, vagyis a cég többségi részvényeinek a menedzsment általi kivásárlása. Hivatalos alkalmazására sohasem került sor, pedig az ÁVÜ éveken át rebesgette, hogy a lehetőség, a módszer bele kerül a privatizációs törvény szövegébe. Hogy mégsem így történt, annak az elsődleges oka, hogy később születtek olyan megoldások, amelyek még sokkal kedvezőbb feltételeket teremtettek a vezetők tulajdonszerzéséhez.

Erről szól a következő fejezet.

3.7. Vagyonkezelés, E-hitel és privatizációs lízing

Az Állami Vagyonügynökség (mint már említettem) 1993-ban ÁPV Rt.-vé, *Állami Vagyonkezelési és Privatizációs Részvénytársasággá* alakult át, - tekintettel arra, hogy nyilvánvalóvá vált: sok az olyan „állami” portfolió, üzlet-rész, amely stratégiai érdekből, vagy kényszerűségből állami tulajdonban marad. (Ezzel új funkciót kapott a „Hivatal”, - máig fennmaradhatott, annak ellenére, hogy a kampányszerű privatizáció már 6 éve befejeződött.)

A vagyonkezelési funkciót külső, piaci vállalkozó is elláthatja. Ennek lényege, hogy ***az állam valamelyik vagyonelemének a kezelését üzleti szerződés keretében (kihelyezve) valósítja meg. A megbízás le-jártáig a tőketulajdon minden hozadékát a vagyonkezelő élvezi, s vagyonkezelő tevékenységéért a tulajdonostól megbízási díjat kap.*** Érdekes, hogy - noha az Állami Vagyonügynökség 1991-től nagy jövőt jósolt a „piaci” vagyonkezelési szerződéseknek - ilyen jellegű, jelentős szerződést az ÁVÜ csak két esetben kötött: az egyiket a már említett Co-Nexussal, - a másikat pedig a Dunafer Rt. „M 21” elnevezésű menedzsmentjével.

Egyik szerződéses történet sem maradt viharok nélkül...

Az ÁPV Rt. a privatizációs törvény alapján, a kereskedelmi bankok közre-működésével 1993-ban bevezette az ún. „egzisztencia-hitelt” (az E-hitelt); annak érdekében, hogy az állami vagyon privatizációjában *ne csupán kül-földi befektetők pályázatai* érvényesüljenek. Az jelentette a fő problémát, hogy a munkavállalók, vagy a vállalati menedzsmentek *hiába pályáztak (volna) arra, hogy akár M.R.P., akár M.B.O., akár a kettő kombinációja formájában megvásárolják a vállalatot, a munkahelyüket,*

ahol dolgoznak; ha megfelelő összegű készpénzzel nem rendelkeztek, és nem volt olyan intézményes banki hitelkonstrukció sem, amelyet kifejezetten a hasonló tranzakciók lebonyolítása érdekében hívtak volna életre. Az E-hitel néhány évig „működött” csupán, s nagyon kevés igazán sikeres tranzakció fűződik ehhez a hitelformához, az ennek keretében megvalósított privatizációkhoz. Az ÁPV Rt. a konstrukciót azoknak a vagyonelemeknek a magánosítása során alkalmazta előszeretettel, amelyek megvételére külföldi befektetők nem jelentkeztek, sőt, érdeklődésük nem is volt várható. Ezeket a többnyire kicsi és közepes méretű cégeket tehát (M.R.P. - E-hitellel) a munkavállalók vették meg, - majd néhány év után a hitel viszonylag magas kamatai, illetve a cég csökkenő életképessége folytán tönkrementek...

Egy súlyos botrány is fűződik az E-hitel konstrukció „élettörténetéhez”. Az Agrobank vezetői „futószalagon” úgy nyújtottak E-hitelt a cég privatizációját E-hitelből megvalósítani igyekvő vállalatok menedzsmentjeinek, hogy „ellen-szolgáltatásként” 20 %-os portfóliótulajdonrészt követeltek a társaságból... A botrányból bűnügy lett, - az ismert jogerős ítélettel.

A halmozódó negatív tapasztalatok hatására a Horn-kormány az 1995-ben életbe léptetett *új privatizációs törvénnyel* „felülírta a korábbi”, beszüntette az E-hitel alkalmazását, - s a továbbiakban már csak *készpénzes vásárlást* engedélyezett a privatizációk lebonyolítására. Mondanunk sem kell, hogy ez a „verdict” nem csupán az E-hitel, hanem az M.B.O. és az M.R.P. „halálát” is jelentette...

Még a korábbi privatizációs törvény egyik érdekes próbálkozása volt az ún. „privatizációs lízing”, amely szintén a vállalati menedzsmentek tulajdonhoz juttatását volt (lett volna) hivatott szolgálni. Lényege abban állt, hogy a port-folió (a részvény- vagy üzletrésztulajdon) megszerzéséért a privatizációban résztvevő menedzsment - *részben, vagy egészében* - ún. „menedzsment-szolgáltatással” (vagyis „természetben”, a munkájával) fizet. Ez a megoldás 1993-ban a Vegyész Rt. tervezett menedzsment-privatizációja kapcsán is felmerült, de végül nem lett belőle semmi...

3.8. Titkos adatok, eltűnt akták, kétes gazdasági eredmények

Mivel minden nemzet eredendő okokból *csak a saját sorsát, csak a saját élete sorsdöntő eseményeit* élheti meg - sőt, gyakran még az sem adatik meg, hogy egy nemzet igazán átélje, s megértse, mi is történt vele -, csupán megalapozott feltevéseinkre apellálhatunk, amikor más népek történelméből keresünk analógiát a magunkéhoz... Mégis, alapos okkal vélelmezhetjük, hogy a nemzeti működőtöke kampányszerű

privatizációja *minden egyes kevéssé fejlett és nagyon tapasztalatlan országban* ugyanúgy zajlott le, mint nálunk. A multinacionális cégek - a könyvszakértők, az ügyvédi irodák, a tanácsadók és a privatizációs befektetők - „orgiája” volt ez, mindenütt a világon. Kár, hogy filmfelvevőnkkel nem lehettünk ott, valamelyik korábbinál.

Néhány összegzés, tanulság a magyar privatizáció történetéből:

- A tőkés üzletértékelés „lenullázta” a társadalmi tulajdon vagyonértékét.
- Multinacionális tulajdonba ment át a nemzeti működtetőke kb. 80 %-a.
- Az értékesítési átlagár a könyvi vagyonérték 20 %-a körül mozgott.
- A privatizációval megszűnt a magyar nemzeti ipar és a kereskedelem.
- Csak kevés, „szórványos” vállalkozás maradt magyar tulajdonban.
- A vállalatokkal a multik megvették az egész magyar állami piacot is.
- A multik minden ügylethez maximális állami garanciát kértek és kaptak.
- A multik kedvezményeivel a magyar cégek nem tudnak versenyezni.
- Az állam elvette a néptől a társadalmi tulajdont, hogy azután eladhassa.
- Az állam utólag szentesítette a nómenklatúra spontán privatizációját.
- Az állam meggátolta, hogy a magyar befektetők tulajdonhoz jussanak.
- A magyar privatizációs technikák mind megszűntek vagy megbuktak.
- A külföldiekkel kötött szerződéseket kivétel nélkül titkosították.
- Utólag kevés ügyet vizsgáltak, szabálytalanságot sehol nem találtak.
- Egyetlen külföldi privatizációs tranzakciót sem érvénytelenítettek.
- Belföldi viszonylatban számtalan korrupciós ügyletre derült fény.
- A legnagyobb privatizációs botrány-ügyek a mai napig lezáratlanok.
- Sok tranzakció irat-anyaga eltűnt vagy megsemmisült.
- Főként a nómenklatúra tagjai lettek magyar milliárdosok.
- Viszonylag kevés sikeres magyar privatizációról tudunk.
- A megmaradt állami tulajdon túlnyomó része ún. „csőd-portfólió”.
- A rendszerváltás óta *több-tízezer magyar vállalkozás* ment csődbe.
- A magyar tőkés „standard módszere” a vagyonfelélés, a felszámolás.
- A privatizáció után az állam mozgástere *a harmadára* zsugorodott.
- A privatizáció óta rohamosan nő a nemzetgazdaság adóssága.
- A privatizáció óta rohamosan nő a költségvetés kamatkiadása.
- A privatizáció óta nincs társadalmi tulajdon, nincs nemzeti működtetőke.
- Az állam és a munkavállalók közös jövője a kamatrabszolgaság.
- Másodrendű államként és nemzetként lépünk be az Európai Unióba.

3.9. Körkörös bank-konzolidációk

Amennyiben „a privatizáció” kifejezést nem csupán a társadalmi tulajdon, a magyar „állami” vállalatok, a működőtőke-vagyon spontán és kampányszerű magánosítására értelmezzük, hanem sokkal tágabb, szélesebb körben; úgy beláthatjuk, hogy még sok minden történt, amiről eddig nem beszéltünk...

„Privatizálni” ugyanis nem csak az effektív termelőeszközöket - vállalatokat, épületeket, ingatlanokat, székházakat, portfóliót, részvényeket, üzletrészt, tőkét, bankot, stb. - lehetett, hanem: **bankhitelt, szerződést, megbízást, kapcsolatrendszert, gyártási jogot, technológiát, találmányt, földet, erdőt, halastavat, futballpályát, stadiont, szociális otthont, tartozást-követelést, államadósságot, állami költségvetési tételt, közművet, önkormányzati vagyont, magyar televíziót, márkanevet, stb.** is...

Természetesen a rendszerváltás után minden érték, minden profit-termelő célra felhasználható egyéb eszköz privatizációjára is sor került; amire pedig nem azonnal, annak a magánosítása, kisajátítása még most is folyik.

A magyarországi privatizáció *talán legsajátosabb formája a bankhitelek „kvázi-magánosítása”* volt, ami szintén összefügg azzal a közgazdasági, jogi és politikai „jogfolytonossággal”, amit a rendszerváltás megvalósított...

Arról van szó, hogy az 1980-as évek közepétől-végétől a többségében reform-kommunista vezetésű kereskedelmi bankok előszeretettel, egyre sűrűbben nyújtottak „elvtársi hiteleket” a nómenklatúra tagjainak; majd ez a gyakorlat még intenzívebben folytatódott tovább a társasági törvény adta új vállalkozás-alapítási lehetőségek kihasználására, a rendszerváltás után. A legkülönbözőbb céllal, nagy összegű hiteleket helyeztek ki a privatizációs tranzakciók lebonyolításához; új társaságok induló tőkéjének biztosításához és portfólió-adásvételi szerződések finanszírozásához. A grümdolási láz (a szocialista keretek között megszerzett, szorgalmasan „felépített” készpénz-tőkék szisztematikus kimentése) a bankokat is utolérte, - bankkölcsonnel, vagy banki alapjuttatással jött létre 1988-ban például: az *Ötlet* és az *Únió Kft.*, a *Reform Rt.* és részben a *Co-Nexus Rt.* is...

Nem kell nagy fantázia ahhoz, hogy prejudikáljuk: a pénzkimentési céllal és sebtében létrehozott új vállalkozások, valamint a korrupciós kapcsolatok révén *bankhitelekkel is* agyontámogatott, piacaikat és hitelképességüket is elveszített régi, gazdaságtalanul működő vállalatok további finanszírozása növekvő mértékű, „általános” eladósodást eredményezett. Nem bizonyult ez a gyakorlat jövedelmező pénzkihelyezésnek a kereskedelmi bankok szem-pontjából sem; az 1990-es évek első felében hatalmasra nőtt az ún. **csőd-portfólió**. A

kereskedelmi bankok csőd-portfóliója azt a hitelállományt jelöli, amely „döglött” befektetéseket, allokációkat takar; olyan hiteleket, amelyek soha nem térülnek meg, „tulajdonosuk” növekvő gazdálkodási veszteséget halmoz fel, ami a bank hitelezési veszteségeit is folyamatosan növeli. De a legnagyobb problémát az okozta, hogy mindezeket az „elvtársi” hiteleket a bankok még **a megfelelő fedezet igazolása nélkül** nyújtották klienseiknek - ismereteim szerint ez a gyakorlat azóta megszűnt -, minek következtében a lejárt hitelállomány zöme végleg behajthatatlan maradt. A csőd-portfólió több állami kereskedelmi banknál (pl. Budapest Bank, Hitelbank, OKHB, Postabank, stb.) már olyan mértéket öltött, hogy pénzügyi csőddel, össze-omlással fenyegette magát, a hitelnyújtó bankot is. Effektív bankcsődök is bekövetkeztek: gondoljunk például az Agrobank esetére... A rendszerváltó állam, a pénzügyminiszter - ez utólag bízvást elmondható - nem rendelt el általános vizsgálatot, s nem tett generális feljelentést sem a csőd-portfóliót felhalmozott kereskedelmi bankok menedzsmentje ellen; ámde elhatározta, hogy „tabula rasát” csinál, - megtisztítja a bankokat a reform-kommunista döglött hitelek csőd-portfóliójától. A legnagyobb titoktartás mellett, hosszas előkészületek után kezdődött meg és zajlott le, 1994-95-ben **a „körkörös” bankkonszolidáció** első üteme, amely lényegében arról szólt, hogy „nagy körültekintéssel ugyan”, de végül is az állami költségvetés megtérítette a bankok hitelezési veszteségeit, - nagyjából függetlenül attól, hogy a hitelek vissza nem térülése (behajthatatlansága) kinek a felelősségét terheli. Hogy mi lett „a befulladt hitelekkel együtt” csődbement vállalkozásokkal, vajon fel-számolták-e őket, vagy sem - erre vonatkozóan csak találgatni tudunk. Az mindenesetre elgondolkodtató, hogy az általános bankkonszolidáció után néhány évvel *több olyan cég neve is újra felbukkant az „újra működő” cégek között, amelyeket teljes kilátástalanságuk folytán elvileg fel kellett volna számolni...* Ilyen például az Utilitas Rt., amely melleleg a Tocsik-ügy egyik strómanjaként híresült el, 1996-97-ben...

A bankkonszolidáció első üteméről - közben, 1994-ben kormányváltás is volt - semmilyen összesítő híradás, elemző tömegtájékoztató nem történt; pedig hát mégis csak az adófizetők (az állami költségvetés) pénzéről volt szó... Ehelyett a továbbiakban „mindennapos”, de legalábbis állandó *ad hoc* gyakorlattá vált az éppen „bajba jutott” kereskedelmi bankok költségvetési megsegítése. A Budapest Bankot pl. (konszolidáció után) újabb 22 milliárd forinttal kellett „feltökésíteni” ahhoz, hogy utána privatizálni lehessen, 20 milliárd forintos áron. A Horn-ciklus vége felé beszüntette tevékenységét a Magyar Hitelbanknak a rendszerváltás után létrehozott leánybankja, a Bank Leumi, - és kivonva tőkét az országból, eltávozott. Közel 100 milliárd forint

veszteségébe került ez az anyabanknak, s a jóállással tartozó államnak. Az Orbán-kormány hatalomra kerülése után (1998.) robbant ki a Postabank-botrány, amelybe „befeketedett” a bank pénzügyi helyzetét „rózsaszínre festő” nemzetközi auditor cég, a Deloitte & Touche is... Mint kiderült, több mint 260 milliárd forint effektív gazdálkodási veszteséget okoztak a banknak a bedöglött, soha vissza nem térülő tőkekihelyezések. Több-száz fős, ún. „VIP-lista” is nyilvánosságra került, amely olyan - mindenfajta pártokhoz tartozó - közismert politikai és közéleti személyiségek névsorát tartalmazta, akik kedvezményes hitelt kaptak a Postabanktól. A Postabank állam általi „konszolidációja” 170 milliárd forint költségvetési pénzeszközt emésztett fel. Szintén az előző ciklusban derült fény a Magyar Nemzeti Bank bécsi leány-bankjának a CW-Banknak a viselt dolgaira, amelyek ugyancsak sok év alatt végrehajtott felelőtlen költségekről, illetve „tőkekihelyezésekről” szóltak, - többek között különböző titkosszolgálatok, titkos ügynökök „laza” pénzügyi tranzakciói kapcsán. A CW-Bank konszolidációja, veszteség-kiegyenlítése utólag több, mint 110 milliárd forintjába került az államnak, az adófizetőknek. Belátható, hogy a bankkonszolidációk összességében már eddig is 6-700 milliárd forinttal terhelték meg az *amúgy is* eladósodott magyar társadalmat! Belátható az is, hogy a „nullára leírt hitelállomány” mögött olyan exkluzív, *különös okokból, még különösebb kedvezményeket élvező, különleges hiteleket igénybe vevő személyiségek* húzódnak meg, akik a gyakorlatban állami pénzeszközöket privatizáltak, tettek a magántulajdonukká egy korrump bank segítségével... Talán ez volt a privatizáció legkényelmesebb módja! Nem látható be, miként történhetett meg mindez *a jogállam* keretei között.

3.10. Költségvetési és önkormányzati privatizáció

Amióta lényegében elfogyott - és ez már nagyjából 1996. óta így van! - a privatizálható állami portfólió; nem csak az állam *gazdálkodási mozgásteré* szűkült be, hanem a spekulációé is, amely mindig újabb és újabb vagyonok megszerzésére, „árfolyam-nyereséges” eladására, vagy éppenséggel fel-élésére törekedett... Cseppet sem csökkent azonban a „privatizációs láz”, hanem a még állami kézben megmaradt funkciók, jogok, pénzek felé fordult.

Ilyenek: a költségvetési és az önkormányzati költségvetés, - illetve portfólió... Távolról sem gondolom, hogy minden egyes olyan tételt jól ismernék, vagy pláne be is tudnék mutatni, amelyek *e növekvő lelemény* színes csokrába tartoznak. Ezért csupán példálózom - az illusztráció kedvéért.

Tudjuk például, hogy manapság az egyik legjobb üzlet - *a média*, annak is az elektronikus változata, a televízió. Azt is tudjuk, hogy például a korábban költségvetési intézmény *Magyar Televízió* 1996. október 1-jétől részvény-társasággá alakult át, - ám azóta is az előfizetők, illetve az állam fedezik a működés költségeit, nagyjából egyenlő arányban. A patinás intézmény meg-alakulása óta veszteséget veszteségre halmoz, mostanra már régen felélte induló, csaknem 20 milliárd forintos vagyonát (lásd: tőzsde-palota, stb.), de még mindig vígan működik; s ez így lesz mindaddig, ameddig az épp regnáló kormány fel tudja használni rövidtávú politikai céljai elérése érdekében...

A Magyar Televízió (Rt.) „költségvetési privatizációja” azonban már 1996. előtt megkezdődött, s tart ma is, míg el nem tűnik minden, ami mozdítható.

Ismeretes, hogy a saját, belső műsor-produkciók aránya mindig a Magyar Televíziónál volt a legmagasabb, aminek egyrészt a haladó hagyomány, a presztízs, másrészt a „kultúra zászlóshajója” mítosz és kötelezettség volt az alapja. Minden évben elköltöttek tehát 10-12 milliárd forintot erre a célra. Ám amint a gazdálkodás feltételei „szigorodni” kezdtek; *Hankiss Elemér elnöksége időszakában* „valaki kitalálta”, - úgy lehetne csökkenteni a belső produkciós költségeket, ha azokat kívülre szervezik, hiszen így azok „csak számlás költségként” jelentkeznek majd. Így jöttek létre elsőként a hírneves „showman”-ek - *Friderikusz, Kepes, Juszt, Vámos, Frei, stb.* - produkciós kft.-i, amelyek külső szatellitákként gyártották és számlázták műsoraikat az e tekintetben lassan megrendelő-holdinggá alakuló Magyar Televíziónak. Az ilyen produkciós kft.-k csak annyiban váltak „külsőkké”, hogy különálló jogi szervezetté alakultak - legalábbis a cégbejegyzés tanúsága szerint -; más vonatkozásban valójában minden vagyonuk, eszközük, stb. eredendően a Magyar Televízióból, *belülről* származott. Ezek a szatelliták 1996-1997-re ugrásszerűen megszorodtak; s a külső számlázás vált a „belső” műsor-készítés uralkodó formájává. Csoda-e, ha a produkciós költségek nemhogy nem csökkentek, hanem jelentősen megnöttek?! A jelzett években a „belső” műsorkészítés költségei 16-20 milliárd forintra emelkedtek... A nagy buliba persze „beszállt” a nagypolitika is; a legkülönbözőbb parlamenti pártok képviselői is média-vállalkozásokat alapítottak, vagy különböző reklám-(fedő) cégeik révén „szolgáltattak”, illetve számláztak a Magyar Televíziónak. Sőt, a politika beleszólt a konkrét műsorkészítésbe is, amikor a párt-korifeusok a kuratórium és más irányító szervezetek tagjai által, vagy az alelnökökön keresztül preferálták vagy megtiltották (egymás) műsorainak a sugárzását. A leghírhedtebb politikai produkció - amely különböző, máig kibogozatlan, különös személyi szálak mentén

„az elhíresült megfigyelési botrányhoz” is elvezethetne - **az Űrgammák-tévé sorozat** volt, közel 1 milliárd forintért...

Mondanom sem kell, hogy a produkciók „kívülre szervezése” azért okozta a műsorkészítés költségeinek hirtelen megnövekedését, mert a számlák az előállítási költségek *legalább kétszereséről* szóltak. A Magyar Televíziót tehát a nagypolitika beavatkozása, és folyamatos befolyása tette és teszi tönkre; persze mindig akadnak újabb „balekok”, akik révén ez végbemegy. A nép, a nemzet, a nagy nyilvánosság minderről nem tud semmit, ugyanis az elhallgatás még ma is a reform-kommunista sajtó legnagyobb összefogó ereje. Szép példaként a „rendszerelváltó elit” korporatív viselkedésének...

De az állami költségvetés „privatizációs” kompetencia-körébe sorolhatjuk **a volt szovjet államadósság (1,7 milliárd USD) lebontását** is, amelyre a volt kommunista funkcionáriusok „egész hada” - *Máté, Hujber, Kapolyi* - szakosodott. A cégek meggazdagodtak; az adósságból jutott is - maradt is. Az utolsó *néhány száz-millió dollárnyi* „tételt” néhány hónappal ezelőtt adta el az Orbán-kormány, egy bécsi közvetítő cégen keresztül, - megint csak tisztázatlan körülmények között...

Szintén „költségvetési privatizációnak” tekinthető az a megoldás, ami a két, stratégiaileg legfontosabb közlekedési részvénytársasággal - *a Budapesti Közlekedési Vállalattal, és a Magyar Államvasutakkal* - évek óta történik. Már az is felfoghatatlan - s ez vonatkozik a már említett Magyar Televízióra is -, miért kellett ezeket a „vállalatokat” éppen üzleti részvénytársasággá át-alakítani, amikor mindhárom esetben nyilvánvaló: (1) A közszolgálati fő-funkció, ami közhasznú társasági formát involvál. (2) Az önállóan életképes (önfinanszírozó) működés lehetetlensége. (3) A tevékenységeik nonprofit jellege, a nyereségorientáció értelmetlensége. (4) A stratégiai érdek, ami igen erős kontraindikáció a bármikori privatizációval szemben... Csak egyetlen „valós érv” szólhat a részvénytársasági forma mellett: a cégek tudatos felkészítése a magánosításra - részben, vagy egészben. Mindkét esetben az állami vagyon felelőtlen elprivatizálásáról beszélhetnénk...

A valóságban - éppen ez folyik. Mind a MÁV, mind a BKV esetében évekkel ezelőtt (1996. körül) egy ún. „reorganizációs programot” fogadtak el, amely az üzemeltetési és a működési költségek drasztikus csökkentését célozta, annak érdekében, hogy az állami *direkt és indirekt* támogatás mérsékelhető legyen. A reorganizáció lényege abban állt, hogy az úgynevezett „mellék-tevékenységeket” egyszemélyes kft.-k formájában *a társaságon kívülre* szervezték ki, majd ezeket a szatellitákat évekkel később - tönkremenés előtt és áron alul -

értékesítették, illetve privatizálták. (Ez még ma is folyik.) A várthoz képest éppen ellenkező hatások következtek be: (1) A működés költségei ugrásszerűen megnövekedtek a „mellék-kft.-k” számlái nyomán. (2) A melléktevékenységek végzésében és a főtevékenységekhez történő kapcsolódásukban súlyos zavarok, nem várt problémák jelentkeztek. (3) A remélt privatizációs bevétel nagyságrenddel elmaradt a várakozásoktól...

Így válik a költségvetés támogatási cash-flow-ja is privatizáció martalékává.

Mint tudjuk, az egyik legnagyobb üzlet - az útépités; azon belül is a modern autópályák építése. Az is ismeretes, hogy az Antall-kormány, majd a Horn-kormány koncessziós autópálya-építései (és üzemeltetési szerződésai) *a legdrágább autópálya-használatot* eredményezték - egész Európában. De ennél sokkal rosszabb is történt...! Amíg közbeszerzési tendereken döntött el, hogy melyik autópálya-építő nemzetközi mamutcég - *a Betonútépitő Rt., vagy a Strabag-Hungária Rt.* - kapja meg a magyar állam tárgyi *sokmilliárd forintos* megrendeléseit, addig a verseny némileg leszorította ugyan az árat; viszont az (állami költségvetésből származó) árbevétel profithányada döntő mértékben külföldre vándorolt. Ennek akart véget vetni az Orbán-kormány, amikor közbeszerzési pályázat kiírása nélkül *egy autópályát addig még soha nem épített cégre, a Vegyépszerre* (és konzorciumára) bízta a pályák megépítését, illetve felújítását. Ennek egyrészt romló minőség, másrészt az építés hihetetlen megrágulása lett a következménye. Európa legdrágább autópályái épülnek - *2 milliárd forintba kerül 1 kilométer!* -, viszont igaz: a költségvetési pénz, a profit nem megy ki külföldre... Ez is a költségvetési privatizáció tipikus esete, - multik helyett belföldi lobbykkal...

Nem beszéltünk még arról a privatizációról, ami *a helyi önkormányzatok* földterületei és egyéb vagyontárgyai (vagy vagyoni értékű jogai) körül évek óta zajlik. Emlékezetes például, hogy az ún. átalakulási törvény (1989.) előírásai szerint részvénytársasággá átalakult *állami vállalatokban részvény-tulajdonhoz jutottak a helyi önkormányzatok is, az ún. „belterületi földek” értékének arányában*. Amikor kiderült, hogy ez a résztulajdonlás a vállalatok privatizációjának kifejezett korlátjává vált a továbbiakban, - az ÁPV Rt. garantálta a részvény-csomagok névértékének készpénzben való kifizetését az önkormányzatok számára. Mint tudjuk, 1996-ban ebből lett *a Tocsik-ügy*, hiszen Tocsik Mártát (mint tanácsadót) arra szerződtette az ÁPV Rt., hogy - jutalékért cserében - alkudja le a tartozásai összegeit. Ezt sikerült is teljesíteni, - az ÁPV Rt. milliárdokat „takarított meg” a

belterületi földtulajdonok révén nyert részvény-csomagok készpénzben vett értékéből. Tocsik Márta 804 millió forintos jutalékából azonban büntetőper lett, amely mindmáig nem zárult le. Ha figyelembe vesszük, hogy annak idején kiknek, milyen strómanoknak - taxisofőr, Utilitás Rt. (!), stb. - utalta át első körben az összeg túlnyomó hányadát; amellet gondolunk a korabeli sajtóban szinte naponta közzétett kormánypártokhoz való kapcsolódásokra (Boldvai = MSZP; Budai = SZDSZ) is, beláthatjuk, hogy *ez az ügy is a költségvetési privatizáció „szépségdíjas” esete*, - beszédes politikai felhangokkal...

Ami mármost az önkormányzatok egyéb vagyonát illeti, - az még hagyján, amikor az amúgy is totálisan eladósodott helyhatóságok (a háromezer-néhányszáz között már nincs olyan, amelynek a vagyona ne lenne évek óta „eljelzalogosítva”!) **világbanki hitelből és Phare-segélyből támogatott infrastruktúrájának, közműveinek építésére** helyi lobbyk szerveződnek, amelyek a helyi és állami, politikai notabilitásokkal összefonódva szervezik meg a pénzek elköltését, illetve egymás közötti elosztását, amelynek egy jó része - elherdálás (hisz' például egyes hálózatok „duplán is” megépülnek)... Ez mindenütt, - Nyugaton, az Európai Únióban is így zajlik. (Vonatkozik ez a gáz-, csatorna-, és telefon-hálózatokra egyaránt.) De miféle „kapitalista tranzakciónak” tekintsük azt a standard megoldást, amikor **a hálózatépítés összes költségét a végső felhasználóktól gyűjtik be előfinanszírozás címén, - amit aztán soha nem fizetnek vissza, mert maga a hálózat az építő, majd üzemeltető vállalkozás tulajdonává, portfóliójává válik?!** A fogyasztók tehát tőketulajdont gyűjtenek, egy tőkés vállalkozás számára, amely aztán - az árakon keresztül is - kizsákmányolja a tőke „tulajdonosait”.

Ám a legnagyobb üzlet a helyi önkormányzatok vagyoni értékű jogainak, bel-területi földjeinek, ingatlanainak „elprivatizálásában” rejlik; főleg Budapesten és a nagyobb városokban, - vagy azok külterületi „zöld” agglomerációjában. A lakásállomány külföldiek általi felvásárlása (Budapesten) hajléktalanná teszi az őslakosokat. Az önkormányzatok viszont jelentősen gazdagodnak, amennyiben engedélyezik a területükön **plazák és lakóparkok** építését...

A bevásárló központokat multinacionális befektetők építik és multinacionális társaságok üzemeltetik; azzal a céllal, hogy megsemmisítsék az őstermelő és kiskereskedő konkurenciát, és begyűjtsék a lokális fogyasztás profitját.

A lakóparkok a Budapestről és a nagyvárosokból zöldövezetbe kiköltöző új-gazdagok, valamint az országba betelepülő külföldiek luxusotthonhoz jutását szolgálják, - túl az építető társaságok busás hasznán. Ez is

privatizáció, - a zöldterületek, esetenként a tájvédelmi körzetek kollaboráns privatizációja...

4. Tájkép privatizáció után

4.1. Hová lett a privatizációs bevétel (ellentmondások)?

Ha végiggondoljuk a magyarországi privatizáció történetét a *rendszer váltás tükrében*; akkor be kell látnunk, hogy a kettő nem független egymástól. Az ok-okozati összefüggés nyilvánvaló, - de mi a kiút az ördögi körből?!

Az alapvető kérdések - melyekre nincs válasz - a következők:

- A rendszer váltás miért jelentett azonnali, kampányszerű privatizációt is?
- Az állam miért nem volt körültekintőbb a privatizáció tekintetében?
- Miért kellett a nemzeti működő tőkénket mindenestül eladnunk?
- Miért privatizáltuk a külföldnek a közműveket, a stratégiai iparágakat?
- Miért értékesítettük a portfóliónkat ennyire olcsón?
- Hová lett a társadalmi tulajdon?
- Hová lett a privatizáció bevétele?
- Mi az, ami annak látszik?

A jogfolytonos és egyben rendszer váltó magyar állam *még 12 évvel az ún. rendszer váltás után sem* elemezte, illetve értékelte a lezajlott globális és globalizációs folyamatokat; nem adta magyarázatát a történeteknek. Ennek csak az lehet az oka, hogy: (1) mindent „jó” talál, ahogyan történt; vagy (2) úgy érzi, senkinek nem tartozik magyarázattal... Mindkét megközelítés alapvetően téves, hibás: a végeredményből egyáltalán nem következik a „jó” minősítés, - sőt, a katasztrófaszerű állapot alapos magyarázatra szorul. Megpróbálok rövid, hipotetikus választ adni a feltett kérdésekre:

ad 1.: A rendszer váltás csak azért jelenthetett egyben *azonnali és teljes körű privatizációt* is, mert a rendszer váltás legfontosabb (fedő-)célja éppen a társadalmi tulajdon szétverése, privatizáció általi megszüntetése volt. Azt is mondhatjuk, hogy a nemzetközi kapitalizmus „vágyott” Magyarországra, mint megszerezhető új piacra, a potenciális profit reményében; ezért előbb *eladósította*, hogy utóbb - rendszer váltás útján - *privatizálhassa*. Ebben a „magyarázatban” csak az a bökkenő, hogy a „nemzetközi kapitalizmus” nem személy, hogy vágyjon, eladósítson, megszerezzen, privatizáljon, stb. Ezért fel kell tételeznünk, hogy Magyarország esete cseppet sem egyedi, hanem „a rendszer váltásunk” a globalizáció, vagyis a világ egységessé válásának, a *minden államra kiterjedő és érvényes* politikai és gazdasági folyamatnak a szerves része. Fennmarad egy kérdés: *ki, és miért globalizál?!*

ad 2.: A rendszerváltó államot is meglephette (?), hogy a rendszerváltásunk látszólagos spontaneitása *azonnali privatizációs kényszerbe* torkollott. Se privatizációs koncepciója, se privatizációs gyakorlata (szakismerete) nem lévén, - jóhiszeműen „átengedte a terepet”, s rábízta magát a nemzetközi tanácsadó cégekre, és *a velük (már évek óta) kollaboráló pénzügyi elitre*; azokra, akiknek - szemben az állammal - volt koncepciójuk. Mindazonáltal meg kell jegyezni, hogy ez a *kvázi-spontán „egymásra találás”* igencsak gyanús, mert a privatizáció ismert - számunkra negatív - professzionizmusa azt a hiteles látszatot kelti, mintha ez az egész (egy nemzet teljes működő tőkéjének rendszerváltás „jogcímén” végrehajtott elprivatizálása) folyamat már többször is begyakorolt, egyeztetett, sőt, „jóvágott” módon zajlott volna le. *„Dejá vu”* érzés! Tévedés ne essék; amit állítok, az az, hogy előre megtervezett, tudatos folyamatok mentek végbe, amelyekben a magyar államot (s annak tisztviselőit) „mintha kézenfogva vezették volna” olyanok, akik pontosan tudták, *mi és hogyan* fog történni, míg az állam ezt nem tudta. (Ezt, a „dilettáns”-verziót erősítik meg az akkori kompetens vezetők mai nyilatkozatai is, amikor „beismerik”: fogalmuk sem volt arról, valójában *mi is történik, és miért*, - illetve mi lesz majd a privatizáció végeredménye.) Ez persze azt is jelenti, hogy a nemzetközi tanácsadók az itteni akcióikat már nagyon sokszor végigcsinálták *a világ más országaiban*; Nigériától a Spitz-bergáig, - s ez mindig úgy történt, hogy a helyi pénzügyi-politikai rendszer-váltó elitet kiképezték, betanították, hogy mindent úgy csináljanak, mintha ők csinálnák, de emellett mindent egyben *„a magukénak is”* érezzék. Ez az attitűd nem más, mint az együttműködés, a kollaboráció legbelső lényege...

ad 3.: Tekintve, hogy a magyar „állami” vagyon hirtelen, kampányszerű privatizációjának teljes folyamata amúgy is *mintegy 6-8 éves időtartamra* húzódott szét; teljességgel érthetetlen és megmagyarázhatatlan, hogy miért kellett maradéktalanul, szinte az egész nemzeti működőtőkét privatizálni? Annál is inkább érthetetlen ez, hiszen az első évek (1990-1993.) praxisa alapján már nyilvánvalóvá vált, hogy az eredeti „államadósság-kiegyenlítő” szándék - megghiúsult. Két indokolt kérdés is felmerül: (1) *miért az egészet*; (2) *miért az egészet, külföldieknek?* Ezt már nem lehet sürgősséggel, az állam fizető-és hitelképességének helyreállításával, deviza-szűkösséggel magyarázni! Sem a dilettantizmus, sem a koncepció hiánya nem elég ok arra, hogy egy nemzetállam szabadon választott kormánya és parlamentje „szezonzéki kiárusítást” rendezzen az ország stratégiai vagyonkincséből... A történetekre csak három valós (hiteles) magyarázat adható: (1) *kényszer; ami valamiféle külföldi „zsarolásból” fakadhatott*; (2) *„önként és dalolva” - kvázi-önfeladó vagyonátadás a magas „jutalék” reményében*; (3) *aktív kollaboráció, - ami mindkét előző elemet is magában foglalhatja. Az*

alábbi pontokba szedve, igyekszem a logikai láncot még jobban megvilágítani:

- Az eladósítás célja a kommunista rendszer gazdasági és politikai térdre-kényszerítése, a rendszerváltás kikényszerítése lehetett. A koncepció ki-gondolói pontosan tudhatták, hogy az eredmény sokkal kiszámíthatóbb, ha a megvalósításban *egy rendszerváltó elit*, a reformkommunista pénz-ügyi irányítók is részt vesznek. Kezdetből (1982.) fogva erre törekedtek!
- A hatalmasra duzzadt adósság fejében (1990. = 20,5 Mrd USD) azután „joggal” követelhatték a társadalmi tulajdonunk gyors és maradéktalan (?) privatizációját. Csak „a jelzálog-jogukat” érvényesítették...
- A reform-kommunista politikai és pénzügyi elit - a továbbiakban „érdek-szövetségben” a rendszerváltás új, demokratikus politikai erőivel - tagjai szintén „joggal” remélhatték, hogy egyrészt részben megőrizhetik politikai pozícióikat, másrészt *spontán privatizáció, lobby-támogatás* és egyéb más formákban vagyonhoz, tőkéhez, társadalmi pozícióhoz, jutalékhoz is „jutnak” - cserében az aktív és hatékony közreműködésért. Pontosán ez történt: kiárulták a társadalmi tulajdont *az elit* uralmáért és jólétéért... Ezt nevezik - csúnya és rossz szlenggel - az ügylet előre levajazásának...

Hangsúlyozom, maga a történet szigorú belső logikája vezet mindezekhez a következtetésekhez: **dilettantizmus, vagy kollaboráció?** - más út nincs.

ad 4.: Normális esetben privatizáció előtt fel kellett volna értékelteni a teljes nemzeti működőtőkét, majd tételesen meghatározni: *mi értékesíthető, és mi nem*. Egyik sem történt meg! A külföldi befektetők szinte teljesen szabadon „válogathattak” a portfólióban, - a frissen megalakult ÁVÜ tanácsosainak jó-szerivel fogalmuk sem volt arról, *mi stratégiai vagyon, és mi nem*, illetve: *mi mennyit ér?* Sem a privatizáció időrendiségében, sem az értékarányokban, sem a külföldi befektetők kiválasztásában nem érvényesült semmilyen nyílt koncepció, prioritás, vagy bármilyen nemzeti értékőrző megfontolás. Ahogy esik, úgy puffan, - ez az egyetlen „vezérelv” érzékelhető utólag. Egyszerűen kizárt dolog, nincs olyan gazdasági vagy politikai szükségszerűség, - miért kellett az elsők között multinacionális tulajdonba vinni **az élelmiszeripart, a távközlést (MATÁV, stb.),** majd később **az üzemanyagellátást (MOL) és az energiaszektor (MVMT-Elmú),** valamint **a szinte komplett bank-szektor** is? Ha a történetbe „belekeverjük” a plazák, a nagy bevásárló-központok gomba módra szaporodó létesítését is, akkor kikerekedik ugyan egyfajta „koncepció”, ám ez meglehetősen baljós színezetű, mert szintén a „kollaborációs elméletet” támasztja alá... Azt láthatjuk ugyanis, hogy minden, ami a lakossági fogyasztással

közvetlenül összefügg, - az *kivétel nélkül multinacionális* kézbe került, vagyis Magyarország lakóinak életminősége mostantól nem a saját munkától, annak eredményességétől, hanem a multik befektetéseitől, kvázi-jóindulatától függ. Magyarország így megszűnt önálló lenni! Pénzügyileg ezekután a következő, még súlyosabb logikai lánc látszik kirajzolódni: (1) Mivel Magyarországon „infláció van”; a multik állandóan fel-emelik a közüzemi szolgáltatások (gáz-, villany-, telefon-, stb.) díjait, s lehet, hogy épp emiatt van infláció. A magyar állam ugyanis a szerződéskötéskor garantálta a befektetők profit-hozamait. (2) A magyar bérek és juttatások nem nőnek olyan mértékben, amilyen mértékben emelkednek a közművek díjai, - illetve ezeken keresztül közvetlenül manipulálható az életszínvonal. A kialakult társadalmi rend tehát *ezzel a „szelíd” erőszakkal* beszabályozható. A közüzemi díjak (és az élelmiszer-fogyasztás, amelynek a kereskedelme szintén 80%-ban multinacionális tulajdon!) a megélhetési költségek meghatározó, egyre nagyobb hányadát teszik ki...

ad 5.: Ha deklaráltan az volt a rendszerváltó állam stratégiai célja a vagyon privatizációjával, hogy kifizesse a felgyülemlett külföldi államadósságot (20,5 Mrd USD), akkor miért adta el annyira olcsón a teljes portfóliót, hogy az értékesítés árbevétele *gyakorlatilag meg sem látszik* a bruttó adósság növekedési trendjén?! Az előzőek tükrében erre csak az lehet a válasz: az adásvétel - mint mindig - *alku tárgya* volt, és az alkuban *mindig az erősebb* diktálja a feltételeket, főként az árat. A multik ennyivel voltak erősebbek...

ad 6.: A társadalmi tulajdon - megszűnt. Ám a megszűnésnek legalább két „jogi” fázisa is volt: (1) A TT „átminősítése” állami (ÁVÜ-)portfólióvá. (2) Az immár állami tulajdon privatizációja. A folyamatban a legitim tulajdonost - az „össznépet” - egyik fázisban sem kérdezte meg senki (pl. népszavazással), vajon akarja-e; sőt, a parlamenti képviselői demokrácia sem érvényesült, mert ezeket a döntéseket a rendszerváltó kormány nem is vitte az Ország-gyűlés elé! Erre a nagyvonalúságra nincsen racionális magyarázat...

ad 7.: A privatizációs bevételek „belefolytak” az állami költségvetésbe, - ha nincsenek, úgy még nagyobb lett volna a hiány és az eladósodás mértéke, mint amilyen így lett... A kampányszerű privatizáció ún. „költségei” (az ÁPV Rt. kiemelt bérei, tanácsadói, hirdetési és működési kiadásai, stb.) 1994-től elkezdtek rohamosan növekedni; 1998-ban már a bevételek és a kiadások egyenlege alig haladta meg „a nullszaldót”, napjainkra pedig veszteségessé vált. A megmaradt „nemzeti portfólió” vagyonkezelési teendői a legkevesbé sem indokolják az ÁPV Rt. további fennmaradását, - hacsak a privatizáció „garanciális ügykezelése” nem... Könnyen elképzelhető ugyanis, hogy most *megfordul a pénzfolyam iránya*, vagyis hogy a korábbi évek magánosítása, amely milliárd

dolláros bevételeket hozott; mostantól csak „kölségeket” fog termelni... A bevételek tehát elfolytak, a költségek tovább emelkednek, - az eladósodás pedig mértéktelenül tovább folytatódik. Óhatatlanul felmerül a kérdés: ***ha az eredeti külső államadósságot nem sikerült visszafizetni és csökkenteni sem, ha az eladósodásunk megállíthatatlan, s vissza-fordíthatatlan folyamat, - mi szükség volt arra, hogy a nemzeti port-folió 80 %-át multinacionális tulajdonba adjuk, amikor ezzel totális függésbe taszítottuk az ország lakosságát, a nemzetgazdaságot?!***

A saját (volt) társadalmi tulajdonunk révén zsákmányolnak ki minket...

ad 8.: Az 1982. óta Magyarországon lezajlott folyamatok arra utalnak, hogy minket valakik újból csak „csapdába csaltak”, vagyis jól becsaptak. Vagy soha nem volt a miénk a *társadalmi tulajdon* (amit évtizedeken át alacsony bérekért építettünk), vagy *mindenestül elvették* tőlünk, anélkül, hogy bármit is tehattünk volna ellene. (1) Eladósítottak. (2) Rendszert váltottak. (3) El-privatizáltak. Mindez globalizációs gyarmatosításnak látszik...

A tények a következő képet mutatják: 12 év alatt az államadósság a *négy-szeresére* nőtt, - miközben a nemzeti működőtőke 80 %-a multinacionális kézbe került, a forint USA-dollárhoz viszonyított paritása pedig *harmadára* csökkent. Az elmúlt 12 év során nagy keservesen sikerült újra elérnünk az 1989-es GDP-szintet, valamint a rendszerváltás előtti életszínvonalat, - bár az átlag ma soha nem látott szélsőségeket takar. A rendszer demokratikus átalakításáért mindenünket fel kellett áldoznunk. Az eladósítás folytatódik...

4.2. Fokozódó kamatterhek, a kamatrabszolgaság lényege

Sokan azt hiszik - sőt, azt hiszem, nagyjából mindenki, aki naív-ál-naiv hittet, hurrá-optimizmussal tekint a jövőbe -, hogy a globalizáció afféle „kortünet”, amely elsősorban a gazdasági és a kulturális élet szféráiban hódít, s nem jelent mást, mint azt, hogy a glóbusz a technika fejlődése hatására mintegy összezsugorodik, a földrészek végre karnyújtásnyira kerülnek egymáshoz. Egységesül az emberiség tudása, s így a legmagasabb életminőség lassan elérhetővé válik a világ minden polgára számára. Illúzió; sőt, *utópia* mindez!

Márpedig a verőfényes jövő képzetével szemben ***a kamatrabszolgaság*** ijesztő valósága rémlik fel; igaz, hogy *csak az erre ítélt kisebb népek, mint a magyar* - esetében... Kétségtelenül tény, hogy a globalizációs hatások elsősorban a gazdaság és a kultúra területén tűnnek fel. Sőt, aki nem sokat ért a gazdasághoz, annak a számára a legszembetűnőbb

jelenség, hogy a különféle nemzeti kultúrák mintha kezdenének végzetesen összekeveredni. Az egyszeri tévénéző a világ minden táján **brazil szappanoperákat** élvez, amelyek ugyan semmilyen brazil nemzeti specifikummal nem szolgálnak - soha nem derül ki: *ki, mit csinál, miből él, mitől brazil, stb.* -, viszont a filmek szereplőinek nevei legalább összetéveszthetetlenül brazilok... Az igazán nagyon „olcsó” történetekből - amelyek egyformán *a világ semelyik táján sem játszódhatnának le a valóságban!* - visszamenőleg bizony már nem lehet következtetni „a gyökerekre”: milyen lehetett ez a hatalmas ország az 1800-as évek elején, amikor még *nem a pénz, és nem a tőke bősége* határozott meg minden emberi cselekvést és életet... Vajon milyenek voltak „a gyökerek”, a mára jórészt kiirtott őserdők gyökerei, amelyek helyén ma a pezsgő brazil üzlet zajlik? A szappanoperákban ez bezzeg nem szerepel...

Megismerhetjük viszont a gyökerek valóságát **a magyar Molnár Gábor: „Kalandok a braziliai őserdőkben”** című és még vagy tucatnyi lélegzet-elállítóan izgalmas útleírásából, vadásznaplójából. Molnár Gábor múzeumi gyűjtő, preparátor, vadász és író egy személyben, útjai során megismerte és összegyűjtötte az őslakosok és a bennszülöttek (indiánok és néger) néprajzi adatait, legendáikat, a misztikus életükről szóló *tábornál mesélt* történeteiket, - és bizony „közgazdasági mélységekbe” is leereszkedett... Az 1920-as évekbeli Brazília - főként az őserdők homályában - kissé másképp festett, mint a mai. Molnár Gábort - a Magyar Tudományos Akadémia meg-bízottjaként kiküldött *múzeumi gyűjtői* szegénységében és nélkülözésében is - mélyen megrendítette a brazil gumicsapolók (a caboclo-k) élete, amely ezért elbeszéléseinek vissza-visszatérő témájává vált. A bennszülött erdei emberek *apáról fiúra szálló, évszázados történeteket* meséltek, - ő pedig vadásznaplójába feljegyezve, megírta azokat. Ugyan ki gondolta volna, hogy **a kamatrabszolgaság „jogintézménye”** a brazil őserdőkben ered?!

Molnár Gábor - a hallottak alapján - leírja, hogy az 1820-as években gumi-csapolók (caboclo-k) gyűjtötték, kezdetleges módszerekkel és eszközökkel az őserdőben *a kaucsuk-tejet*; a gumifa nedvét, amelyet aztán Európában gumi-gyártásra használtak fel. A gumicsapolók többsége felszabadult vagy szökött (?), eredetileg Afrikából származó néger rabszolga volt. (Nyilván „előkelőbb emberek” nem vállalták a gumicsapolás nehéz mesterségét.) A „munkamegosztás szerinti felállás” a következő volt: (1) A volt rabszolga dolgozott; örült, hogy élt. (2) A gumicsapolókat (akik egyedül, magányosan végezték veszélyes munkájukat) *az ún. „patron”* (patrónus?) - a portugál munkavezető - látta el egyforma munkafelszereléssel, s számoltatta is el őket a munka eredményével, havonta. Ki mennyi gumitejet gyűjtött, annyi bért

számfejtett neki a „patron”, - papíron... (3) A „patron” felügyelői fizetést kapott; amelyet a tengerentúlról folyósított a számára az anyaországban élő *portugál nemes*, aki az egész üzlet hasznát learatta...

A gumicsapolókat tulajdonképpen „nem hajszolta” senki, csak a megélhetés és **egy számoszlop a „patron” napló-főkönyvében, amely az adósság törlesztését regisztrálta.** Mikor a „frissen beállt” caboclo munkafelvételre jelentkezett; a „patron” ellátta a raktárából vételezett munkafelszereléssel (gumicsapoló eszközökkel, karbidlámpával, függőággal, bozótvágó késsel, machetével, szárított élelmiszerrel, konzervekkel, stb.), és az új munkaerő neve alatt megkezdett számoszlop tetejére *milreis-ben kifejezve felírta azt az adósság-összeget*, amelyet a caboclo-nak le kellett dolgoznia. A gumicsapoló aláírta a tartozását, majd egész hónapon át megfeszített erővel dolgozott, csapolta a gumifákat. Hó végén pedig elszámolásra jelentkezett a „patron”-nál, aki átvette tőle a kitermelt nyersgumit, s az „átvételi árral” be-szorozva a mennyiséget; rögzítette az adós havi teljesítményét a naplóban. Azután a „patron” kiadta a gumicsapolónak a következő havi élelmiszer-ellátmányát, amelyet - szemben „a bérrel” - adósság-növelő tételként adott hozzá az elszámoláshoz. *„Pénzt nem kapok?”* - kérdezte a csapoló, persze csalódottan. *„Amíg adós vagy, addig nem!”* - felelte a „patron”. Ez így ment hónapról-hónapra, hosszú hónapokon át; míg egyszer „a caboclo” szerette volna megnézni „a számoszlopot”, - hogyan is áll az adósság-törlesztéssel, mikor fog már végre tisztességes bért kapni? Bár ne tette volna! A „patron” felütötte napló-főkönyvét az illető nevével. *„Nem dolgozol elég jól; túl kevés nyersgumit hozol, - ezért az adósságod megkétszereződött. Többet kell termelned!”* - magyarázta a „patron” a végeredményt, a számoszlop alján...

Mindegyik caboclo minden hónapban - ugyanígy járt. A személytelen nemes *a messzi Portugáliában* pedig mindegyikük után, minden hónapban *három arannyal* gazdagodott...

A Molnár Gábor által megírt gumicsapoló-történet közel 200 éves analógia. Csírájában magában hordja az *egyetemes nemzetközi részvénytulajdon* s *„az eladósítás” mai technikájának* minden alapvető elemét, módszerét. Ki ne hallotta volna, az ugyanezen lényegyet kifejező, évtizedes, szarkasztikus magyarországi mondást: *„Ha erőnket megfeszítve, még az eddiginél is szorgalmasabban dolgozunk; csak egy kicsit fogunk rosszabbul élni, mint most!”* Erről szól ugyanis a fenyegető szó: **kamatrabszolgaság!** A kamat, mint az adósságszolgálat legbenső lényege láthatólag független(íthető) az adós munkateljesítményétől, aki bármennyit dolgozik, soha nem éri utol ön-magát, sohasem képes „ledolgozni” az adósságát. Mert akit eladósítottak, annak az adóssága

nőttön nő, - **a kamatos kamat törvényei, az eredeti „hitelt” nyújtók kénye-kedve szerint...**

A mai, globalizálódó világ fejlődési trendjéből, *vagyon, jövedelem s hatalom szerinti szerkezetéből* már felsejlik a közeljövő egységes, integrált világ-rendje, mely a „globális demokrácia” világpolgárait és a nemzeteket három világállami kasztba sorolja: (1) Uralkodó és irányító politikai és pénzhatalmi elit. (2) Elsődleges (alapító) és másodrendű, még elismert nemzetállamok. (3) Kamatrabszolga-sorba eladósított látszat-nemzetállamok, provinciák.

Az első csoportot a nemzeti hovatartozástól független, szupranacionális elit alkotja, - ők a leendő világállam irányítói, utazó nagykövetei, komisszárjai, szakértői, tanácsadói és helytartói. A második csoportba tartozna *alapítói szinten*: Nagy-Britannia, USA, Franciaország, Németország, Oroszország, Kína és Japán. A „másodrendű” nemzetállamok, például: az Európai Unió további országai. Kamatrabszolga-államok: az összes többi, köztük mi is...

Mindez egyelőre persze csak fikció, de nem alaptalan!

Drábik János írja a „Leleplező” nevű könyvében 2002. IV/3. számának 161. oldalán: **„Egy demokratikus állam polgára valószínűleg elutasítaná azt a javaslatot, hogy az országát tudatosan versenyképtelenné tegyék. Még akkor is elutasítaná, ha ez legitim stratégia lehetne a világ erő-forrásainak újrafelosztására és fenntartására** (ami nélkül a globalizált világban soha nem lesz esélyegyenlőség és valódi globális demokrácia! - a beszúrás tőlem: Czike László). **Az ENSZ adatai szerint ma az emberiség fejlett ipari demokráciákban élő 20 %-a fogyasztja el a rendelkezésre álló erőforrások 86 %-át, s a Föld népessége 80 %-ának csupán az erőforrások 14 %-a jut.”**

4.3. Marginalizálódó állam - túlterhelt költségvetéssel

A kamatrabszolgaság globális-demokratikus (demokrácia + diktatúra = „demokrácia”) „jogintézménye” egyformán hátrányosan érinti a *nemzetet és az államot is*; bár némi fázis-késéssel... Arra gondolok, hogy a rendszer-váltó állam kamatkidadásai ugyanolyan mértékben nőnek - már 12 éve -, mint amennyire az adósságszolgálat növekvő mértéke nyomja az egész nemzet-gazdaságot, s ezen keresztül a társadalom minden tagját; viszont a kettő között van egy lényeges különbség! Az állam a növekvő kamatterheit - már 12 éve - *növekvő adóztatással, a jövedelmek koncentráálásával* egyenlíti ki, vagyis az adósságszolgálat minden következményét a polgárokra terheli. A polgároknak azonban nincs ilyen lehetőségük; senkire nem tudják

tovább terhelni a növekvő adókat, ezért a helyzetük folyamatosan romlik. Két dolgot tehetnek: *adót csálnak és/vagy nyomorognak...* Ebből következik az, hogy fokozódó terhelés mellett is, éveken át „kvázizavartalanul” működhet ez a rendszer; hiszen *az állam működik, a költségvetést végrehajtják*, - hiába nő az államadósság, hiába nőnek a kamatok, s velük az adósságszolgálat: a növekvő adókat a nép - *mi mást is tehet?! - fogcsikorgatva* kifizeti... Ám egyszer csak eljön a pillanat, amikor az adóterhelés már nem fokozható tovább; hiába próbál az állam továbbra is növekvő adóbevételekhez jutni, - az adófizetők képtelenek a többletet befizetni. Szerintem: *itt tartunk ma...*

De van egy másik összefüggés is. Arról van szó, hogy: *amilyen mértékben „inflálódnak” az adóbevételek, illetve az állami költségvetés* (hiszen egyre több pénzt kellene beszedni, mert az állam bendője-éhsége telhetetlen; de többet már nem lehet!), - *ugyanolyan mértékben „devalválódnak” az állam funkciói is...* Vagyis hát a szükségszerű „relatív takarékoság” oly módon is megvalósítható, hogy az állam abszolút mértékben semelyik tevékenységét nem korlátozza ugyan - továbbra is minden növekszik! -, viszont a funkcióit egyre hiányosabban, csökkenő intenzitással, romló minőségben látja el.

Gondoljuk csak meg! Mennyi mindent szeretne az - *e tekintetben teljesen mindegy, hogy szocialista vagy polgári* - államunk egyszerre, egyidejűleg megvalósítani! ***Európai-úniós bérrendszert, életszínvonalat, értékálló nyugdíjakat és szociális juttatásokat, nyugat-európai infrastruktúrát, környezetvédelmet, megfizethető közüzemi díjakat, lakás-juttatást, rentábilis egészségügyet, viruló kisvállalkozásokat, mezőgazdasági családi vállalkozásokat, növekvő minimálbért, csökkenő adókat és járulékokat, új autópályákat és alacsony díjakat, ingyen internetezést és tandíjmentes oktatást, a születések és az egyetemisták számának növekedését, az átlagéletkor „felemelését”, virágzó idegenforgalmat, professzionális hadsereget, modern s önfinanszírozó MÁV-ot, BKV-t és MALÉV-et, minél több F 16-ost, a magyar termőföld tulajdonát, minél kevesebb bankkonszolidációt, növekvő külföldi befektetéseket és csökkenő adósságszolgálatot, javuló közbiztonságot, a korrupció és a bűnözés csökkenését, közzolgálati Magyar Televíziót, stb., stb.***

Mindez - egyszerre lehetetlen, megvalósíthatatlan... Ezért nem is valósul meg nagyjából egyik sem, csak mindegyikből - vagy egyikből-másikból - egy kevéske. A szűkülő mozgásterű állam folyamatosan egyre korlátozottabb mértékben gyakorolja a funkcióit; noha *még mindig mindenre egyre többet* költ, - egyre nyilvánvalóbb: képtelen teljes körűen megoldani a feladatait...

4.4. A nemzetállam végnapjai

Az állam jelentősége tehát egyre csökken, marginalizálódik. Éppen ez a cél: a gyenge nemzetállamok esetében, *amelyek megmértek, de könnyűnek találtattak*, - nem is lesz szükség a (nem olyan) távoli jövőben külön, önálló nemzetállamra, amely *látszatának fenntartása* túlságosan drága megoldás. A világ éppen azért „globalizálódik” - pontosabban globalizálják! -, hogy ami túl sokba kerül, felesleges „pénzkidobás” a fenntartása, azt kiküszöböljék...

A mindennapok története éppen arról szól, hogy a feleslegesnek ítélt „kvázi-nemzetállamok” lassanként elhalnak, mert a provinciák irányítását nagyobb egység, a lassan felálló *világállam* veszi át. Ha meggondoljuk, az Európai Unió fejlődéstörténete ugyanerről szól. A tagországok nemzetállamai közül a kicsik már egyáltalán nem önállóak, - de már a nagyok sem nemzetiek...

A konföderáció laza kötelékei egyre szorosabbá válnak, s végül kialakul az a fajta államszövetség, amelyben már a legfontosabb funkciókat (pénzügy, hadügy, külügy, stb.) egy központi *úniós* kormányzat gyakorolja, - a nemzet-államok működése pedig kizárólag egyfajta *nemzeti identitás: öntudat és kultúra* megőrzésére, illetve az erre irányuló törekvésre korlátozódik...

A globalizációt az emberek egyik része rajta kívülálló, objektív, természeti katasztrófaaként kezeli, - másik része olyan, alapvetően jótékony gazdasági és kulturális folyamatként, amely végkifejletében „paradicsommá” alakítja a Földet. Megint mások - „a józan realisták” - azt mondják, hogy a globalizáció ellen nincs védekezés; ha majd lezajlik és véget ér, nekünk magyaroknak nem lesz más „lehetőségünk”, minthogy: (1) a helyi, regionális demokrácia kibontakoztatásával igyekezzünk megtartani, megőrizni „a politikai”-; (2) a kulturális öntudat fejlesztésével pedig „a nemzeti” identitásunkat...

- A globalizáció nem kataklizma, hanem a világelit önvédelmi reakciója.
- Alapvetően: *gazdasági, politikai és kulturális* egységesítési folyamat.
- A globalizációnak nem célja, s nem is fogja paradicsommá tenni a Földet.
- A globalizáció célja a világelit uralmának és jólétének a fenntartása.
- Védekezés valóban nincs ellene; viszont felismerhető és kihasználható.
- A regionális demokrácia „pótcselekvési” szólama nem egyéb blöffnél.
- A politikai azonosság elvesztésével minden identitás elvész.

Mit jelent mindez, részletesebben kifejtve? A Föld túlnépesedett; erőforrásai nem biztosítanak - *legalábbis a hagyományos technológiai*

szerkezetben nem, amelynek a fenntartása pedig a nemzetközi lobbyk előljáró érdeke - fedezetet ahhoz, hogy 6 milliárd, vagy még több, egyenrangú és egyenlő életesélyű ember egyformán „amerikai életszínvonalon” élhessen. Viszont előbb-utóbb minden nemzet minden kormánya, tagja ezt fogja követelni...! Az elit mind ezt tisztán látja, s tudja; csak két lehetősége van arra, hogy az uralmát megőrizze, vagyis elkerülje a globális pénzügyi összeomlást, a világ ökológiai katasztrófáját, vagy - a világforradalmat...: (1) Csökkenti kivívott fogyasztását, s annak jelentős részét „önként átengedi” a szegény, fejlődő országok lakosságok javára. (2) A perifériákat „eladósítva”, rendszerváltás útján (a helyi elit kollaborációja révén) „provinciákká” teszik; s a legerősebb nemzetállamok (mint alapítók) vezetésével létrehozzák a kvázi-egységes, kétszintű világállamot, amely a központi hatalomból (erős nemzetállamokból) és a függő viszonyba taszított „szatellit-államokból” (gyenge provinciákból) tevődik majd össze. Holding + szatelliták = kétszintű konzern-szervezet!

Tekintettel arra, hogy a világelit nem hajlandó kivívott életszínvonala, illetve annak trendje csökkentésére; épp most valósítja meg a másik lehetőséget.

Ebből következik tehát, hogy a globalizáció - *amely mindenekelőtt politikai folyamat, a vázolt politikai célok eléréseért, és csak a másodlagos össze-függései (ok: a gazdaság; - okozat: a kultúra globalizációja) gazdasági, illetve kulturális vonatkozásúak* - nem a földi paradicsom előhírnöke; meg-elégszik a kataklizma elkerülésével, vagy legalábbis az elodázásával...

Meg kell itt még jegyezni, hogy a folyamat jelentős fáziskésést mutat(ott) a spontán veszélyforrások felszaporodásához, a kockázat növekedéséhez képest; ezért némi ráerősítéssel fel kellett gyorsítani a globalizációt, illetve visszafordíthatatlanná kellett merevíteni azt. Ez leginkább abból állt, hogy *bizonyos hatalmi tényezőket, nemzeti és nemzetekfeletti erőket* sürgősen, végérvényesen meg kellett győzni arról, hogy a globalizáció - a világállam - *számukra is* a fennmaradás, a pozíciók megőrzésének egyetlen esélye. A felgyorsítás „a katonai fenyegetettség” érzetében, a közös ellenségképben; végső soron a gyakorlatban **az USA és a NATO katonai akcióiban (lásd: Öböl-háború, Irak, Bosznia, Szerbia, stb.), legújabban a terrorizmus-ellenes koalíció létrehozásában**, - és ebbe Oroszország bevonásában manifesztálódott. Mindez jól mutatja, hogy a globalizáció nem nélkülözheti a katonai erőfitogtatást (az ellenkezés elrettentését) sem, - valamint azt, hogy nyilvánvalóvá vált: a világállam feltételezi Oroszország aktív részvételét is.

A Magyarországhoz hasonló *csekély ellenálló képességű, kis országok* számára persze a globalizáció felér egy lavinával, amely mindent elsodor. Nem érdemes „szembeúszni” vele, mert az tömegkatasztrófához - nemzet-halálhoz - vezetne... Mindazonáltal az a fajta teljes önfeladás sem célszerű, amelyet „a rendszerváltó kormányaink” eleddig megvalósítottak. Tisztán kell látni, hogy eddig - 12 év alatt - nagyjából semmi más nem történt, minthogy a rendszerváltó elit nyugati mintára Magyarországon is felállította a szalon-demokrácia tetszetős díszleteit; hozzácsolta magát a világelithez, s nagy hangon kinyilatkoztatva örök hűségét - rögzítette, s elvette a maga jutalékát. A rendszerváltás óta eltelt 12 év rébuszokban beszélő tömegtájékoztatása merő ködösítés, egyetlen célja az, hogy elleplezze a valós folyamatokat, és Magyarországot *gazdasági és politikai kényszerpályára* állítva, gyorsuló menetben „beirányítsa” az Európai Unióba, melyből már nincs visszatérés... Mire a nemzet felébredne - és *öntudatosan eldönthetné: jó-e ez neki, vagy rossz?* -; zutty: „lenépszavaztunk” s már bent is vagyunk, mint a NATO-ban. És amikor majd végképp benne vagyunk, mint provincia a világállamban, - akkor jön a békés felébredés: *s nemzeti helyett a regionális politizálás...*

Tudni kell, hogy a politikai önfeladás *a kultúra felszámolását is* jelenti.

Rendszerváltó politikusaink minden erőfeszítése 12 éve arra irányul, hogy *ők mint elit, a nemzet pedig mint provincia* vegyen részt s vegye ki a részét a rendszerváltásból, a privatizációból, a globalizációból és majd az Európai Unióból, illetve a világállamból is; és ha már bent leszünk, a rend úgyis az elitet védi. Ez elitista kollaboráció, - másrészt szerencsére utópia...

Akik Magyarország jövőjét így képzelik el, nem ismerik a történelmet; vagy abban a tévedésben vannak, hogy ők irányítják azt. Ugyanúgy tévednek, mint *Francis Fukuyama*, aki kihirdette, hogy a liberális demokrácia világ-méretű térhódításával véget ért az emberi történelem. Nem ért véget.

Vác, 2002. július 1.

Czike László

—